ANATOLE FRANCE

PENGUENLER ADASI II

Çeviren:
Bekir Karaoğlu

Cumhuriyet

DÜNYA KLASİKLERİ DİZİSİ: 106

PENGUENLER ADASI

II

PENGUENLER ADASI adlı yapıt Cumhuriyet Dünya Klasikleri Dizisi'nde Sn. Bekir Karaoğlu'nun izniyle basılmıştır.

Yayına hazırlayan : Egemen Berköz
Dizgi: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş.
Baskı: Çağdaş Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Temmuz 2000

ANATOLE FRANCE

PENGUENLER ADASI
II

(L'île des Pingouins)

Fransızcadan Çeviren:
Bekir Karaoğlu

Hümanizma ruhunu anlama ve duymada ilk aşama, İnsan varlığının en somut anlatımı olan sanat yapıtlarının benimsenmesidir. Sanat dalları içinde edebiyat, bu anlatımın düşünce öğeleri en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir ulusun, diğer uluslann edebiyatlarını kendi dilinde, daha doğrusu kendi düşüncesinde yinelemesi; zekâ ve anlama gücünü o yapıtlar oranında artırması, canlandırması ve yeniden yaratması demektir, işte çeviri etkinliğini, biz, bu bakımdan önemli ve uygarlık davamız için etkili saymaktayız. Zekâsının her yüzünü bu türlü yapıtların her türlüsüne döndürebilmiş uluslarda düşüncenin en silinmez aracı olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyatın, bütün kitlenin ruhuna kadar işleyen ve sinen bir etkisi vardır. Bu etkinin birey ve toplum üzerinde aynı olması, zamanda ve mekânda bütün sınırları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi ulusun kitaplığı bu yönde zenginse o ulus, uygarlık dünyasında daha yüksek bir düşünce düzeyinde demektir. Bu bakımdan çeviri etkinliğini sistemli ve dikkatli bir biçimde yönetmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemeyen Türk aydınlarına şükran duyuyorum. Onların çabalarıyla beş yıl içinde, hiç değilse, devlet eljyle yüz ciltlik, özel girişimlerin çabası ve yine devletin yardımıyla, onun dört beş katı büyük olmak üzere zengin bir çeviri kitaplığımız olacaktır. Özellikle Türk dilinin bu emeklerden elde edeceği büyük yararı düşünüp de şimdiden çeviri etkinliğine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okurunun elinde değildir. 23 Haziran 1941.

Milli Eğitim Bakanı
Hasan Âli Yücel

SUNUŞ

Cumhuriyet'le başlayan Türk Aydınlanma Devrimi'nde, dünya klasiklerinin Hasan Âli Yücel öncülüğünde dilimize çevrilmesinin, kuşkusuz önemli payı vardır.

Cumhuriyet gazetesi olarak, Cumhuriyetimizin 75. yılında, bu etkinliği yineleyerek, Türk okuruna bir "Aydınlanma Kitaplığı" kazandırmak istedik.

Bu çerçevede, 1940'lı yıllardan başlayarak Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanan dünya klasiklerini okurlarımıza sunmaya başladık.

Büyük ilgi gören bu etkinliği Milli Eğitim Bakanlığı'nca yayınlanmamış -ancak Aydınlanma Devrimi yarıda kalmasaydı yayınlanacağına kesinlikle inandığımız- dünya klasiklerini de katarak sürdürüyoruz.

Cumhuriyet

PENGUENLER ADASI
II
(L'île des Pingouins)

BEŞİNCİ KİTAP

YAKIN ÇAĞ

CHATILLON

I
PEDER AGARIC VE CORNEMUSE

Her yönetim düzeni mutsuzlar yaratır. Cumhuriyet, yani "kamu malı" yönetim düzeninde de böyle oldu: Eski ayrıcalıklarını yitiren soylular giderek Draco hanedanının son üyesi olan Prens Crucho'ya hayranlık ve umutla bakmaya başladılar. Bu genç prenste sürgünde olmanın verdiği üzünçlü bir çekicilik vardı. Öbür mutsuzların başında, köklü ekonomik nedenlerle artık para kazanamayan küçük esnaf geliyordu; bunlar önce destekledikleri cumhuriyeti zamanla tüm dertlerinin sorumlusu olarak görmeye ve ondan her gün biraz daha uzaklaşmaya başlamışlardı.

Hıristiyanlar kadar Yahudi bankerler de, küstahlık ve açgözlülükleriyle, soyup aşağıladıkları ülkenin başına bela olmuşlardı; her hükümet döneminde önlerinde bir engel olmadan işlerini yürütebileceklerinden emin olduklarından, hükümetlerin kalması veya değişmesini önemsemiyorlardı. Ancak, onların da gönlünde krallık yönetimi yatıyordu, böylece henüz genç ve çelimsiz olan sosyalist rakiplerinden daha iyi korunabileceklerdi. Giderek, yaşam biçimlerine öykündükleri soyluların politik ve dinsel düşüncele-

rini de benimsemeye başladılar. Özellikle, havai ve gösteriş seven banker hanımları prensi seviyor ve onun sarayına konuk olabilmeyi düşlüyorlardı.

Fakat, cumhuriyetin de taraftarları ve savunucuları vardı. Cumhuriyet kendi memurlarının bağlılığına güvenemiyorsa da, işçiler vardı: Gerçi onların zor yaşam koşullarını değiştirememişti, ama ne zaman cumhuriyet tehlikeye girse taş ocaklarından, kulübelerinden ve zindanlarından kapkara ve bakımsız yüzleriyle çıkıp alanlarda yürüyorlardı. Onun için canlarını verirlerdi, çünkü cumhuriyet onlara bir umut vermişti.

Theodore Formose'nin başkanlığı döneminde, Alca kentinin sakin bir varoşunda, yaşamını çocukları eğiterek ve nikah kıyarak sürdüren Agaric adında bir rahip vardı. Kendi okulunda, eskinin soylu fakat tüm zenginliklerini yitirmiş ailelerin çocuklarına din, eskrim, ata binme dersleri veriyordu. Sonra, çocuklar evlenecek yaşa geldiklerinde bu genç adamları, bankerlerin bol çeyizli ama hâlâ küçümsenen kızlarıyla evlendiriyordu.

Uzun boylu, zayıf ve esmer olan Agaric, elinde teşbihi ve yüzünde düşünceli bir anlatımla sürekli okulun koridorlarında ve bahçelerinde dolaşırdı. Öğrencilerine yalnızca eski din bilgilerini ve biçimsel din kurallarını öğretmek, sonra da onları zengin kızlarla evlendirmekle kalmazdı. Onun çok daha büyük politik niyetleri vardı ve dev bir planın gerçekleşmesi için yaşıyordu. Tüm düşüncesi ve yaşam amacı cumhuriyeti devirmekti. Bunu kişisel çıkarı için istiyor değildi. Demokratik bir düzeni, kendini bedeni ve ruhuyla adadığı tanrısal toplum düzenine aykırı görüyordu. Diğer rahip kardeşler de onun gibi düşünüyorlar-

dı. Cumhuriyet din adamlan ve onlann topluluklarıyla sürekli çatışma içindeydi. Kuşkusuz, yeni düzeni devirme düşüncesi zor ve tehlikeli bir uğraştı. Ama Agaric hiç olmazsa yaman bir darbe girişimi başlatabilirdi. Din adamlarının yüksek sınıflarla içli dışlı olduğu o dönemde, Alcalı soylular üzerinde bu rahibin derin bir etkisi vardı.

Yetiştirdiği gençler, halk yönetimine karşı yürümek için ondan bir işaret bekliyorlardı. Eskinin soylu aile çocukları sanat veya ticaretle uğraşmıyorlardı. Cumhuriyete hizmet ediyor, ama onu sevmiyorlardı; ejderha başlığını özlüyorlardı. Ve Yahudi gelinler, soylu Hıristiyan sayılabilecekleri umuduyla, kocalarının bu özlemlerini paylaşıyorlardı.

Bir temmuz günü, varoştan kırlara açılan tozlu bir yolda yürürken, yosun tutmuş bir köy kuyudan yardım sesleri geldiğini işitti. Yakındaki bir kunduracıdan öğrendiğine göre hırpani kılıklı bir adam "Yaşasın cumhuriyet!" diye bağırınca, oradan geçmekte olan süvari subayları adamı yakalayıp kuyuya atmışlardı. Agaric basit olayların derin anlamlan olduğuna inanırdı. Bu adamın kuyuya atılmasını, tüm soylu ve asker sınıflarının artık kıvamına erdiğini ve harekete geçme zamanının geldiğini gösteren bir belirti olarak gördü.

Ertesi gün, Conil Ormanı içinde yaşayan Peder Cornemuse'ü görmeye gitti. Bu büyük din adamını laboratuvannda, imbikten altın renkli bir sıvıyı damıtırken buldu.

Peder Cornemuse kısa boylu, şişman, kırmızı yanaklı ve başında saç kalmamış yaşlı bir adamdı. Göz kapaklan kobaylannki gibi kırmızıydı. Konuğunu saygıyla buyur etti; ona kendi ürettiği ve satışından iyi para kazandığı Azize Pembekız Şurubu'ndan sundu.

Agaric şurubu eliyle geri çevirdi. Sonra, büyük ayakları üzerinde dikilip buruşuk şapkasını göbeğinin üstünde sıkı sıkı tutarak sessizce bekledi.

"Otursamza" dedi Cornemuse.

Agaric topal bir tabureye ilişti ama sessizliğini bozmadı.

O konuşmayınca, Conil Ormanı'nm din adamı üsteledi:

"Ya genç öğrencileriniz ne yapıyorlar? Çocuklar iyi okuyorlar mı?"

- Çok hoşnutum," dedi Agaric. "îşin püf noktası temel ilkeleri öğretmekte. Düşünmeye başlamadan önce iyi düşünmeyi öğrenmek gerekir. Sonra çok geç olur... Çevremde avunacak çok şey buluyorum. Doğrusu, zor zamanlar yaşıyoruz.

"Ne yazık ki öyle!" diye içini çekti Cornemuse.

"Kötü günler geçiriyoruz."

"Sınama günleri bunlar..."

"Ancak, Cornemuse, kamuoyu sandığımız kadar yozlaşmış değil."

"Olabilir."

"Halk kendisini sefil eden ve hiçbir şey yapmayan bu hükümetten bıkmış. Her gün yeni skandallar patlıyor. Cumhuriyet utanç içinde boğuluyor. Sonu geldi."

"Tanrı sizi işitsin!"

"Cornemuse, Prens Crucho hakkında ne düşünüyorsunuz?"

"Sevimli bir genç, ulu bir hanedana layık bir oğul. Onun bu genç yaşta sürgün acısı çekmesine üzülüyorum. Sürgündekiler için baharda çiçekler açmaz, güzün meyve-

ler olmaz. Prens Crucho doğru yolda; din adamlarına saygılı, tapınımmı yerine getiriyor; ayrıca benim şurubumun da iyi bir tüketicisi."

"Cornemuse, yoksul veya zengin birçok yuvada onun dönüşü özleniyor. Bana inan, o geri gelecek."

"Cüppemi onun yoluna sermeden ölmeyeyim!" diye iç çekti Cornemuse.

Onun bu duygularını öğrenen Agaric, kendi algıladığı biçimde halkın özlemlerini anlattı. Soylular ve askerlerin halk yönetiminden bıktığını, ordunun yeni aşağılamalara artık katlanmak istemediğini, memurların ihanete hazır, mutsuz halkın ayaklanıp kilise düşmanlarını Alca kuyularına atmaya hazır olduğunu anlattı. Sonuç olarak büyük bir darbe vurmanın zamanı geldiğini söyledi:

"Penguen halkını," diye haykırdı, "bu acımasızlardan ve kendi nefsinden kurtarıp ejderha tacını yerine geri koyabiliriz! Eski ulu devleti, inancın onurunu ve kilisenin bereketini geri getirebiliriz. İstersek buna başarabiliriz. Yeterli servetimiz ve gizli yerlerde etkimiz var; gazetelerimizdeki ateşli yazılarla kent ve köylerdeki din adamlarına iletiler verebiliyor, onların inançlarını ayağa kaldıracak ateşi canlı tutabiliyoruz. Onlar ateşle topluluklarını harlandıracaklar. Ordunun en büyük önderleri ve halkın önemli temsilcileriyle gizli bağlantım; ayrıca, şemsiye tüccarları, şarapçılar, mağaza tezgahtarları, gazete çığırtkanları, fahişeler ve polisler arasında da bana bilmeden hizmet edenler var. Gerektiğinden fazla adamımız var. Daha ne bekliyoruz? Harekete geçelim!"

"Ne yapmayı düşünüyorsunuz?" diye sordu Cornemuse.

"Büyük bir kalkışmayla cumhuriyeti devirmek ve Draconit tahtına Crucho'yu geçirmek istiyorum."

Cornemuse dilini uzun süre dudakları üzerinde gezdirip iatlı bir sesle şöyle dedi:

"Elbette Draconitîeri yeniden başa geçirmek istenebilecek bir şeydir, ben de bütün yüreğimle isterim bunu. Cumhuriyete gelince, onun hakkında nc düşündüğümü biliyorsunuz... Fakat, onu kendi yazgısıyla başbaşa bırakıp özünde var olan kötü hastalıktan ölmesini beklemek daha doğru olmaz mı? Sizin önerdiğiniz şey, sevgili Agaric, soylu ve yiğit bir yol. Bu büyük ve talihsiz ülkeyi kurtarıp ilk günlerindeki görkemine kavuşturmak güzel olurdu. Ama, bir düşünün: Bizler Penguen olmaktan önce Hıristiyanız. Politik girişimlerle dinimizin adını lekelemeye karşı çok dikkatli olmalıyız."

Agariç hışımla yanıt verdi:

"Hiç korkmayın. Komplonun tüm ipleri elimizde olacak, fakat bizler gölgede kalacağız. Bizi görmeyecekler."

"Süt içindeki sinekler gibi," diye mırıldandı Conil Ormanı'nın adamı.

Sonra kırmızı gözkapaklarını meslektaşının üzerine dikip şöyle dedi:

"Dikkat edin, sevgili dostum. Cumhuriyet sandığınızdan daha güçlü olabilir. Sakın onu bu saatte uyuduğu gevşeklik uykusundan uyandırmakla gücünü artırmış olmayalım? O çok kurnazdır, saldınrsak kendini savunur. Yaptığı kötü yasalar şimdilik bize ilişmiyor; ama korktuğu zaman bizi ezecek yasalar koyar. Tüylerimizi bırakabileceğimiz bir savaşa sorumsuzca kalkışmayalım. Zaman uygun diyorsunuz, öyle mi? Buna inanmıyorum, nedeni-

ni size söyleyeyim. Var olan yönetim düzenini aslında pek kimse tanımıyor. O kendisini halkın malı diye tanıtıyor, halk buna inandığı için demokrat ve cumhuriyetçi olmayı sürdürüyor. Ama sabredin! Aynı halk bir gün cumhuriyetin gerçekten kamu malı olmasını isteyecektir. Bu tür halkın malı olma savlarını ne kadar saçma ve kutsal düzene aykırı bulduğumu söylememe gerek yok. Ama halk kendisinin olanı isteyecek ve alacaktır; bu da var olan yönetim düzeninin sonu olacaktır. Bu anın gelmesi pek yakındır. İşte bizler, yüce amaçlarımız için, o zaman harekete geçmeliyiz! Bekleyin! Ne acelemiz var? Varlığımız tehlikede değil, yaşamımız katlanılmayacak kadar zorlaşmadı. Cumhuriyet bize saygı göstermiyor, sözümüzü dinlemiyor; rahiplere hak ettikleri payeleri vermiyor. Ama yaşamamıza izin veriyor. Ne kadar yaşarsak o kadar güçleniyoruz. Cumhuriyet bize düşman, ama kadınlar bizi sayıyorlar. Tövbekar başkan Formose ayinlerimize katılmıyor, ama karısı ve kızları her pazar dizlerime kapanıyor. Şişelerimden düzinelerce alıyorlar. Soylular arasında bile böyle iyi müşterim yok. Şunu açıkça itiraf edelim: Dünya üzerinde kilise ve rahiplere bu kadar yararlı başka bir ülke yoktur. Başka hangi ülkede bu kadar bol sayıda ve bu kadar yüksek fiyata şifalı merhemimizi, kuvvet macunumuzu, tespihlerimizi, atkılarımızı, okunmuş sularımızı ve Azize Pembekız Şuruplarımızı satabiliriz. Hangi ülke halkı elimizle yaptığımız bir haç işaretine, ağzımızdan çıkan birkaç duaya yüz ekü para öder? Bana gelince, bu sevimli, sadık ve uysal Penguenistan'da bir balya kekik otundan çıkardığım bu şuruptan kazandığımın binde birini, Avrupa ve Amerika'nın en kalabalık ülkelerinde kırk yıl boyunca

vaaz verip ciğerlerimi paralasam bile kazanamam. İçten olalım, bir polis komiseri beni gelip götürse ve Gece Adaları'na sürgüne giden bir gemiye bindirse Penguenistan daha mı mutlu olurdu?"

Böyle konuştuktan sonra, Cornemuse ayağa kalktı ve konuğunu büyükçe bir çiftlik yapısına götürdü. Orada, mavi önlükler giymiş yüzlerce yetim çocuk şişeleri paketliyor, kasaları çakıyor ve etiketleri yapıştırıyorlardı. Çekiçlerin gürültüsü ve raylarda ilerleyen şişelerin çınlaması kulakları sağır ediyordu.

"Gönderimleri buradan yapıyorum, dedi Cornemuse. Devletin orman içinden kapıma kadar gelen bir demiryolu yapmasını sağladım. Gördüğünüz gibi, cumhuriyet tüm inançları yıkamamış."

Agaric bilge damıtıcıyı inandırmak için son bir çaba gösterdi. Başarının kesin, çabuk ve parlak olacağım göstermeye uğraştı.

"Buna katkıda bulunmak istemez misiniz?" diye ekledi. "Kralınızı sürgünden kurtarmak istemez misiniz?"

"İnançlı kişilere sürgün tatlı gelir," dedi Conil Ormanı'nın adamı. Bana inanıyorsanız, sevgili dostum Agaric, şimdilik tasarınızdan vazgeçersiniz. Bana gelince, pek düş kurmuyorum. Beni nelerin beklediğini biliyorum. Aranıza katılmasam bile, siz yitirdiğinizde bedelini ödeyenler arasında ben de olacağım."

Peder Agaric dostundan izin isteyip ayrıldı ve sevinçle okuluna döndü. "Cornemuse," diye düşündü, "komployu önleyemeyeceğini anlarsa, başarılı olmasını ister ve gerekli parayı verir." Agaric yanılmıyordu. Gerçekten de rahiplerin dayamşması böyleydi, içlerinden birinin eylemlerine tümü katılırdı. Huylarının en iyi ve en kötü yanı da buydu.

0
PRENS CRUCHO

Agaric vakit yitirmeden, eskiden yakın görüştüğü Prens Crucho'ya gitmeye karar verdi. Şafakla birlikte bir sığır tüccarı kılığında okulun yan kapısından çıktı ve limandan *Aziz Mael* gemisine bindi.

Ertesi gün Foklar Ülkesi'nde karaya çıktı. Prens Crucho sürgünün acı ekmeğini bu konuksever ülkedeki Chatterlings şatosunda yiyordu.

Agaric onu asfalt yolda bir otomobilde iki güzel kızla saatte yüz otuz kilometre hız yaparken buldu. Onu gören din adamı kırmızı şemsiyesini sallayınca prens arabasını durdurdu.

"Siz misiniz, Agaric? Binin bakalım! Zaten üç kişiyiz, ama biraz sıkışabiliriz. Bu bayanlardan biri sizin kucağınıza otursun."

Dindar Agaric arabaya bindi.

"Haberler nasıl, sayın pederim?" diye sordu genç prens.

"Haberler büyük," dedi Agaric. "Konuşabilir miyim?"

"Konuşun. Bu bayanlardan hiçbir şeyimi saklamıyorum."

"Majesteleri, Penguenistan sizi istiyor. Onun çağrısını duymazdan gelemezsiniz.

Agaric kamuoyunun son durumunu özetledi ve büyük bir komplonun planını açıkladı.

"Benim bir işaretimle," dedi, "tüm yandaşlarınız ayaklanacaklar. Eli öpülesi rahipleriniz cüppelerini sıvayıp ellerine haçlarını alacak ve silahlı kalabalığı Formose'un sa-

rayına yürütecekler. Düşmanlarımızın ruhuna korku ve dehşet salacağız. Tüm bu uğraşılarımız karşılığında sizden tek isteğimiz var: Bunları boşa çıkarmayın. Gelip size hazırladığımız tahta çıkın."

Prens şöyle dedi:

"Alca'ya yeşil bir at üstünde gireecğim."

Agaric bu erkekçe yanıtı beğendi. Gerçi, alışık olmadığı biçimde kucağında bir bayan vardı ama, genç prense krallık görevlerine sadık olmayı öğütledi.

"Majesteleri," diye ağlayarak haykırdı. "Bir gün sizi sürgünden kurtarıp halkınıza kavuşturan, atalarınızın tahtına Draco'nun tacıyla oturtanların din adamları olduğunu anımsarsınız. Kral Crucho, şanınız ve onurunuz atanız Büyük Draco kadar olsun!"

Duygulanan genç prens koruyucusunu kucaklamak istedi; ancak bu sıkışık arabada iki güzel kızın arasından ona ulaşmak kolay olmadı.

"Sayın pederim," dedi, "bu kucaklaşmaya tüm Penguenlerin tanık olmasını isterdim."

"Gerçekten bu yaman bir görüntü olurdu."

Bir yandan kasaba ve köy sokaklarından hızla geçen araba, tavuk, kaz, hindi, ördek, ispenç tavuğu, kedi, köpek, domuz, çocuk, ırgat ve köylü, ne çıkarsa iştahlı tekerlerinin altında ezip geçiyordu.

Bu arada Agaric aklında büyük planlarını sıralıyordu. Kızların arasından zor işitilen sesiyle şöyle dedi:

"Para gerekiyor, hem de çok para."

"O sizin işiniz," dedi prens.

Sonunda şatonun demir kapısı büyük otomobilin önünde açıldı.

Akşam yemeği görkemli oldu. Kadehler Draco tacının:;şerefine, kalktı. Herkesin bildiği gibi, ağzı kapalı bir kadeh egemenlik işaretidir. Nitekim, Prens Crucho ve eşi Prenses Gudrune ayin kabına benzeyen kadehlerden içtiler. Prens Penguenistan'ın beyaz ve kırmızı şaraplarından bol bol tattı.

Crucho gerçek prenslere layık bir eğitim görmüştü: Otomobil kullanmaktaki becerisi yanında, kendi tarihini de bilmiyor değildi. Şanlı ailesinin antikalarını ve resimlerini tanımakta usta olduğu söyleniyordu. Bu kültürünün bir kanıtım tatlı sırasında verdi. Ünlü kadınların ortak özelliklerinin konuşulduğu bir sırada şöyle dedi:

"Adını almış olduğum Kraliçe Crucho'nun göbeğinin altında bir ben olduğu doğrudur."

Agaric o akşam prensin üç yaşlı danışmanıyla ciddi bir görüşme yaptı. Para için, damadını kral görmek isteyen kayınpedere, soylular arasına girmeye istekli bazı Yahudi bayanlara ve Foklar Ülkesi'nin naip prensine başvurmaya karar verildi. Bu sonuncusu, halkının tarihsel düşmanı olan Penguenleri zayıflatmak için Crucho'nun tahta geçmesinin yararlı olacağını düşünüyordu.

Üç yaşlı danışman aralarında sarayın baş görevlerini paylaştılar; mabeyinci, baş yargıç ve haznedarlık görevlerinden geri kalanları prensin çıkarına uygun olarak başkalarına dağıtma görevini din adamına bıraktılar.

"Özveriyi ödüllendirmek gerekir," dediler danışmanlar.

"İhaneti de," dedi Agaric.

"Çok doğru," dedi darbeler uzmanı olan danışman Marki Septplaies.

Sonra dans edildi. Balodan sonra Prenses Gudrune yeşil giysisinin eteklerini yırtıp kokartlar yaptı; bunlardan birini kendi eliyle rahibin göğsüne iliştirirken din adamının gözlerinden mutluluk ve minnet yaşları akıyordu.

Hemen o sabah, prensin başseyisi M. de Plume yeşil bir at bulmak için harekete geçti.

III

GİZLİ GÖRÜŞME

Penguenlerin başkentine dönen Peder Agaric düşüncelerini, Draco yanlısı görüşlerini bildiği Prens des Boscenos'a açtı.

Prens de Boscenos'un soylular arasında iyi bir adı vardı. Boscenoslu Torticol ailesinin soyağacı Dindar Brian'a kadar uzanıyordu ve krallık tarihinde yüksek görevlerde bulunmuşlardı. 1179'da Penguenistan'ın büyük amirali olan Philip Torticol cesur, sadık, şevketli ama kinci olduğundan, aşığı olduğu Kraliçe Crucho'nun kendisini bir ahır seyisiyle aldattığından kuşkulanarak La Crique limanını ve tüm Penguen deniz filosunu düşmana teslim etmişti. Boscenoslara o ünlü altın banyo küvetini bu büyük kraliçe armağan etmişti. Bu ailenin parolası 16. yüzyıldan kalmadır; nasıl olduğunu anlatayım. Bir şölen gecesi, kralın bahçesinde havai fişek gösterisini izleyen nedimelerin kalabalığı arasına kansan Dük Jean des Boscenos, Skull Düşesi'ne yanaştı ve elini kadının eteğinin altına soktu. Soylu kadın sesini çıkarmadı; ama oradan geçmekte olan kral onları bu durumda görünce şöyle demekle yetindi: "Ha

şöyle, keyfiniz yerinde olsun." İşte, bu beş sözcük Boscenosların parolası oldu.

Prens dcs Boscenos ataları gibi yozlaşmış değildi; Draconitlerin kanına tükenmez bir bağlılık besliyor, Prens Crucho'nun ve kendi yitik servetlerinin geri gelmesini iple çekiyordu. Bu nedenle, rahip Agaric'in komplosunu hevesle benimsedi. Hemen din adamının tasarılarına katıldı ve onu, yakın çevresinde tanıdığı en ateşli krallık yanlıları olan Kont Clena, Bay de la Trumelle, Vikont Olive ve Bay Bigourd ile ilişkiye geçirdi. Tüm bu kişiler bir gece, Alca'nın iki fersah batısında Dük Ampoule'un kır evinde toplanıp yol ve yordam görüştüler.

Bay de la Troumelle yasal eylemden yanaydı:

"Yasal sınırlar içinde kalmalıyız," dedi özetle. "Bizler düzen adamlarıyız. Umutlarımızın gerçekleşmesi için yorulmadan propaganda yapmalıyız. Ülkenin kafa yapısını değiştirmek gerekir. Davamız haklı olduğu için kazanacaktır."

Prens des Boscenos karşı düşüncedeydi. Ona göre haklı davaların haksızlar kadar, hatta daha da çok, güç kullanmaya gereksinimi vardı.

"içinde bulunduğumuz durumda," diye açıkladı sakin bir sesle, "üç eylem yolu gözüküyor: Kasap çıraklarını yanımıza çekmek, bakanları ihanete zorlamak ve Başkan Formose'u kaçırmak."

"Formose'u kaçırmak yanlış olur," diye Bay de la Trumelle karşı çıktı. "Başkan bizimle birlikte."

Bir Draco yanlısının başkanı kaçırmayı önermesi ve başka bir Dracocunun onun dost olduğunu ileri sürmesi cumhurbaşkanının davranış ve düşüncelerini yeterince

açıklıyordu. Formose, hayran olduğu ve tavırlarına öykündüğü kralcılara sempatiyle bakıyordu. Ancak, Draco tacından söz edildiğinde gülümsüyorsa, bu, onu kendi başına takmayı düşündüğü içindi. Kesin bir yetke ona çekici geliyordu; bu yetkeyi kullanmaktan çok, öyle görünebilmek hoşuna giderdi. Ünlü bir Penguen tarihçinin dediği gibi, "o bir kazdı".

Prens des Boscenos elde silah parlamentoyu ve Formose'un sarayını basma düşüncesini üsteledi.

Kont Clena daha da doluydu:

"Önce cumhuriyetçileri ve tüm yardakçılarını kılıçtan geçirelim, boğazlayalım ve barsaklarını dökelim. Gerisini sonra düşünürüz."

Bay de la Trumelle ılımlıydı. Ilımlılar şiddete hep ılımla karşı çıkarlar. Kont Clena'nın düşüncesinin soylu ve yiğit bir duygudan kaynaklandığını kabul ediyordu; ancak, utangaç bir sesle bunun ilkelere aykırı ve bazı tehlikeleri olduğunu belirtti. Sonunda, tartışmaya açık olduğunu söyledi.

"Halka bir çağrı yapalım," diye önerdi. "Onlara kim olduğumuzu bildirelim. Merak etmeyin, ben bayrağımı cebimde taşıyacak değilim."

Bay Bigourd söz aldı:

"Baylar, Penguenler yeni düzenden yakınıyorlar, çünkü onun nimetlerinden yararlanıyorlar; durumundan hep yakınmak insanın doğasında vardır. Fakat, aynı zamanda düzen değiştirmekten de korkarlar, yenilik onları ürkütür. Bu halk Draco'nun değerini bilmedi; şimdi arada bir onu özlediklerini söylüyorlarsa onlara inanmayın: Kısa süre içinde, düşünmeden konuştuklarını anlayacaklardır. Bizim

hakkımızdaki düşünceleri konusunda kendimizi aldatmayalım. Bizi sevmiyorlar. Soylulardan nefret ediyorlar; ya bize gıpta ettikleri yahut da eşitlik duygusunu sevdikleri için. Bu iki duygu halkta bir araya geldiğinde tehlikeli olur. Kamuoyu bize karşı değil, çünkü bizi umursamıyor. Ama, ne istediğimizi öğrendiği an, arkamızı bırakır. Demokratik yönetim düzenini yıkıp yerine ejderha başını getirmek istediğimizi belli edersek, yandaşımız kim kalır? Kasap çırakları ve Alca esnafı. Hem bu esnafa da sonuna kadar güvenebilir miyiz? Onlar şimdi mutsuz, ama yüreklerinin içi cumhuriyetçidir. Crucho'yu yeniden görmektense, o berbat mallarını mutsuz bir yüzle satabilmeyi yeğlerler. Açığa çıkarsak, onları ürkütürüz.

Bizi sevimli bulmaları ve arkamızdan gelmeleri için, bizim cumhuriyeti devirmek değil, tersine onu sağlamlaştırmak, temizlemek, güzelleştirmek, süslemek, kısacası daha yüce ve sevimli kılmak istediğimize inanmaları gerekir. İşte bu nedenle kendi başımıza hareket etmemeliyiz. Var olan düzenden yana olmadığımızı biliyorlar. Cumhuriyet dostu birine, hatta bu düzenin savunucusu birine başvuralım. Bunlardan ortalıkta çok var. En popüler ve en cumhuriyetçi olanını seçelim; onu iltifat ve verilmiş sözlerle, özellikle sözlerle, kazanalım. Verilmiş sözler daha ucuz ama daha etkilidirler; umut verirken daha çok şey verilmiş olur. Onun kafası fazla çalışan biri olması gerekmez. Hatta, zeki olmamasını yeğlerim. Çünkü, budalalar hilecilikte eşsiz bir incelik gösterirler. Bana inanın baylar, kamu malını kamudan birine yıktırın. Ama, enerjik olurken önlemi elden bırakmayın! Bana gereksinme duyarsanız, her zaman buyruğunuzdayım."

Bu söylev dinleyenler üzerinde derin bir etki oluşturmakla kalmadı. Din âdarrii Agaric özellikle yararlandı. Ama herkes gelecek sanları ve onurlan düşlüyordu. Hemen, orada bulunanların tümünün üyesi olduğu, gizli bir hükümet taslağı hazırlandı. Takımın en büyük para kaynaklarından Dük Ampouie maliye bakanı seçildi ve propaganda giderlerini tek elde toplamakla görevlendirildi.

Toplantı sona ermek üzereydi ki karanlığın içinden gür bir köylü sesi, eski bir halk şarkısını söylemeye başladı:

Boscenos şişko bir domuzdur;
Ondan sucuk yapacağız,
Ve sosis ve jambon
Yoksulların noel gecesinde.

Bu, Alca'da iki yüz yıldır bilinen bir şarkıydı. Prens des Boscenos bu şarkıdan nefret ederdi. Hemen verandaya çıktı; şarkı söyleyen adam kilisenin çatısına arduaz taşı döşeyen bir işçiydi. Ondan, kibarca başka bir şarkı söylemesini istedi.

"Canım ne isterse onu söylerim," dedi adam.

"Bakın, dostum, bana iyilik edin..."

"Size iyilik etmeyi canım istemiyor."

Prens des Boscenos genelde sakin biriydi, ama inatçı ve boğa gibi güçlüydü. .

"Alçak, in aşağı! yoksa ben oraya geleceğim" diye gürledi.

Çatıya ata biner gibi oturmuş olan işçi kımıldamayınca, prens hemen kulenin merdivenlerinden çatıya kadar çıktı ve şarkıcının üzerine atıldı. Onu bir yumrukta merdivcn-

lerden aşağıya yuvarladı. O sırada, tavan arasında çalışmakta olan yedi-sekiz kadar marangoz, arkadaşlarının çığlığı üzerine dışan fırladılar. Çatıda prensi görünce, aşağı inmesini beklemeden yanına vardılar. O gece prens, yüz otuz yedi basamaklı merdiveni başı üzerinde inmek zorunda kaldı.

IV
VİKONTES OLIVE

Penguenler dünyanın en güçlü ordusuna sahiptiler. Foklar da öyle. Öbür tüm Avrupa ülkelerinde de durum böyleydi. Biraz düşünülürse bu pek şaşırtıcı gelmemelidir. Çünkü dünyanın tüm orduları en güçlüdürler. Eğer ikinci güçlü bir ordu var olsaydı, çoktan yenilip yok olmuş olurdu. Bu yüzden tüm ülkelerin orduları en güçlüdürler. Bu gerçeği bilen Albay Marchand Rus-Japon savaşı sırasında, Yalu ırmağı geçilmeden önce gazetecilerin bir sorusu üzerine, hem Rus ve hem de Japon ordularının en güçlü olduğunu söylemişti. Bir ordunun en büyük hezimete uğramış olması onu birinci konumundan aşağı indirmez. Çünkü, her ülke zaferlerini generallerinin zekasına ve askerlerinin cesaretine bağlar da, yenilgilerin hep şanssızlıktan kaynaklandığını söyler. Bunun tersine, donanma gücü gemi sayısına bağlıdır. Bir birinci, ikinci, üçüncü donanma hep vardır. Bu nedenle, deniz savaşlarının sonuçları önceden bilinir.

Penguenler dünyanın en güçlü ordusuna ve ikinci güçlü donanmasına sahiptiler. Bu donanmanın komutanı ünlü Amiral Chatillon idi. Amiral soylu bir aileden gelmiyordu;

Bu söylev dinleyenler üzerinde derin bir etki oluşturmakla kalmadı. Din adamı Agaric özellikle yararlandı. Ama herkes gelecek sanları ve onurlan düşlüyordu. Hemen, orada bulunanların tümünün üyesi olduğu, gizli bir hükümet taslağı hazırlandı. Takımın en büyük para kaynaklarından Dük Ampoule maliye bakanı seçildi ve propaganda giderlerini tek elde toplamakla görevlendirildi.

Toplantı sona ermek üzereydi ki karanlığın içinden gür bir köylü sesi, eski bir halk şarkısını söylemeye başladı:

Boscenos şişko bir domuzdur;
Ondan sucuk yapacağız,
Ve sosis ve jambon
Yoksulların noel gecesinde.

Bu, Alca'da iki yüz yıldır bilinen bir şarkıydı. Prens des Boscenos bu şarkıdan nefret ederdi. Hemen verandaya çıktı; şarkı söyleyen adam kilisenin çatısına arduaz taşı döşeyen bir işçiydi. Ondan, kibarca başka bir şarkı söylemesini istedi.

"Canım ne isterse onu söylerim," dedi adam.

"Bakın, dostum, bana iyilik edin..."

"Size iyilik etmeyi canım istemiyor."

Prens des Boscenos genelde sakin biriydi, ama inatçı ve boğa gibi güçlüydü.

"Alçak, in aşağı! yoksa ben oraya geleceğim" diye gürledi.

Çatıya ata biner gibi oturmuş olan işçi kımıldamayınca, prens hemen kulenin merdivenlerinden çatıya kadar çıktı ve şarkıcının üzerine atıldı. Onu bir yumrukta merdivcn-

lerden aşağıya yuvarladı. O sırada, tavan arasında çalışmakta olan yedi-sekiz kadar marangoz, arkadaşlarının çığlığı üzerine dışarı fırladılar. Çatıda prensi görünce, aşağı inmesini beklemeden yanına vardılar. O gece prens, yüz otuz yedi basamaklı merdiveni başı üzerinde inmek zorunda kaldı.

IV
VİKONTES OLIVE

Penguenler dünyanın en güçlü ordusuna sahiptiler. Foklar da öyle. Öbür tüm Avrupa ülkelerinde de durum böyleydi. Biraz düşünülürse bu pek şaşırtıcı gelmemelidir. Çünkü dünyanın tüm orduları en güçlüdürler. Eğer ikinci güçlü bir ordu var olsaydı, çoktan yenilip yok olmuş olurdu. Bu yüzden tüm ülkelerin orduları en güçlüdürler. Bu gerçeği bilen Albay Marchand, Rus-Japon savaşı sırasında, Yalu ırmağı geçilmeden önce gazetecilerin bir sorusu üzerine, hem Rus ve hem de Japon ordularının en güçlü olduğunu söylemişti. Bir ordunun en büyük hezimete uğramış olması onu birinci konumundan aşağı indirmez. Çünkü, her ülke zaferlerini generallerinin zekasına ve askerlerinin cesaretine bağlar da, yenilgilerin hep şanssızlıktan kaynaklandığını söyler. Bunun tersine, donanma gücü gemi sayısına bağlıdır. Bir birinci, ikinci, üçüncü donanma hep vardır. Bu nedenle, deniz savaşlarının sonuçları önceden bilinir.

Penguenler dünyanın en güçlü ordusuna ve ikinci güçlü donanmasına sahiptiler. Bu donanmanın komutanı ünlü Amiral Chatillon idi. Amiral soylu bir aileden gelmiyordu;

halk çocuğuydu ve halk kendi saflarından çıkan birinin bu yüksek oruna gelmesinden hoşnut olup onu seviyordu. Chatillon yakışıklıydı; mutluydu; hiçbir şey düşünmüyordu: Hiçbir tasa onun bakışlarındaki erinci karartmıyordu.

Aziz Peder Agaric, Bay Bigourd'un gerekçelerine katılarak, cumhuriyeti ancak onun savunucularından birinin eliyle yıkabileceklerine inadı ve dikkatini Amiral Chatillon'da yoğunlaştırmaya başladı. Dostu peder Cornemuse'e gidip yüklü bir borç istedi. Yaşlı damıtıcı içini çekerek parayı verdi. Agaric bu parayla altı yüz kasap çırağı tuttu ve onlara, caddelerden her geçişinde amiralin atının arkasından koşup "Yaşasın Amiral!" diye bağırmalarını söyledi.

Artık Chatillon ne zaman dışarı bir adım atsa alkışlanıyordu.

Vikontes Olive ondan gizli bir randevu istedi. Amiral onu komutanlığında gemi demirleri, çıpalar ve elbombalarıyla süslü bir salonda karşıladı.

Kadının üstünde gri mavi sade bir giysi, güzel sarışın başında güllerle süslü bir şapka vardı. Yüzündeki tülün altında gözleri yakut gibi parlıyordu. Soylular arasında, geçimini Yahudi bankerlerden sağlayan bu kadın kadar güzeli yoktu. Uzun boylu ve güzel vücutluydu.

"Amiral," dedi tatlı bir sesle, "size olan duygularımı artık saklayamıyorum. Doğaldır ki... kahraman bir subayımız..."

"Çok naziksiniz, madam, Bu ziyaretinizi neye borçlu olduğumu bana söyler misiniz?"

"Uzun zamandır sizi görmek, sizinle konuşmak istiyordum. Bu yüzden, size bir ileti getirme görevini üzerime aldım."

"Lütfen, oturun."

"Burası ne kadar huzur verici!"

"Evet, sakin bir yerdir."

"Kuşların ötüşü duyuluyor."

"Lütfen oturun, sayın madam."

Kadın ışığa karşı bir sandalyeye oturdu:

"Amiral, size çok önemli bir görevle geliyorum..."

"Lütfen, sözlerinizi açıklayın."

"Amiral, hiç Prens Crucho'yu gördünüz mü?"

"Asla."

Kadın içini çekti.

"Ne yazık! Oysa o sizi görmekten çok mutlu olurdu. Sizi beğeniyor ve saygı duyuyor. Çalışma masasının üstünde, annesinin resminin yanında sizin resminiz duruyor. Ah, birbirinizle tanışmamanız ne kadar yazık! O çok iyi bir prens ve kendisi için çalışanları unutmayan bir nisan! Ne büyük bir kral olurdu. Ama, olacak: Bundan kuşku duymayın. O, sanıldığından çok daha erken geri gelecek. Bana verilen görev, size iletmemi istedikleri de işte bu ko..."

Amiral ayağa kalktı:

"Bir sözcük daha etmeyin, sayın madam. Ben cumhuriyetin saygısına ve güvenine sahibim. Ona ihanet etmem. Hem, neden ihanet edebilirim ki? ikbal ve onurlarla ağırlanıyorum."

"Ama ikbal ve onurlarınız, saygıdeğer amiralim, gerçek değerinizin çok altında. Eğer sizi layıkıyla ödüllendirselerdi, şimdi başkomutan olur, hem kara ve hem de deniz ordularına komuta ederdiniz."

"Her hükümet biraz iyilikbilmezdir."

"Evet, ama cumhuriyetçiler sizi kıskanıyorlar. Bu adamlar tüm üstün insanlardan çekinirler. Hele, askerlere katlanamazlar. Ordu ve donanmayla ilgili her şey onlara iğrenç gelir. Sizden korkuyorlar."

"Olabilir."

"Ama bu alçaklar ülkeye yazık ediyorlar. Penguenistan'ı kurtarmak istemez misiniz?"

"Bu nasıl olacak ki?"

"Hükümeti tüm bu düzencilerden temizleyerek."

"Ne diyorsunuz, sayın madam?"

"Kesinlikle olacak olanı sizin yapmanızı istiyorlar. Siz olmazsanız başka biri bunu yapacak. Örneğin, başkomutan tüm bakanları, milletvekillerini ve senatörleri denize döküp Prens Crucho'yu çağırmaya hazır."

"Ah! Alçak adam!" diye bağırdı amiral.

"Onun size yapacağını siz ona yapın. Prens hizmetinizi ödüllendirecektir. Size mareşal kılıcı ve yüklü bir gelir armağan edecek. Ben bu arada, size onun dostluğunun bir armağanım vermekle görevlendirildim."

Kadın bunu söyleyerek göğsünden yeşil bir kokart çıkardı.

"Nedir bu?" diye sordu amiral.

"Crucho size armasını gönderiyor."

"Lütfen, onu geri götürür müsünüz?"

"Gidip başkomutana sunsunlar diye mi? Hayır, asla! Amiralim, bırakın onu kendi ellerimle şanlı göğsünüze iliştireyim."

Amiral genç kadını yavaşça uzaklaştırmak istedi. Ama, son birkaç dakikadır onu çok çekici bulmaya başlamıştı. Hele, iki güzel çıplak kol ve ellerinin pembe ayaları yü-

züne dokunmaya başlayınca bu heyecanı daha da arttı. Fazla direnmedi. Kokart takıldıktan sonra, kadın Chatillon'u yerlere kadar eğilerek "başkomutanım" diye selamladı.

Deniz adamı şöyle dedi:

"Her asker gibi, ben de hırsları olan biriydim, bunu saklamıyorum. Belki hâlâ öyleyim; ama şimdi sizi gördükten soma, bir tek dileğim var: Sizinle yüreklerimizi birleştirmek."

Kadın gözkapaklannın altında parlayan yakut bakışlarıyla onu süzdü:

"Bu da olabilir tabii... Ah, ne yapıyorsunuz, amiralim?

"Yüreğinize giden yolu arıyorum."

Soma, amiralin yanından çıkan Vikontes doğruca peder Agaric'e gidip rapor verdi.

"Oraya yine dönmeniz gerekecek, sayın madam" dedi ciddi rahip.

V
PRENS DES BOSCENOS

Draco hesabına çalışan gazeteler sabah akşam Chatillon'a övgüler sıralıyor, cumhuriyetin öbür görevlilerine kınama ve aşağılayıcı sözler yağdırıyorlardı.

Alca caddelerinde Chatillon'un portresi dolaştırılıyordu. Köprü başlarında Chatillon büstleri satılıyordu.

Chatillon her akşam, beyaz atının üstünde, sosyetenin gezinti yaptığı Kraliçe Parkı'nda bir gezinti yapıyordu. Onun geçtiği yollara Dracocular bir yığın yoksul Pengueni toplayıp, "Bize Chatillon gerek!" diye bağınyorlar-

dı. Satıcı kadınlar "Ne kadar yakışıklı," diye mırıldanıyorlar, çılgın bir halk topluluğu "yaşa!" haykırışları arasında, zengin kadınlar otomobillerini yavaşlatıp ona öpücükler gönderiyorlardı.

Bir gün tütüncü dükkânına girdiğinde, orada mektup atmakta olan iki Penguen Chatillon'u tanıyıp gırtlaklarını yırtarcasına "Yaşasın Amiral! Cumhuriyetçiler aşağı!" diye haykırmaya başladılar. Oradan geçenler dükkânın önünde toplandılar. Chatillon, şapka sallayıp alkışlayan coşkulu yurttaşların önünde sakince durup purosunu yaktı. Kalabalık giderek artıyordu; sonunda o amirallik karargahına giderken, neredeyse tüm kent halkı onun peşinden yürüdü.

Amiralin uzun yıllar birlikte çalıştığı ve görevini çok iyi yapan bir silah arkadaşı vardı. Altamiral Volcanmoule adındaki bu asker altın gibi mert, kılıcı gibi sadık ve açık sözlü biriydi. Crucho yanlılarına ve cumhuriyetin bakanlarına rasladığı zaman, ne mal olduklarını her iki yana da söylemekten geri kalmazdı. Ama, Bay Bigourd onun bir yandan öbürüne laf götürdüğünü söylüyordu. Gerçekten de bu asker birkaç kez açık sözlülüğüyle skandallar yaratmış, ama her defasında entrikalara yabancı bir askerin deneyimsizliği sayılarak hoş görülmüştü. Her sabah Chatillon'a uğrar, silah arkadaşı olarak onunla senli benli konuşurdu.

"Eee, işte ünlü oldun, babalık," diyordu ona. "Suratın pipoların, şarap şişelerinin üstünde görünmeye başladı, Alcalı tüm sarhoşlar adını biliyorlar... Chatillon, Penguenlerin kahramanı! Chatillon, Penguenlerin şanlı tarihinin savunucusu! Yahu, kim inanırdı buna?"

Ve kasıklarını tutup gülüyordu. Sonra, sesinin tonunu değiştirip:

"Şaka bir yana, sen bu başına gelenlere biraz şaşırmıyor musun?"

"Hayır!" diyordu Chatillon.

Bu arada Chatillon, Vikontes Olive ile buluşabilmek için, Johannes Talpa Sokağı'nda 18 numaralı apartmanın giriş katında ve bahçe tarafında bir daire kiralamıştı. Her gün buluşuyorlardı. Amiral onu çılgınlar gibi seviyordu. Tüm askerlik yaşamı boyunca, karada ve denizde, kırmızı, kara veya beyaz derili, bazıları da güzel olan çok kadın tanımıştı; ama bunu tanımadan önce bir kadının ne olabileceğini bilmiyordu. Vikontes Olive ona "sevgili dostum" dediği zaman başı göklere yükseliyor, bazen da saçlarına birkaç yıldız takıldığı oluyordu.

Kadın her zaman biraz geç geliyor, çantasını komodinin üzerine bırakıp şöyle diyordu:

"Ah yoruldum, şöyle kucağınıza biraz ilişeyim."

Ve peder Agaric'ten duyduğu ipe sapa gelmez konulardan söz ediyordu. Adamla konuşurken, onu öpücükler ve iç çekişleriyle mest ediyor, sonra bazen bir memurunu görevden uzaklaştırmasını, başka birini işe almasını veya filoyu oraya buraya göndermesini rica ediyordu.

Sonunda şöyle diyordu:

"Ah, ne kadar gençsiniz, sevgili dostum!"

Ve adam onun her isteğini yapıyordu; çünkü bu sade adam başkomutanlık kılıcını taşımak ve yüklü bir gelire kavuşmak istiyordu, çünkü Penguenistan'ı kurtarabileceğini düşlediği bu ikili oyun hoşuna gidiyordu, çünkü aşıktı.

Bu enfes kadın ona, Crucho' nun karaya çıkması planlanan La Crique limanını tüm askerlerden boşalttırdı. Böylece, prensin bir engelle karşılaşmadan Penguenistan'a girmesi sağlanmış oluyordu.

Peder Agaric halkın kıpırdanışım canlı tutmak için mitingler düzenliyordu. Draco yanlıları Alca'nın otuz iki mahallesinde, özellikle yoksul kesimlerde her gün iki üç miting yapıyorlardı. Nüfusun büyük bölümünü oluşturan küçük insanları ellerinde tutmak istiyorlardı. Özellikle, 4 Mayısta eski buğday pazarında büyük bir toplantı yapıldı. Evlerinin eşiğinde oturan kadınlar ve çamurda oynayan çocuklar da izlediler. Cumhuriyetçilere göre iki bin, Dracoculara göreyse altı bin kişi katılmıştı. Podyumda yer alanlar arasında Prens ve Prenses des Boscenos, Kont Clena, Bay de la Tourelle, Bay Bigourd ve birkaç zengin Yahudi bayan yer alıyordu.

Ulusal ordunun başkomutanı da gelmişti. Büyük alkış topladı.

Konuşmacılar dikkatle seçilmişti. Önce halktan biri, sarı sendikanın genel sekreteri olan Bay Rauchin oturum başkanı seçildi. Kont Clena ile kasap çırağı Michaud arasında kürsüdeki yerini aldı.

Böylece, birçok ateşli söylev arasında, Penguenistan'ın özgür istenciyle seçtiği yönetim düzeni çamur ve lağım diye nitelendirildi. Başkan Formose'a dokunmadılar. Crucho ve rahiplerin adı hiç geçmedi.

Toplantının yansız olduğu ilan edilmişti; çağdaş devletin ve cumhuriyetin savunucusu, el emekçisi bir adam kürsüye çıktığında başkan Rauchin şöyle dedi:

"Sayın yurttaşlar, toplantımızda her görüşün olacağını söylemiştik. Bizim sözümüz sözdür; karşımızdakiler gibi yalancı değil, namuslu insanlarız. Şimdi, karşı görüşte birine söz veriyorum, ama ne söyleyeceğini Tanrı bilir! Sayın konuklar, lütfen duyacağınız sözlerden alınmayın, nefret ve tepkilerinizi sona bırakın."

"Baylar..." diye başladı konuşmacı.

Daha sözünü bitirmeden yuh sesleri altında kürsüden aşağı yuvarlandı ve öfkeli kalabalığın ayaklan altına alındı; tanınmaz duruma ge.len artıkları salondan dışarı atıldı.

Dinleyicilerin uğultusu dinmemişti ki Kont CTena kürsüye çıktı. Yuh sesleri alkışlara dönüştü ve sessizlik sağlandıktan sonra, konuşmacı şöyle dedi:

"Arkadaşlar, şimdi damarlarınızda kan dolaşıp dolaşmadığınızı göreceksiniz. Görevimiz cumhuriyetçileri kılıçtan geçirmek, boğazlamak ve barsaklarını dökmektir."

Bu söylev öyle bir alkış kopardı ki eski buğday hangarının pis duvarları ve kurt yeniği kirişlerinden yükselen toz bulutlan içerdekilerin üzerine yayıldı.

Sonunda, hükümeti yere çalan ve Chatillon'u öven bir bildiri kabul edildi. Dinleyiciler "Bize Chatillon gerek" şarkısını söyleyerek oradan ayrılmaya başladılar.

Eski buğday hali yapısının tek bir çıkış kapısı vardı; el arabaları ve kömür çuvalları dizilmiş, çamurlu bir avludan çıkılabiliyordu. Aysız gecede soğuk bir yağmur çiseliyordu. Çok sayıda polis kapıda önlem almış, Draco yanlılarını küçük topluluklar halinde dışarı salıyorlardı. O gün polis şefleri çılgın kalabalığın hızını kesmek için böyle bir yol seçmişlerdi.

Avluda bekleşen Dracocular yerlerinde sayarken "Bize Chatillon gerek!" diye marş söylemeyi sürdürüyorlardı. Kısa süre içinde, nedenini bilmedikleri bu duraklamadan sabırsızlanıp öndekileri itmeye başladılar. Bu zorlama avlu boyunca ilerleyerek en öndekileri polislerin kucağına atıyordu. Polislerin Draco yanlılarına bir düşmanlığı yoktu, hatta içten içe Chatillon'u severlerdi; ama, zorlama-

dan hoşlanmazlar, şiddete aynı biçimde yanıt verirlerdi. Güçlüler güçlerini kullanma eğiliminde olurlar. İşte bu yüzden, polisler önlerine çıkan Dracocuları copluyorlardı. Böylece, kalabalık ileri geri dalgalanmaya başladı. Çığlık ve sövgüler marşlara karışır oldu.

"Katiller! Katiller!"

"Bize Chatillon gerek!"

"Katiller! Katiller!"

Karanlık avluda aklı başında birkaç kişi "itmeyin," diye uyarıyordu. Bunlar arasında, çelimsiz kalabalığın üstünde, uzun boyu, geniş omuzlan ve iri göğsüyle, Prens des Boscenos'un dingin, kararlı vc sağlam yüzü görünüyordu. Hoşgörüyle ve sessizce sırasını bekliyordu. Sonra, polislerin organize ettiği düzenli çıkış ilerledikçe, saflar seyrekleşti, dirsek darbeleri azaldı ve soluk almak kolaylaştı.

"Görüyorsunuz, dedi bu iyi yürekli dev, sonunda biz de çıkacağız. Sabır ve nezaket..."

Cebinden tabakasını çıkarıp ağzına bir puro aldı ve kibritini çaktı. Birden, alevin ışığında karısı Prenses Anne'ı Kont Clena ile sarmaş dolaş bir durumda gördü. Bunu görmesiyle üzerlerine atılması bir oldu. Asasıyla hem onlara, hem de yakınlarında bulunan başka insanlara vurmaya başladı. Elinden asası alındı ama işe yaramadı; rakibinden ayırma olanağı yoktu. Baygın prenses elden ele uzatılarak, kalabalığın merak ve duygulu bakışları arasında arabasına ulaşırken, iki adam kıyasıya dövüşüyorlardı. Kavgada Prens des Boscenos'un şapkası, gözlüğü, boyunbağı, özel ve siyasi mektupları, dolu cüzdanı yok oldu; ayrıca peder Cornemuse'den almış olduğu şifalı madalyonları da yitirdi. Ama, rakibinin karnına öyle bir tekme indirdi ki darbenin şid-

detiyle kont demir parmaklıkları aşıp kömür dükkânının camlı penceresinden içeri başı önde girdi.

Kavga gürültüsüne koşan polisler prensin üzerine yürüyünce çetin bir direnmeyle karşılaştılar. Prens önce üçünü yere uzattı; sonra yedi polisten birinin kafasını, birinin dudağını yardı, bir başkasının kulağım koparttı, öbürlerinin burnunu, kaval kemiğini ve kaburgalarını kırıp kaçmaya zorladı. Ama sonunda yenildi, yüzü kan içinde ve giysileri parçalanmış olarak karakola götürüldü. Gece boyu hücresinde yerinde duramayıp boğa gibi bağırmayı sürdürdü.

Göstericiler sabaha kadar öbekler halinde "Bize Chatillon gerek" diye marşlar söyleyip kent sokaklarında yürüdüler, cumhuriyetçi bakanların oturdukları evlerin camlarını taşladılar.

VI
AMIRALIN DÜŞÜŞÜ

O gece Draco hareketinin doruk noktası oldu. Artık krallıkçılar zaferden kuşku duymuyorlardı. İçlerinden birçoğu Crucho'ya kutlama telgrafları gönderdiler. Bayanlar ona atkı ve terlik örmeye başladılar. Seyis Bay de Plume yeşil atı bulmuştu.

Peder Agaric bu iyimserliği paylaşıyordu. Ama yine de prense yandaş toplamayı sürdürüyordu.

"Daha derin katmanlara ulaşmak gerekir," diyordu.

Bu amaçla üç sendikacı işçiyle ilişki kurdu.

O çağda sanatkarlar, Draco zamanında olduğu gibi lonca yöntemiyle çalışmıyorlardı. Özgürdüler ama yarın-

ki kazanç umutlan belirsizdi. Uzun yıllar birbirlerinden kopuk, yardımsız ve desteksiz yaşadıktan sonra, sendikalar oluşturdular. Üyelerin ödenti verme alışkanlığı olmadığı için bu sendikaların kasaları boştu. Üye sayısı otuz bin olan sendikalar vardı; ama bin, beş yüz veya iki yüz üyeli sendikalar da vardı. Hatta bazıları iki, üç veya daha az üyeliydi. Fakat, üye çizelgeleri açıklanmadığından, büyük sendikalarla küçükleri ayırt etme olanağı yoktu.

Karanlık ve dolambaçlı pazarlıklardan sonra, peder Agaric bir gece La Galettc Kabaresi'nin bir salonunda Dagobert, Tronc ve Balafille yoldaşlarla buluşturuldu. Her üçü de sendika başkanıydı; birinin on dört üyesi, ötekinin yirmi dört, sonuncunun da bir üyesi vardı. Agaric bu görüşmede olağanüstü ustalık gösterdi.

"Baylar," dedi, "birçok bakımdan, aynı politik ve toplumsal görüşleri paylaştığımız söylenemez; ama üzerinde anlaşabileceğimiz çok nokta olabilir. Ortak bir düşmanımız var. Hükümet sizi sömürüyor ve sizlerle alay ediyor. Onu devirmek için bize yardım edin; biz gerekli olanağı size vereceğiz; üstelik, sonunda minnettarlığımızı da göstereceğiz.

"Anlaşıldı. Parayı uçlan bakalım" dedi Dagobert.

Rahip, Conil ormanda gözü yaşlı peder Corncmuseden aldığı keseyi masanın üzerine bıraktı.

"Çak bakalım" diye üç arkadaş tokalaştılar.

Bu kutsal antlaşma böyle mühürlendi.

Rahip, derin katmanları da hareketine ortak etmekten mutlu ayrıldıktan sonra, Dagobert, Tronc ve Balafille, sokakta bir işaret bekleyen kız arkadaşları Amelie, Reine ve Mathilde'i ıslık çalıp yanlarına çağırdılar. Sonra, altı kişi

el ele tutuşup kesenin çevresinde dans ederek eski bir halk şarkısından uyarlayıp söylediler:

Bende çok para var;
Sana vermeyeceğim, Chatillon!
Huu! huu! Canım takke!

Sonra, bir şişe şarap ısmarladılar.

O gece, altı ortak bu şarkıyı söyleyip tüm meyhaneleri dolaştılar. Bu şarkı benimsendi, çünkü sivil polis ajanları raporlarında bu şarkıyı söyleyen işçi sayısının her geçen gün arttığını belirtiyorlardı:

Bende çok para var;
Sana vermeyeceğim, Chatillon!
Huu! huu! Canım takke!

Draco kışkırtması taşra kentlerine yayılmamıştı. Peder Agaric bunun nedenini merak ediyor, ama bir türlü bulamıyordu. Sonunda, Peder Cornemuse onu aydınlattı:

"Elimde kanıt var; Dracoculann maliyecisi Dük Ampoule, propaganda için topladığı paralarla Fok Ülkesinde yurtluklar satın alıyormuş."

Parti para sıkıntısı çekiyordu. Prens des Boscenos kavgada cüzdanını yitirince sıkıntıya düşmüş ve ağırına giden bir zorluk içinde geçinmeye çalışıyordu. Vikontes Olive onlara pahalı gelmeye başlamıştı. Cornemuse bu bayanın ödeneğini azaltmayı önerdi.

"Bize çok yararlı oluyor," diye karşı çıktı Agaric.

"Kuşkusuz," diye yanıtladı Cornemuse. "Ama, bizim cebimizi boşaltırsa zarar da verebilir."

Derin bir ikilik Dracocuları bölüyordu. Görüşmelerinde hep bu konuda tartışma çıkıyordu. Bir bölümü rahip Agaric ve Bay Bigourd'un politikasına uygun olarak, sonuna kadar cumhuriyeti güçlendirme görüntüsü vermeyi sürdürmek istiyorlardı. Diğerleriyse, uzun bir bekleyişten yorulmuş, Draco tacının ortaya çıkarılmasını ve bu işaret altında savaşım verilmesini istiyorlardı.

Bu sonuncular durumun netleştiğini, daha fazla rol yapılmasına gerek kalmadığını ileri sürüyorlardı. Nitekim, halk da çalkantıların hangi yöne kaydığını giderek görmeye başlamış, Amiral yanlılarının cumhuriyeti yıkma niyetlerini anlamıştı.

Prensin La Crique limanında karaya çıkacağı ve yeşil bir ata bineceği söylentileri yayılmaya başlamıştı.

Bu söylentiler bağnaz rahipleri mest, yoksul soyluları mutlu ve zengin Yahudi bayanları tatmin ediyor, küçük esnafın içine umut veriyordu. Fakat bunların pek azı, umdukları nimetleri toplumsal bir yıkım veya kamu düzenini yıkma pahasına elde etmeye razıydı. Hele bu işe paralarını, rahatlarını, özgürlüklerini veya eğlencelerinden bir saatlerini ayırmaya razı olanların sayısı çok daha azdı. Buna karşılık işçiler, her zaman olduğu gibi, bir iş günlerini cumhuriyete feda edebiliyorlardı; nitekim, varoşlarda uğultulu bir direniş filizlenmeye başlamıştı.

"Halk bizimle birlikte" diyordu peder Agaric.

Oysa, fabrika çıkışlarında kadın, erkek ve çocuklar hep bir ağızdan şöyle bağırıyorlardı:

Chatillon alaşağı!
Huu! huu! Canım takke!

Hükümete gelince, tüm hükümetlerin ortak özelliklerini, yani kararsızlık, zayıflık, gevşeklik ve ilgisizliği sergiliyor; yine hiçbirinin yapamadığı gibi, belirsizliğe ve şiddete tepki göstermiyordu. Üç tümceyle söylersek, hiçbir şey bilmiyor, istemiyor ve yapamıyordu. Başkanlık Sarayı'nda Formose, kibirli yapısına uygun, kör, sağır, dilsiz ve görünmez bir biçimde oturuyordu.

Kont Olive son bir yardım kampanyası açmayı ve Alca kenti kaynıyorken büyük bir olay yaratmayı önerdi.

Kendi kendini seçmiş olan bir yürütme komitesi Parlamento üyelerini kaçırmaya karar verdi; bunun için yöntemleri görüşmeye başladı.

Sonunda, 28 Temmuz günü harekete geçmeye karar verildi. O gün, kentin üzerine parlak bir güneş doğmuştu. Parlamento Sarayı'nın önünden ev kadınları pazar torbalarıyla geçiyor; işportacılar elma, armut, şeftali ve üzüm diye bağırıyor; fayton beygirleri dinginlik içinde başlarına geçirilmiş torbalardan yulaflarını yiyorlardı. Kimse bir olay beklemiyordu; darbe gizli tutulduğundan değil, ama duyanlar pek inanmıyordu. Kimsenin inanmıyor olması kimsenin istemediği biçiminde yorumlanabilirdi. Saat ikiye doğru, her zaman olduğu gibi, milletvekilleri Parlamento kapısından birer ikişer girmeye başladılar. Saat üçte, hırpani kılıklı bir öbek adam kapıda birikmeye başladı. Üç buçukta, yan sokaklardan çıkan kara giysili bir insan seli Devrim Alanı'na boşaldı. Bu geniş alan kısa sürede buruşuk şapkaların oluşturduğu bir okyanus gibi dalgalanmaya, köprüyü aşıp gelen meraklıların da katılmasıyla, uğultularıyla yasama duvarına çarpmaya başladı. Bağırışlar, homurdanmalar ve marşlar dingin gökyüzüne yükseliyor-

du. "Bize Chatillon gerek! Milletvekilleri aşağı! Cumhuriyetçilere ölüm!" Prens des Boscenos tarafından yönetilen Dracocuların kutsal korosu kendi kutsal şarkılarını söylemeye başladı:

Yaşasın Crucho,
Yiğit ve akıllı,
Beşikten beri
Cesaret dolu!

Ama, duvarın arkasından bir ses, bir yanıt gelmiyordu.

Bu sessizlik ve korumanların ortada görünmeyişi kalabalığı hem yüreklendiriyor, hem de korkutuyordu. Birden, gür bir ses haykırdı:

"ileri!"

Ve sivri uçlu demir parmaklıklarla korunan duvarın üstünde Prens des Boscenos'un dev cüssesi görüldü. Onun arkasından yandaşları saldırınca kalabalık da onları izledi. Bir bölümü duvarda delik açmak için vuruyor, bir bölümü de parmaklıkları sökmek için sallıyordu. Bu koruma duvarı yer yer açıldı. Kısa sürede bazı saldırganlar duvann üstünden aştılar. Prens de Boscenos büyük bir yeşil bayrağı sallıyordu. Birden kalabalık dalgalandı ve uzun bir dehşet çığlığı yükseldi. Sarayın tüm kapılarından aynı anda çıkan polis korumanları ve cumhuriyet jandarmaları duvann öbür yanında konuşlanmışlardı. Bir dakika kadar bekledikten sonra silah şakırtılan işitildi ve polis korumanları süngü takıp kalabalığın üzerine yürüdüler. Ve çok geçmeden, baston ve şapkalann yerlerde süründüğü boş alanda korkunç

bir sessizlik egemen oldu. İki kez daha Draco yanlıları toparlanıp saldırıya geçtiler, ikisinde de geri püskürtüldüler. Fakat, düşman sarayının duvarının üstünde elde bayrağıyla dikilen Prens des Boscenos bir bölük korumanı tek basma oyalıyor, yaklaşanı deviriyordu. Sonunda, ayaklarından çekilip aşağı düşerken sivri uçlu demirlere saplandı, Draco bayrağını bırakmadan bir süre asılı kaldı.

O günün ertesinde, bakanlar ve milletvekilleri enerjik önlemler almaya karar verdiler. Ama boşuna, bu kez Başkan Formose ayak diriyor, sorumluluk almak istemiyordu. Hükümet üyeleri, devletin temellerini yıkmak, vb. suçları işlemiş olan Chatillon'u tüm görevlerinden alıp yüce divanda yargılamak üzere görüşme açtılar.

Bu haber üzerine, daha düne kadar onu yüreklendiren eski silah arkadaşları, sevinçlerini saklamadılar. Ancak, Alca'nm orta sınıfı Chatillon'u hâlâ seviyordu ve hâlâ kent caddelerinde "Bize Chatillon gerek!" marşının söylendiği oluyordu.

Bakanlar zor durumda kalmışlardı. Chatillon'u Yüce Divan'da yargılamak istiyorlardı. Ama, bunu nasıl yapacaklarını bilemiyorlar, insanları yönetmekle görevli olanlara özgü bilgisizlik içinde bocalıyorlardı. Chatillon'u suçlamak için ağır bir suç maddesi bulamıyorlardı. Savcılığa kanıt olarak kendi casuslarının gülünç yalanlarını veriyorlardı. Chatillon'un komploya karıştığı, Prens Crucho ile ilişkide olduğu yalnızca otuz bin Draco yanlısının paylaştığı bir giz gibiydi. Bakan ve milletvekillerinin kuşkulan ve emin olduklan şeyler vardı, ama kanıtlan yoktu. Başsavcı adalet bakanına şöyle diyordu: "Genelde siyasal davaları açmak için elimde az bir kanıt olsa yeterdi; ama bu

davada hiçbir şey yok, bununla bir şey yapamam." İşler yürümüyordu. Cumhuriyet düşmanları kârlı çıkacaktı. 18 Eylül sabahı Chatillon'un kaçtığı haberi Alca'da yayıldı. Şaşkınlık ve heyecan iyice arttı. Haber kuşkuluydu, anlaşılır gibi değildi.

İşte gerçekte olup bitenin kısa öyküsü:

Bir gün raslantı sonucu, İçişleri Bakanı Barbotan'ın çalışma odasında bulunan yiğit Altamiral Volcanmoule her zamanki açıksözlülüğüyle şöyle dedi:

"Sayın Barbotan, bakan arkadaşlarınız bana biraz uyuşuk gibi geliyor; denizlerde hiç komuta etmedikleri kesin. Bu aptal Chatillon onları hortlak gibi korkutuyor galiba."

Bakan başıyla hayır işareti yaparken, elindeki mektup açma bıçağını kâğıtların üzerinden havaya doğru salladı.

"Gülmeyin," dedi Volcanmoule. "Sizler Chatillon ile nasıl başedileceğini bilemiyorsunuz. Onu Yüce Divan'a göndermeye cesaret edemiyorsunuz, çünkü yeterince kanıt topladığınızdan emin değilsiniz. Ayrıca, savunmasını Bay bigourd yapacaktır ve o usta bir avukattır... Haklısınız Sayın Barbotan, haklısınız. Bu dava tehlikeli olur..."

"Ah! dostum," dedi bakan, "ne kadar rahat olduğumuzu bilseniz... Valilerimden her gün iyi haberler alıyorum. Penguenlerin sağduyusu bir askerin çevirdiği dolapların üstesinden gelecektir. Düşünebiliyor musunuz, büyük, zeki, çalışkan, liberal kurumlara bağlı bir halkın..."

Volcanmoule içini çekerek onun sözünü kesti:

"Ah! vaktim olsaydı, sizi açmazdan kurtarırdım. Chatillon'u bir ceviz gibi paketler, bir fiskede Foklar Ülkesi'ne postalardım."

Bakan kulaklarını açtı.

"Bu zor bir iş değli, diye sürdürdü denizci. Bir manevrayla sizi bu ahmaktan kurtarırdım... Ama, şu sıralar başka işlerim var.. Kumar masasında yüklü bir borç bıraktım. Büyük miktarda para bulmam gerek. Bilirsiniz, namus borcu her şeyden önce gelir!..."

Bakan ve altamiral bir süre sessizce bakıştılar. Sonra, Barbotan yetkesini kuşanıp şöyle dedi:

"Altamiral Volcanmoule, bizi bu düzenci askerden kurtarın. Penguenistan'a büyük bir hizmet yapmış olacaksınız ve içişleri bakanlığı size kumar borcunuzu ödeme olanağı verecektir."

Aynı akşam, Volcanmoule Chatillon'un yanına gitti; ona uzun uzun, gizemli bir acımayla baktı.

"Neden böyle tuhaf tuhaf bakıyorsun?" diye sordu amiral kuşkuyla.

O zaman, Volcanmoule üzüntülü bir sesle şöyle dedi:

"Ah, eski silah arkadaşım, her şey açığa çıktı. Hükümet yarım saat önce her şeyi öğrendi."

Bu sözler Chatillon'u yıkıp bitirmeye yetti. Volcanmoule sürdürdü:

"Her an tutuklanabilirsin. Senin yerinde olsam kaçardım."

Ve cebinden saatini çıkarıp baktı:

"Yitirecek bir dakikan bile yok.

"Ama hiç olmazsa Vikontes Olive'i son bir kez görebilirim, değil mi?"

"Bu çılgınlık olur," dedi Volcanmoule ve ona bir pasaportla bir güneş gözlüğü uzatıp iyi şanslar diledi.

"Evet, şansa gereksinmem olacak," dedi Chatillon.

"Gülegüle, kardeşim!"

"Hoşça kal ve teşekkürler! Yaşamımı kurtardın..."

"Sen de olsan aynı şeyi yapardın."

Bir çeyrek saat sonra, yiğit amiral Alca'dan ayrıldı.

O gece, La Crique limanından eski bir kotraya binerek Foklar Ülkesi'ne yelken açtı. Fakat, sekiz mil açıkta, Kara Adalar Kraliçesi'nin bayrağı altında ve ışıksız seyreden bir korsan gemisi tarafından yakalandı. Bu kraliçe uzun zamandır Chatillon'u karşılıksız bir aşkla seviyordu.

VII
SONUÇ

Nunc est bihendum (1). Korktuğu şeyden kurtulan ve büyük bir belayı atlamış olmaktan keyifli olan hükümet Penguenistan'ın yeniden canlanış ve cumhuriyetin kurtuluş yıldönümünü kutlamak üzere büyük bir tören düzenlemeye karar verdi.

Başkan Formose, bakanlar, Parlamento ve Senato üyeleri bu törende yer aldılar. Penguen ordusunun başkomutanı da tören üniformasıyla oradaydı. Büyük alkış aldı.

Yoksulluğun kara bayrağıyla devrimin kırmızı bayrağının arkasında işçi temsilcileri, yüzlerinde haklarının bilincinde olduklarını gösteren ciddi bir anlatımla yürüdüler.

Başkan, bakanlar, milletvekilleri, bürokratlar, yüksek yargı üyeleri ve subaylar, kendi adlarına ve halk adına, ya özgür yaşayacaklanna ya da öleceklerine bir kez daha ant içtiler. Bu ikilemde kararlıydılar. Ancak, özgür yaşamayı yeğlerdi. Oyunlar oynandı, söylevler verildi, danslar edildi.

(1) Şimdi içmek zamanıdır. (Latince özdeyiş.)

Devlet temsilcileri çekildikten soma, yurttaş kalabalığı da yavaş ve dingin bir biçimde dağılırken şöyle şarkı söylüyorlardı: *"Yaşasın cumhuriyet! Yaşasın özgürlük! Hu! hu! Canım takke!"*

Gazeteler bu mutlu günde yalnızca bir tek üzücü haber geçtiler. Tören kıtası Kraliçe Parkı'nın önünden geçerken Prens des Boscenos orada bir sıraya oturmuş purosunu içmekteydi. Prens bakanların arabasına yaklaştı ve gürleyen bir sesle "Cumhuriyetçilere ölüm!" diye bağırdı. Polisler onu hemen yaka paça götürmek isteyince yine yaman bir direnişle karşılaştılar. İçlerinden büyük bölümünü ayaklarının dibine serdi; ama sonunda yenilip kafası gözü yarıldı, karısının bile tanıyamayacağı bir duruma getirildi ve şen sokaklarda sürüklene sürüklene, karanlık bir zindana götürüldü.

Yargıçlar Chatillon davasını tuhaf bir biçimde ele aldılar. Amiralin makamında bulunan mektuplar Peder Agaric'in komplonun içinde olduğunu kanıtlıyordu. Kamuoyu hemen papazlara karşı tavır aldı; Parlamento da kiliselerin haklarını, ayrıcalıklarını, dokunulmazlıklarını, vergi bağışıklıklarını, şube açma izinlerini kısıtlayan, azaltan, ortadan kaldıran, kısacası onlara dünyayı dar eden bir düzine yasa çıkardı.

Peder Agaric kendisini özellikle hedefleyen bu yasaların ağır sonuçlarına ve neden olduğu amiralin düşüşüne büyük bir sabır ve metanetle katlandı. Kötü talihine boyun eğmektense, bunu geçici bir sınama olarak görüyor, ilkinden daha cesur yeni politik dolaplar çevirmeyi tasarlamaktan geri kalmıyordu.

Bu tasarılarını yeterince olgunlaştırdıktan sonra, bir

sabah yeniden Conil Ormanı'nın yolunu tuttu. Ağaçlarda bir karatavuk ötüyor, taşlı yoldan hamarat bir kirpi geçiyordu. Agaric kendi kendine konuşarak uzun adımlarla yürüyordu.

Uzun yıllar orada Azize Pembekız'm altın şurubunu damıtmış olan, dindar ve çalışkan imbikçinin laboratuvanna geldiğinde kapıları kapalı ve her yeri terkedilmiş buldu. Yapıları dolanırken arka tarafta peder Cornemuse'ü cüppesini toplamış, bir merdivenle duvara tırmanırken gördü.

"Siz misiniz, can dostum?" dedi. "Orada ne yapıyorsunuz?"

Conil Ormanı'nm adamı Agaric'e acı dolu bir bakış ve zayıf bir sesle yanıt verdi:

"Gördüğünüz gibi," dedi, "evime gidiyorum."

Gözkapaklarında eskisi gibi yakut pırıltıları yoktu; gözleri bulutluydu, feri kaçmıştı. Yüzündeki mutlu doymuşluk anlatımı da kalmamıştı. Parlak kafası bakışları büyülemiyordu; terli ve yer yer kızarıklarla örtülüydü.

"Anlamadım," dedi Agaric.

"Oysa anlaması o kadar kolay ki. Burada sizin komplonuzun sonuçlarını görmektesiniz. Üzerime gelen bir düzine yasanın yarısını savuşturabildim. Ama öbür yarısı beni yok etti. Bu kinci adamlar laboratuvarımı ve dükkânımı kapattılar, şişelerime ve imbiklerime el koydular, kapımı mühürlediler. Şimdi evime pencereden girebiliyorum. Eğer ilkel araçlarla arada bir gizlice birkaç damla damıtabilirsem kendimi mutlu duyumsuyorum."

"Size yapılan eziyeti anlıyorum," dedi Agaric. "Hepimiz aynı durumdayız."

Conil rahibi elini alnına görürdü:

"Size söylemiştim, Agaric kardeş; yaptıklarınızın bize ödetileceğini söylemiştim."

"Bu yenilgi geçicidir," dedi Agaric. "Şanssızlıklar yüzünden böyle oldu. Chatillon budalanın biriydi; kendi beceriksizliğinde boğuldu. Beni dinle, Cornemuse kardeş. Yitirecek bir anımız bile yok. Penguen halkını ayıltmak, onu bu kıyıcılardan kurtarmak ve kilisenin onuru, Katolik inancın sürmesi için eski düzeni, Draco'nun tacını geri getirmek gerekiyor. Dinsiz demokrasiyi kimin eliyle yıkabileceğimizi artık biliyorum. Bu kez sivil Gomoru'yu seçtim. Penguenler ona bayılıyorlar. Şimdiden bir tabak pirinç uğruna partisine ihanet etti. İşte bize gereken adam o!"

Bu söylev daha başlarken Conil Ormanı'nın adamı pencereden girmiş ve merdiveni yukarı çekmişti. Burnunu pencereyle çerçeve arasından uzatıp şöyle dedi:

"Görüyorum ki topumuzu bu güzelim, huzurlu ve tatlı Penguenistan'dan sürdürmeden rahat etmeyeceksiniz. İyi akşamlar, Tanrı sizi korusun!"

Agaric duvarın önünde dikilip aziz kardeşinin biraz daha dinlemesi için yalvardı:

"Çıkarınızı bir düşünün, Cornemuse! Penguenistan bizimdir. Onu fethetmek için ne gerekir ki? Bir parça çaba... Az bir para yardımı..."

Ama, Conil Ormanı'nın din adamı daha fazla dinlemeden penceresini örttü.

ALTINCI KİTAP

YAKIN ÇAĞ

SEKSEN BİN BALYA SAMAN OLAYI

Zeus Baba, Akhai oğullarını bu karanlıktan kurtar,
Bize ışık ver ki gözlerimiz görebilsin,
Eğer bizi öfkenle yok etmek istiyorsan da,
Hiç olmazsa bu, aydınlıkta olsun!

(Homeros, Ilyada, XVII. şarkıdan)

I
SKULL DÜKÜ GENERAL GREATAUK

Amiralin kaçışından kısa bir süre sonra, serveti olmadığı için soyluların arasına karışamadığma üzülen Pyrot adında bir Yahudi, ülkesine hizmet etmeye karar verip Penguenistan ordusuna katıldı. Zamanın savaş bakanı olan Skull Dükü Greatauk bu subayı hiç sevmiyordu: çalışkanlığı, kanca burnu, gururu, hamaratlığı, etli dudakları ve örnek alınacak davranışları generalin sinirine dokunuyordu. Ne zaman bir suçun sorumlusu aranacak olsa Greatauk şöyle diyordu:

"Bunu Pyrot yapmıştır."

Bir sabah Genelkurmay Başkam General Panter Greatauk'a çok ciddi bir olayı bildirdi. Süvariler için satm alınmış olan seksen bin balya saman kaybolmuştu; izini bulamıyorlardı.

Greatauk hemen haykırdı:

"Onları Pyrot çalmıştır!"

Uzun bir süre düşünceli durdu, sonra ekledi:

"Düşünüyorum da, bu seksen bin saman balyasını Pyrot'nun çaldığından kuşkum kalmıyor. Nedeni açık: Samanları çalıp, ezeli düşmanımız Foklara yüksek fiyatla satmıştır. Bu düpedüz bir vatan hainliğidir!

"Bu kesin," dedi Panter, "geriye bunu kanıtlamak kalıyor."

Aynı gün, bir süvari kışlasının önünden geçmekte olan Prens des Boscenos, avluyu süpürmekte olan süvari erlerinin şarkı söylediğini işitti:

Boscenos şişko bir domuzdur;
Ondan sucuk yapacağız,
Ve sosis ve jambon
Yoksulların Noel gecesinde.

Prens, hem halk türküsü ve hem de devrimci bir marş olup çalkantılı günlerde ortaya çıkan bu şarkıyı, askerin söylemesini disipline aykırı buldu. Orada hemen, askerin moral çöküntüde olduğu yargısına varan prens, eski dostu Greatauk'u acı bir gülümsemeyle düşündü: Zavallı Greatauk, yurt düşmanı bir hükümetin kaprislerine boyun eğip bu yüce orduyu ne duruma getirmişti. Hemen, bu konuya el atmaya karar verdi.

"Bu tabansız Greatauk," diye söylendi, "uzun süre savaş bakanı olarak kalamaz."

Prens de Boscenos çağdaş demokrasinin, özgür düşüncenin ve Penguenlerin kendi seçtiği yönetim düzeninin en barışmaz düşmanıydı. Yahudilere karşı derin bir kin besliyor, gece gündüz demeden, gizli gizli Draconitleri geri getirmek için uğraşıyordu. Onun krallıkçı ruhu, her geçen gün bozulan parasal durumuyla birlikte daha da ateşleniyordu; çünkü, Büyük Draco veliahtınm Alca'ya girdiği gün para sıkıntısının da biteceğine inanıyordu.

Evine döndüğünde, kasasından bir deste eski mektup çıkardı; efendisine ihanet eden bir uşaktan aldığı bu mektuplardan, eski dostu Skull Dükü General Greatauk'un vaktiyle artırmalarda numara çevirdiği ve Maloury adında bir sanayiciden az bir rüşvet aldığı anlaşılıyordu. Oysa, rüşvet ufak olduğu ölçüde onu kabul eden bakanın ayıbı daha büyük sayılırdı.

Prens bu mektupları büyük zevkle okudu, yine kasaya kilitleyip Savunma Bakanlığına koştu. Kararlı.bir yapısı vardı. Bakanın kimseyi kabul etmediği yanıtını alınca hademeleri bir yana savurdu, sivil ve askeri görevlileri ayakları altına aldı, kapıları kırıp Greatauk'un şaşkın bakışları arasında odaya girdi.

"Az konuşalım, öz konuşalım" dedi bakana. "Sen yaşlı bir alçaksın. Ama bu bir şey sayılmaz. Sana cumhuriyetçilerin akıl hocası General Monchin'in kulağını kopartmanı söylemiştim; yapmadın. Dracocular için çalışan ve kişisel olarak borçlu olduğum General des Clapiers'e etkin bir görev vermeni istemiştim,; yapmadın. Kumarda hileyle elli louis altınımı çalan, tutuklandığımda Amiral Chatillon'un

tayfası gibi bana kelepçe taktıran ve Alca limanı koruman birliğine komuta eden General Tandem'i görevden almam istemiştim; bunu da yapmak istemedim. Kepek ve yulaf artırmasını bana vermeni istedim, yine yapmadın. Foklar Ülkesi'ne gizli görevle gönderilmek için başvurdum; geri çevirdin. Bütün bu isteklerime olumsuz yanıt vermekle kalmadın; hükümetteki arkadaşlarına benim tehlikeli biri olduğumu, hafiyelerce izlenmem gerektiğini ispiyonladın. Alçak ihtiyar! Senden artık hiçbir şey istemiyorum, sana yalnızca şunu söylemek için geldim: S.tir ol git, suratını fazla gördük! Senin yerine bizden birini seçmesi için cumhuriyeti zorlayacağız. Bilirsin, ben sözünün eri bir adamım. Eğer, yirmi dört saat içinde istifanı vermezsen, Maloury dosyasını gazetelerde yayınlatacağım."

Fakat, Greatauk istifini bozmadan yanıt verdi:

"Sakin ol, ahmak. Şu anda bir Yahudiyi kürek cehennemine göndermek üzereyim. Seksen bin balya saman çalma suçundan Pyrot'yu askeri mahkemeye veriyorum."

Prens des Bosccnos'un öfkesi bir anda yelken gibi söndü. Gülümseyerek sordu:

"Sahi mi?.."

"Yakında görürsün."

"Kutlarım, Greatauk. Ancak, seninle başetmek zor olduğundan, bu haberi hemen gazetelere duyuracağım. Bu akşam Alca'nın tüm gazetelerinde Pyrot'nun tutuklandığı okunacak..."

Oradan ayrılırken şöyle mırıldanıyordu:

"Ah bu Pyrot! Sonunun kötü olacağını biliyordum."

Az sonra, General Panter Greatauk'un makamına çıktı.

"Sayın bakanım, seksen bin balya saman olayını inceledim. Pyrot'ya karşı hiçbir kanıt yok."

"Bulunsun, efendim," dedi Greatauk, "adalet bunu istiyor. Derhal Pyrot'u tutuklayın."

II
PYROT

Pyrot'nun suçu tüm Penğuenistan'da nefretle karşılandı; ama öte yandan, böyle ihanet ve siyaset kokan ağır bir suçun zararsız bir Yahudi tarafından işlenmiş olması onları biraz rahatlatıyordu. Bu duyguyu anlamak için, kamuoyunun büyük ve küçük Yahudiler konusundaki tutumunu bilmek gerekir. Bu öyküde daha önce birkaç kez belirttiğimiz gibi, tüm insanlığın nefret ettiği ama tüm ülkelerde güçlü olan finans kapital Hıristiyan ve Yahudi bankerlerden oluşuyordu. Tüm nefret bu sınıfın bir parçası olan zengin Yahudiler üzerinde toplanıyordu. Bunların zenginliği sınırsız olup Penguenistan servetinin beşte birini ellerinde tuttukları söyleniyordu. Bu yaman sınıfın dışında, yaşam koşulları yoksul olan çok sayıda küçük Yahudi de vardı; bunlar büyüklere duyulan nefretten paylarını alıyorlar, ama onlardan çekinilmiyordu. Tüm devlet düzenlerinde özel mülkiyet kutsal bir şeydir; demokrasilerde ise tek kutsal şey odur. Penguen devleti demokratikti; cumhuriyet bakanlarından daha geniş ve etkin bir güce sahip olan üç dört finans şirketi bu bakanları gizlice, para gücüyle veya gözdağı vererek, kendi çıkarları doğrultusunda yönlendiriyor, eğer namuslu kalmakta inat ederlerse basında çamur atarak iş yaşamlarını söndürüyorlardı. Para çantaları gizlice

el değiştiriyordu ama, raslantı sonucu açığa çıkanların miktarı halkta nefret uyandırmaya yetiyordu. Fakat, irili ufaklı Penguen orta sınıfının tümü, servet saygısıyla doğup büyümüş olduğundan, büyük servet olmadan küçüğün olmayacağının bilincindeydi. Bu yüzden Hıristiyan ve Yahudi milyarderlere kutsal bir saygı duyuyorlar, bu büyük Yahudilerin saçının teline dokunmaktan ürküyorlardı. Ama küçükleri söz konusu olduğunda, gözünün yaşma bakmıyorlar, bunlardan birini yerde gördüklerinde üzerine basıp çiğniyorlardı. İşte bu nedenle, tüm ulus hainin küçük bir Yahudi olmasından rahatlamıştı. Onun kişiliğinde, düzeni sarsmadan, tüm İsrail soyundan öç alınabilecekti.

Pyrot'nun seksen bin balya samanı çaldığından kimse bir an bile kuşku duymadı. Duymadı, çünkü bu karanlık olayda bir neden yoktu. İnsanlar nedensiz kolayca inanırlar, oysa kuşkulanmak için bir neden gerekir. Kuşku duymadılar, çünkü her yerde yineleniyordu ve bir şeyin sürekli yinelenmesi halka göre doğru olduğunu gösterir. Kuşku duymadılar, çünkü buna inanmak istiyorlardı ve halk inanmak istediği şeyi doğru bulur. Ve en önemlisi, kuşku duyma yetisi insanlar arasında az bulunur; kafasını kullanmayı bilen kişilerde biraz filizlenir ama eğitim olmadan gelişmez. Kuşku tuhaf bir şeydir; zarif, felsefi, ahlak dışı, öze inen, korkunç; kurnazlık dolu, insanlara ve mallarına zarar verebilen, polis devletinin ve imparatorluk servetinin karşısında, insanlığa uğursuzluk getirebilen, tanrıların yıkıcısı, kısaca yerlerde ve göklerde istenmeyen bir şeydir. Penguen halkı kuşkuyu bilmiyordu; Pyrot'nun suçlu olduğuna inandı ve bu inanç kısa sürede onun en önemli yurtseverlik ve milliyetçilik göstergesi oldu.

Pyrot gizli oturumda yargılandı ve suçlu bulundu.

General Panter hemen gidip savaş bakanına mahkeme sonucunu bildirdi.

"Bereket versin ki," dedi, "yargıçlar onun suçluluğuna inandılar, çünkü dosyada bir kanıt yoktu."

"Kanıtlar," diye mırıldandı Greatauk, "kanıtlar neyi kanıtlar ki? Kesin ve çürütülmez tek bir kanıt vardır: suçlunun itirafları. Pyrot itiraf etti, değil mi?

"Hayır, generalim."

"İtiraf edecek; etmesi gerekir. Panter, bu işi çözümle; ona kendi yararı için itiraf etmesini söyle, itiraf ederse kazançlı çıkacağına, ceza indirimi uygulanacağına sözver; suçunu kabul ederse aklanacağını söyle; ona madalya veririz. Onun yurtseverlik duygularına seslen. Yurt, bayrak, düzen için, emir-komuta zincirine saygı için, savaş bakanlığının özel buyruğuyla, bir asker olarak... canım, itiraf etsin işte. Sahi, Panter? Hâlâ itiraf etmedi diyorsun, ama suskunluk kabul etme anlamına gelmez mi? Susuyorsa itiraf etmiş demektir.

"Fakat, generalim, susmuyor ki; bir kokarca gibi, suçsuz olduğunu haykırıp duruyor."

"Bak Panter, bir suçlunun itirafı bazen yalanlamasının şiddetinden anlaşılır. Bağırıp yadsımak suçu kabul etmektir. Pyrot itiraf etmiş demektir; şimdi suçu kabul ettiğini söyleyen tanıklar bulmalıyız; adalet bunu gerektiriyor."

Penguenistan'ın doğusunda La Crique adında bir liman vardı; üç koydan oluşan bu liman eskiden gemilerle dolup taşarken, o yıllarda bırakılmış, kumlar ve yosunlarla örtülmüş, pis kokuların yayıldığı ve durgun sularında

hastalıkların kol gezdiği bir yer olmuştu. Orada, deniz kıyısında kare biçiminde yükselen bir kule vardı. Eski Venedik'teki Campanile'yi andıran bu kulenin kayalık tarafındaki duvarının üzerinden tahta bir kalas uzatılmış, ucuna da zincirle bağlı çelik bir kafes asılmıştı. Draconitler zamanında Alca Engizisyon Mahkemesi yargıçları dinsizleri bu kafese kapatırlardı. Pyrot, üç yüz yıldır boş olan bu kafese kapatıldı. Kaleye yerleştirilen altmış bekçi de, onu gece gündüz gözetlemek ve itiraflarını not edip savaş bakanına iletmek üzere görevlendirildi; çünkü önlemli ve titiz olan Greatauk itirafları istiyordu. Ahmak olarak bilinen bu bakan, gerçekte bilge ve ileri görüşlü biriydi.

Fakat Pyrot, güneşte kavruldu, sivrisineklere yem oldu, yağmur, dolu ve karda ıslandı, soğuktan dondu, fırtınada beşik gibi sallandı, kafesin üzerine tüneyen kargaların uğursuz sesleriyle karabasanlar geçirdi; ama gömleğinden kopardığı bez parçalarının üzerine kanına batırdığı bir çöple suçsuz olduğunu yazmayı sürdürdü. Bu bez parçaları ya denize düşüyor ya da bekçilerin eline geçiyordu. Bunlardan birkaçı halkın da eline geçti. Ama, Pyrot'nun protestoları kimseyi etkilemiyordu, çünkü itirafları gazetelerde yayınlanmıştı.

III
KONT MAUBEC DE LA DENTDULYNX

Küçük Yahudilerin her zaman örnek olabilecek bir yaşam biçimleri yoktu, Hıristiyan uygarlığının kötü huylarını onlar da kapmıştı; eski çağlardan kalan yalnızca aile bağ-

larının güçlü oluşu ve dayanışma ruhlarıydı. Pyrot'nun kardeşleri, üvey kardeşleri, amcaları, dayıları, kuzenleri ve yeğenleri yedi yüz kişiyi buluyordu; bunlar önce yedikleri darbenin acısıyla evlerine kapanıp üstlerine kül döktüler ve kırk gün oruç tuttular. Soma, birer duş alıp suçsuzluğundan hiç kuşkulanmadıkları Pyrot'nun hakkını sonuna kadar, yorulmak bilmeden ve her türlü tehlikeye karşın aramaya karar verdiler. Hem neden kuşkulanacaklardı ki? Hıristiyan Penguenler onun suçluluğundan nasıl kuşkulanmıyorsa, onlar da aynı gerekçelerle Pyrot'nun suçsuz olduğuna inanıyorlardı. Pyrot soyadlı yedi yüz adam önlemi elden bırakmadan işe koyulup derin araştırmalara giriştiler. Onlar her yerdeydi; onlar hiçbir yerdeydi; Ulysse'in kılavuzu gibi, yerin altından gidebiliyorlardı. Savaş Bakanlığının bürolarına girdiler, başka kimlikler altında davanın yargıç, yazman ve tanıklarına yaklaştılar. İşte, o zaman Greatauk'un akıllılığı anlaşıldı: Tanıklar bir şey bilmiyordu, yargıç ve yazmanlar bir şey duymamıştı. Pyrot'nun kafesine kadar ulaşan emin kişiler dalgaların gürültüsü ve kargaların çığlıkları arasında onun ifadesini aldılar. Ama boşuna: Tutuklu da hiçbir şey bilmiyordu. Yedi yüz Pyrot savcılığın kanıtlarını çürütcmiyorlardı, çünkü kanıtların ne olduğunu bilmiyorlardı. Ortada olmayan kanıt çürütülemiyordu. Kısacası, Pyrot'nun mahkum edilişi bir boşluğun üzerine kurulmuştu. İşte bu nedenle, akıllı Greatauk bir gün General Panter'e şöyle diyordu: "Bu dava bir başyapıttır, çünkü boşlukta ayaklan üzerinde duruyor." Yedi yüz Pyrot bu karanlık olayı aydınlatabilmekten umutlarını kesmek üzereydiler ki bir gün, çaldıkları bir mektuptan, seksen bin balya samanın hiçbir zaman var olmadığını öğ-

rendiler. Ülkenin en namuslu işadamlanndanbiri olan Kont Maubec onlan devlete satmış, parasını almış, fakat malı teslim etmemişti. Eski Penguen toprak soylularından olan Maubec de La Dentdulynx ailesinin elinde eskiden dört dukalık, altmış kontluk, bin ikiyüz markilik, baronluk, vikonttuk varken bugün avuç içi kadar bile topraklan kalmamıştı, tapusu elinde olsa da bir tutam ot yolması yasaktı. Çevre çiftçilerden veya tüccarlardan saman alıp devlete vermesi de olanaksızdı, çünkü herkes Maubec'ten altmış santim para alabilmenin taşın suyunu çıkarmaktan daha zor olduğunu bilirdi.

Kont Maubec de la Debtdulynx'in parasal kaynaklarını dikkatle araştıran yedi yüz Pyrot bu adamın başlıca gelirinin güzel bayanların çalıştığı bir randevuevi olduğunu öğrendiler. Sonra, kamuoyuna suçsuz bir adamın mahkum edildiği seksen bin balya samanın gerçek hırsızının o olduğunu açıkladılar.

Maubec Draco yanlısı soylu bir ailenin çocuğuydu. Doğuştan soyluluğa demokrasiler kadar değer veren başka bir düzen yoktur. Maubec Penguen ordusunda görev yapmıştı ve Penguenler ordularını taparcasına severlerdi. Maubec savaşta madalya almıştı ve bu, Penguenlerin gözünde onur işaretiydi; bir madalya eşlerinin yataklanndan daha çekiciydi. Tüm Penguenistan Maubec'ten yana tavır koydu, iftiracı yedi yüz Pyrot'nun şiddetle cezalandırılmasını istedi.

Maubec şövalye ruhlu bir adamdı; yedi yüz Pyrot'yu düelloya davet etti; kılıç, tabanca veya tüfek seçme hakkını onlara bıraktı.

Ünlü bir mektubunda onlara şöyle sesleniyordu:

"Pis Yahudiler, sizler İsa'yı çarmıha gerdiniz, şimdi de benim postumu istiyorsunuz; ama size söylüyorum, ben onun gibi tabansız olmayacağım ve sizin bin dört yüz kulağınızı keseceğim. Tekmemi poponuzda bilin."

O zamanki hükümet başkanı Robin Mielleux adında bir köylüydü; zengin ve güçlülere iyi, yoksullara katı davranan, yüreksiz ve çıkarından başka şey tanımayan bir politikacıydı. Bir bildiri yayınlayıp Maubec'in namusuna ve suçsuzluğuna kefil olduğunu ilan etti ve yedi yüz Pyrot için suç duyurusunda bulundu; mahkemeler kısa sürede bunları karalayıcı olarak yargılayıp ağır para cezalan ve suçsuz kurbanlarının üsteleyerek istedikleri büyük ödencelere mahkum ettiler.

Bu gidişle Pyrot kargaların tünediği kafesinde ölünceye kadar kalacak gibiydi. Fakat, ortaya konan kanıtların yetersiz ve çelişkili olduğunu gören bazı Penguenler bu Yahudinin suçlu olduğunu bilmek ve kanıtlamak isteğindeydiler. Genelkurmay subayları yoğun bir çalışma içinde olup bazen önlemi elden bıraktıkları oluyordu. Greatauk saygın sessizliğini korurken, General Panter geveze söylevler veriyor, her sabah gazetelerde mahkumun suçluluğunu kanıtlıyordu. Oysa, bir şey söylememek daha doğru olurdu; açık olan bir şey kanıtlanamaz. Bu kanıtlamalar kafaları kanştırıyor, ama inançları değiştirmiyordu. Halka ne kadar kanıtlanırsa daha fazlasını istiyordu.

Bu kanıt bolluğu pek zararlı olmayabilirdi ama, her ülkede olduğu gibi, Penguenistan'da da özgür düşünmeye, zor bir sorunu açık görüşlülükle ele almaya ve felsefi kuşkuya açık insanlar vardı. Sayılan çok azdı; açıkta konuşmaya taraf değillerdi; zaten halk onları dinlemek istemiyordu. Yi-

ne de karşüanndaki herkes sağır değildi. Alca'nın büyük Yahudi milyarderleri, Pyrot'dan söz edildiğinde "Bu adamı tanımıyoruz" diyorlardı; fakat içten içe onu kurtarabilmeyi düşlüyorlardı. Servetlerinin onları bağladığı önlemi elden bırakmıyorlar, ama daha az çekingen başkalarının ortaya çıkmasını diliyorlardı. Bu dilekleri gerçekleşecekti.

IV
COLOMBAN

Yedi yüz Pyrot'nun bozgunundan birkaç hafta sonra bir sabah kısa boylu, miyop, asık suratlı, saçı sakalı birbirine karışmış bir adam evinden elinde bir kutu yapışkan, taşınabilir bir merdiven ve bir paket afişle çıktı, sokakları dolaşıp gördüğü her duvara bunları yapıştırdı. Bu afişlerde iri harflerle *"Pyrot masum, Maubec suçludur "* diye yazıyordu. Bu adamın işi afiş yapıştırmak değildi; adı Colomban olan ve Penguen sosyolojisi üzerine yüz altmış cilt kitabı bulunan bu adam, Alca'nın cn çalışkan ve en saygın yazarıydı, uzun süre bu dava konusunda düşünmüş, Pyrot'nun suçsuzluğundan emin olduktan sonra, şimdi bu düşüncesini en etkili bulduğu bir biçimde yayınlıyordu. Issız sokaklarda birkaç afiş astı, fakat kalabalık mahallelere geldiğinde, ne zaman merdivenine çıkmak istese çevresinde bir meraklı kalabalığı toplanıyor, afişi okuduktan sonra da şaşkınlık ve öfkeyle dilsizleşip ona düşmanca bakıyorlardı. O bu bakışları cesaret ve miyopluğun verdiği rahatlıkla karşılayabiliyordu. Onun ardından kapıcı ve tezgahtarlar afişleri yırtıyorlar ama o, peşine okula gitmeye

acelesi olmayan çocukları, sepetlerini taşıyan dükkân çıraklarını takmış, afişlerini asmayı inatla sürdürüyordu. Sessiz protestolar giderek homurdanma ve bağrışmalara dönüştü. Ama Colomban bunları görmeye veya işitmeye değer bulmuyordu. Azize Pembekız Sokağı'nda afişlerini asarken, öfkeli bir kalabalık şiddet işaretleri vermeye başladı. Ona "hain, hırsız, alçak, kahpe!" diye bağınyorlardı. Bir ev kadını penceresini açıp başından aşağı bir kova bulaşık suyu boşalttı; alkışlar arasında bir arabacı kırbacıyla şapkasını başından uçurdu; bir kasap çırağı merdivenini çekip onu, yapışkan kutusu ve afişleriyle birlikte çamurun içine yuvarladı. Bu görüntüler Penguenlere ne kadar büyük bir ülke olduklarını anımsatıp gurur verdi. Colomban çamurlar içinden üstü başı pislik içinde, ama dingin ve kararlı bir yüzle doğruldu.

"Kaba adamlar", diye omuzlarını silkti.

Sonra, düşen gözlüğünü yerde elleri üstünde aramaya koyuldu. O arada, ceketinin sırtının boydan boya sökülmüş, pantalonunun yırtılmış olduğu anlaşıldı. Halkın tepkisi daha da arttı.

Sokağın öbür yanında Azize Pembekız Bakkalı vardı. Yurtseverler bakkalın sergisinden ellerine ne geçerse Colomban'ın üzerine atmaya başladılar; portakal, limon, reçel kavanozları, çikolata tabletleri, şurup şişeleri, sardalya kutuları, ciğer ezmeleri, salamlar, tavuklar, yağ şişeleri ve fasulye torbaları üzerine yağdı. Bu yiyecek yağmuru altında kafası gözü yarılan adam, üstü başı yırtık ve çamur içinde, gözleri görmez bir biçimde kaçmaya başladı; peşinden dükkân çırakları, yeni yürümeye başlayan çocuklar, işsizler, işgüç sahibi adamlar onu kovalarken "Haine

ölüm! Onu denize atın!" diye bağırıyorlardı. Bu adi insan seli kalabalık caddeler boyunca dolaştıktan sonra Aziz Mael Sokağı'na geldi. Polis görevini yapıyordu: yan sokaklardan çıkan üniformalı polisler, sol elleri kılıçlarının kabzasında, kovalayan kalabalığın önünde koşuyorlardı. İri elleriyle Colomban'ı ensesinden tutmak üzereydiler ki ayağı kayan adam, açık bırakılmış bir mazgal deliğinden düşüp ellerinden kurtuldu.

Geceyi o karanlık delikte, pis sular ve şişman sıçanlar arasında geçirdi. Görevini düşündükçe yüreği genişliyor, cesareti ve azmi artıyordu. Ve, sabahın ilk ışıkları delikten sızmaya başladığında ayağa kalkıp söylendi:

"Bu zorlu bir kavga olacak."

Yılmayan Colomban kaleme aldığı bir kitapçıkta, Pyrot'nun seksen bin balya samanı çalamayacağını, çünkü Maubec'in parasını aldığı halde samanları savaş bakanlığına teslim etmemiş olduğunu açık bir dille anlattı; sonra bu kitapçığı Alca sokaklarında dağıttırmaya başladı. Halk bunu okumak istemiyor, alıp yırtıyordu. Esnaf kaldırımda gördükleri satıcılara yumruklarını gösteriyor, elleri süpürgeli ev kadınları onları sokağın başına kadar kovalıyorlardı. O gün halkın öfkesi akşama kadar yatışmadı. Gece serseri kılıklı adamlar "Colomban'a ölüm!" diye sokaklarda tur attılar. Yurtseverler dağıtıcılarda gördükleri kitapları zorla alıp alanlarda yakıyor, sonra da bu ateşin çevresinde, eteklerini beline dolamış kızlarla birlikte dans ediyorlardı.

En ateşlileri Colomban'ın evine kadar gidip, adamın kırk yıl boyunca derin bir barış ve erinç içinde çalıştığı evin camlarını taşladılar.

Mecliste de tepkiler oldu; milletvekilleri önergeler

verip Colomban'ın ulusal ordunun onuru vë Pengıeru>-tan'm güvenliğine karşı girişimleri konusunda hükümetin hangi önlemleri aldığını sordular. Başbakan Robin Mielleux Colomban'ın küstah biri olduğunu bildirdi ve, milletvekillerinin alkışları arasında, bu adamın mahkemelerde hesap vereceğini ilan etti.

Kürsüye çıkan savaş bakanının yüzü çok değişmişti. Eskiden kutsal bir kaz gibi kendinden emin olan Greatauk şimdi ürkek, suratı asık, boynu eğri bir görünüm almış, ülke düşmanlarının arasındaki akbabalara benzemişti.

Meclisin ulu sessizliği ortasında yalnızca şunları söyledi:

" Pyrot'nun hain olduğuna ant içerim."

Greatauk'un bu andı tüm Penguenistan'a yayıldı vc kamu vicdanını rahatlattı.

V
PEDER AGARIC VE CORNEMUSE

Colomban halkın tepkisini şaşkınlık ve sabırla karşılıyordu; ne zaman evinden çıksa taşlanıyor, bu yüzden hiç çıkmıyordu. Odasında yüce bir inatla kafesteki suçsuz adam için yeni kitapçıklar hazırlıyordu. Bulduğu az sayıda okur, en fazla on-on iki kişi, onun bakış açısında etkilenip Pyrot'nun suçluluğundan kuşku duymaya başladılar. Bunu yakınlarına açtılar, zihinlerinde uyanan ışığı çevrelerine yaymaya başladılar. Bunlardan biri Başkan Robin Micllcux'ni'in arkadaşıydı ve kuşkularını ona anlatınca, başbakan bir daha onunla görüşmeyi kesti. Bir başkası bir açık mek-

tup yayınlayıp savaş bakanından açıklama istedi. Bir üçüncüsü de zehir gibi bir kitapçık yayınladı; Kerdanic adında bu adam en çekinilen tartışmacılardan biriydi. Halk şaşırmaya başladı. Hainin bu savunucularının büyük Yahudi parasıyla tutulmuş olduğu söyleniyordu. Onlara Pyrotcu adı verildi ve yurtseverler onların kökünü kazımaya ant içtiler. Tüm ülkede en fazla bin veya bin iki yüz Pyrotcu vardı; ama her yerde ortaya çıkıyorlardı; parklarda, meclislerde, sosyete salonlarında, aile masasında, hatta karı-kocanın yatağındaydılar. Nüfusun bir yarısı öbür yarısından kuşkulanıyordu. Bu bölünme Alca'nin ateşini artırdı.

Oysa, kendi okulunda genç soyluları eğitmeyi sürdüren Peder Agaric gelişmeleri gergin bir bekleyişle izliyordu. Penguen kilisesinin başına gelen yıkım onu yıkabilmiş değildi; hâlâ Prens Crucho'ya bağlı olup Penguenistan tahtına Draco veliahtını geçirme umudunu koruyordu. Bu ülkede ne tür bir gelişme olursa olsun, bunun oluşturacağı kamuoyu ve kargaşa, birdin adamının derin bilgeliği sayesinde yönlendirilir, yolundan çevrilebilir ve cumhuriyeti yıkmaya, inanmışlara büyük ödüller sözü veren Prens Crucho'yu geri getirmeye kullanılabilirdi. Bir gün geniş kara şapkasını giyip Conil Ormanf na, Azize Pembekız Şurubu üreticisi Peder Cornemuse'ü görmeye gitti. Amiral Chatillon olayımda yediği darbeyle yıkılmış olan yaşlı rahip belini yeni yeni doğrultabiliyordu. Yine, ormanın içinden bir tren sesi geliyor, hangarların altında mavi önlükleriyle çalışan öksüzler şişeleri paketliyor ve akasları çakıyorlardı.

Agaric arkadaşını fırının karşısında ve boynuzlu imbikler arasında buldu. Yaşlı adamın göz kapakları eski yakut ışıltısına kavuşmuş, kafası parlamaya başlamıştı.

Agaric önce onun laboratuvar ve işliklerinde yeniden başlayan çalışmalarını kutladı.

"İşler canlanıyor," diye yanıtladı Conil Ormanı'nın adamı, "bunun için Tann'ya şükrediyorum. Ah! Agaric kardeş, neredeyse iflas etmiştim. Buranın ne duruma düştüğünü siz de gördünüz. Daha fazla söylemeyeyim."

Agaric gözlerini çevirdi. Cornemuse sözlerini sürdürdü:

"Azize Pembekız Şurubu yeniden sevilmeye başlandı. Ama durumum hâlâ riskli ve belirsiz. Beni yıkan yasalar hâlâ yürürlükte, yalnızca askıya alındılar..."

Ve Peder Cornemuse yakut gözkapaklarını gökyüzüne çevirdi.

Agaric elini onun omzuna koydu:

"Şu güzelim Penguenistan'ın düştüğü acınacak duruma bakın, Cornemuse! Her yerde dikbaşlılık, bağımsızlık, özgürlük! Kibirliler, mağrurlar ve isyancılar başlarını kaldırıyorlar. Tanrısal yasalara uymadıkları yetmiyormuş gibi, ölümlülerin yasalarına da karşı geliyorlar, oysa iyi bir yurttaş olmak için önce iyi bir Hıristiyan olmak gerekir. Colomban şeytana öykünüyor. Bir sürü suç tohumu da arkasından gidiyor; öfkeleriyle her türlü dizgini kırmak, boyundurukları atmak, en kutsal bağlan çözmek ve en sağlam engellerden kurtulmak istiyorlar. İstediklerini alabilmek için yurtlarına el kaldırıyorlar. Ama kendi kazdıkları kuyuya düşecekler ve halkın nefreti, düşmanlığı, öfkesi altında ezilecekler. İşte dinsizliğin, özgür düşüncenin ve sözde kendi akıllarıyla karar vermenin onları sürekledigi uçurum bu."

"Kuşkusuz, kuşkusuz," dedi Peder Cornemuse başını sallayarak, "fakat şurup damıtırken günlük olaylardan uzak kaldım. Tek bildiğim Pyrot adında birinden çok söz edildiği. Bir bölümü onun suçlu, öbür bölümü de suçsuz olduğu-

nu söylüyor, ama ben bu insanların kendilerini ilgilendirmeyen bir konuyla neden bu kadar uğraştıklarını anlamıyorum."

Dindar Agaric hışımla sordu:

"Pyrot'nun suçlu olduğuna inanmıyor musunuz?"

"Bundan kuşkum yok, sevgili Agaric," dedi Cornemuse; "tanrısal olanlara aykırı olmadıkları sürece ülke yasalarına sagyı duymamız gerekir. Hüküm giydiğine göre Pyrot suçludur. Bu karardan yana veya ona karşı bir şey söylersem, haşa kendimi yargıçların yerine koymuş olurum. Ayrıca, Pyrot mahkum edildikten sonra, bunun bir yararı da yok. Suçluyken mahkum edilmemişse, mahkum edildiği için suçludur, ikisi de aynı kapıya çıkar. Yasalara saygılı her yurttaş gibi, onun suçluluğuna inanıyorum ve yargı organı bana buyurduğu sürece inanacağım, çünkü birinin suçsuz olduğunu söylemek özel kişilerin değil yargıcın hakkıdır, insanların koyduğu adalet, özündeki yetersizlikten kaynaklanan yanlışlarıyla birlikte saygıdeğerdir. Bu yanlışlar düzeltilemez şeyler değillerdir; yargıçlar bu dünyada düzeltmezlerse Tanrı öbür dünyada düzeltir. Öte yandan, bu General Greatauk'a güvenim var; pek öyle görünmese de, kendisine saldıranlardan çok daha akıllı bir adam."

"Sevgili Cornemuse," dedi Peder Agaric, "Pyrot olayını, Tanrı'nm izni ve gerekli parayla, istediğimiz yöne çevirebilirsek çok yararlı sonuçlar elde edebiliriz. Penguenlere dinsiz cumhuriyetin kötülüğünü apaçık göstermekle kalmaz, onlarda Draco tahtını ve kilisenin şanını geri getirme isteğini de uyandırabiliriz. Ama bunun için halk cüppelileri ön safta görmelidir. Ordu ve onur düşmanlarının üzerine yürürsek halk peşimizden gelir."

"Herkes gelirse fazla olur," diye mırıldandı Conil Ormanı rahibi. "Ama görüyorum ki Penguenlerin canı kavga

etmek istiyor. Onların bu kavgalarına karışırsak, bizim sırtımızdan barışır ve faturayı bize ödetebilirler. İşte bu yüzden, sevgili Agaric, bana inanın ve kiliseyi bu maceraya karıştırmayın."

"Benim enerjimi bilirsiniz; önlemli olduğumu da. Kilisenin adını lekelemem... Can dostum Cornemuse, sizden yalnızca kampanyayı başlatabilmek için gerekli kaynağı istiyorum."

Peder Cornemuse uzun süre, kötü biteceğinden emin olduğu bu girişiminin giderlerini karşılamayı geri çevirdi. Agaric kâh rica, kâh baskıyla onun üzerine gitti Sonunda rica vc gözdağlarına dayanamayan Cornemuse başı önde, ayaklarını sürüyerek yoksul hücresine çıktı. Kireçle boyanmış bu sade odada, kutsanmış bir çalı yığınının altında kasası vardı. İçini çekerek kasayı açtı, aldığı bir deste parayı titrek bir elle Agaric'e uzattı. Agaric paralan cüppesinin ceplerine yerleştirirken şöyle diyordu:

"Hiç kuşkunuz olmasın, bu Pyrot olayını, Penguenistan'da kilisenin adını yüceltmek için, bize Tanrı gönderdi."

"Keşke haklı olsanız!" diye içini çekti Conil Ormanı'nın adamı.

Sonra, laboratuvarında yalnız kaldığında uzun uzun, hüzünlü gözlerle ocağını vc imbiklerini seyretti.

VI
YBDİ YÜZ PYROT

Yedi yüz Pyrot giderek halkta daha çok nefret uyandırıyordu. Alca sokaklarında her gün onlardan iki üçünü

pataklıyorlardı. Biri halkın ortasında dövüldü, öbürü çaya atıldı, bir üçüncüsü zifte bulanıp tavuk, tüyü içinde yuvarlandıktan sonra, kahkahalar arasında caddelere salındı, bir süvari subayı dördüncüsünün burnunu kesti. Artık, her zaman gittikleri yerlere, tenise, at yarışlarına kolay kolay gidemiyorlardı, Borsa'ya saklanarak girebiliyorlardı. Onları bu sinmiş durumda tutmak ve daha da bunaltmak gerektiğini düşünen Prens des Boscenos bu amaçla Kont Clena, Bay de la Trumelle, Vikont Olive ve Bay Bigourd ile kafa kafaya verdi, birlikte Büyük Anti-Pyrot Ocağı'nı kurdular. Kent ve kasabalardan yüzlerce, binlerce yurttaş, bölük bölük asker bu derneğe katıldılar.

Bir gün, genelkurmay başkanının makamına giden savaş bakanı, General Panter'in eskiden nerdeyse boş olan çalışma odasının şimdi her yanında üç dört katlı klasörler, çelik kasalar, her renk ve boyda dosyalar yığılı olduğunu gördü, tüm bu belge yığını birkaç gün içinde mantar gibi bitmişti.

"Nedir bu?" diye sordu bakan şaşkınlıkla.

"Pyrot'ya karşı kanıtlar," diye mutlu bir yüzle yanıtladı General Panter. "Onu mahkum ettiğimizde elimizde bir şey yoktu, artık eksiğimizi giderdik."

Kapı açıktı. Greatauk koridorda uzun bir kuyruk oluşturan hamalların, her an yeni belge paketleri getirip bıraktıklarını gördü, dosyaların ağırlığı altında gıcırdayan asansörün sesini işitti.

"Ya bu gelenler?" diye sordu.

"Bunlar Pyrot'ya karşı yeni bulduğumuz kanıtlar," dedi Panter. "Penguenistan'ın tüm kentlerine ve ordu birliklerine, tüm Avrupa saraylarına haber gönderip istedim,

ayrıca Amerika'dan, Avustralya'dan ve Afrika'daki şubelerden gemiler dolusu dosya bekliyorum."

Ve Panter görevini yapmış bir kahraman gibi huzurlu ve ışıldayan yüzünü bakana çevirdi. Fakat, Greatauk'un yüzü asılmıştı, bu dosya yığınına endişe ve umutsuzlukla bakıyordu.

"Pekâlâ," dedi, "iyi etmişsin! Ama, Pyrot davasının o güzel sadeliğini bozmandan korkarım. Ne kadar basitti, onun değeri kaya kristali gibi saydam oluşundaydı. Mercekle bile bir çöp, leke veya kusur arasanız bulamazdınız. Benim ellerimden çıktığında su gibi duruydu. Ben size bir inci verdim, siz onu bir dağa dönüştürdünüz. Daha iyi iş yapayım derken her şeyi bozabilirsiniz. Kanıtlar! Elbette kanıt olması iyidir, ama hiç olmaması daha iyidir. Size daha önce söylemiştim, Panter: Çürütülemez en iyi kanıt suçlunun (veya masumun, fark etmez) itiraflarıdır. Benim hazırladığım Pyrot davası eleştiriye olanak vermiyordu, saldırabilecekleri bir açığı yoktu. Darbeler ona işlemezdi, çünkü göze görünmüyordu. Şimdi tartışmaya açık bir duruma getiriyorsunuz. Panter, size dosyalarınızı dikkatli kullanmanızı öneririm. Özellikle, gazetecilerle az ilişki kurmalısınız. İyi konuşuyorsunuz, ama çok konuşuyorsunuz. Söyleyin bana, Panter, bu belgelerin arasında sahte olanı var mı?"

Panter gülümsedi:

"Eh, gerektiği kadar var."

"Çok iyi! İşte buna sevindim. En iyileri bunlar. Kanıt olarak sahte belgelerden daha iyisi olamaz, bunlar ısmarlama yapıldıkları için davaya en uygun olurlar, bu nedenle doğru ve adildirler. Ayrıca, insanı her şeyin ideal olduğu bir düşlem dünyasına götürür, kusurlu gerçek dünya-

uaiı uzaklaştırırlar... Ama, Panter yine de hiç kanıtımız olmamasını yeğlerdim."

Antı-Pyrot Ouığı'nın ilk işi hükümeti bu yedi yüz Pyrot'yu ve işbirlikçilerini yurda ihanet suçundan yüksek mahkemeye çıkarmaya çağırmak oldu. Ocağın sözcüsü olarak Prens des Boscenos Meclis kürsüsüne çıktı ve hükümetten bu konuda kararlılık ve teyakkuz beklediklerini söyledi. Sonra, tüm bakanların elini sıktı, General Greatauk'ıiri yanından geçerken onun kulağına fısıldadı:

"Doğru yürü, alçak, yoksa Maloury dosyasını açıklarım."

Birkaç gün sonra, hükümetin verdiği bir önergeyi oybirliğiyle onaylayan Meclis Anti-Pyrot Ocağı'nı kamuya yararlı dernek olarak tanıdı.

Ocak hemen Fok Ülkesinde Chitterlings şatosunda sürgün yaşayan Crucho'ya bir kurul gönderdi ve üyelerinin prense bağlılıklarını iletti.

Fakat, Pyrotculann sayısı giderek artıyordu; şimdi on bin kadar olmuşlardı. Kentin bulvarlarında toplaştıkları kendi kahveleri vardı; onların karşısında yurtseverlerin daha geniş ve zengin kahveleri bulunuyordu. Her akşam, bir kahvenin terasından öbürüne bardak, fincan, küllük, sürahi, sandalye ve masalar uçuşuyor, aynalar aşağı indiriliyordu. Karanlık sayıların eşitsizliğini örtüyor, çağrılan polisler hangi yanda olduğuna bakmadan tüm kavgacıları demir çivili botları altında eziyorlardı.

Bu şanlı gecelerin birinde, Prens des Boscenos yanında birkaç yurtseverle birlikte kahveden çıkarken, Bay de la Trumelle ona birini, gözlüklü, sakallı, şapkasız ve kaldırımda zorlukla yürüyen bir adamı gösterdi:

"Hey bakm! işte Colomban!"

Prens des Boscenos güçlü ama hoşgörülü, sevecen biriydi. Fakat, Colomban'm adını duyunca kan beynine sıçradı. Anında gözlüklü adamın üzerine atılıp bir yumrukta onu yere serdi.

O anda, Bay de la Trumelle bir yanlışlık yaptığını, Colomban sandığı kişinin Anti-Pyrot Ocağı genel sekreteri, eski dava vekili, yurtsever Bay Bazile olduğunu gördü. Prens des Boscenos eskinin bükülmez adamlarındandı, ama yanılgısını kabul etmeyi bilirdi.

"Bay Bazile," dedi adamı selamlayarak, "sizin yüzünüzü biraz incittim, ama bunu neden yaptığımı bilirseniz beni anlar, onaylar ve kutlarsınız. Sizi Colomban sandım."

Bay Bazile kanayan burnunu mendiliyle siler ve yırtılan ceketini düzeltirken kuru bir sesle şöyle dedi:

"Hayır, efendim, sizi anlamam, onaylamam ve kutlamam, çünkü davranışınız çok gereksiz, hatta aşırıydı. Bu akşam üç kez beni Colomban sanıp ona layık bir davranışı uygun gördüler. Yurtseverler onun kaburgalarını ve sırtını benim üzerimde kırdılar. Artık yeterince dayak yediğimi düşünüyordum."

Sözlerini bitirmemişti ki geçmekte olan bir grup Pyrotcu onları gördü; onlar da aynı yanlışlığı yaptılar: Yurtseverlerin Colomban'ı dövdüklerini sanan topluluk Prens des Boscenos ve arkadaşlarına baston ve kırbaçlarla saldırdılar; onları kısa sürede yere serip karşı çıkmasına aldırmaksızın dava vekili Bazile'i omuzlarına aldılar, "Yaşasın Colomban! Yaşasın Pyrot!" sloganlarıyla bulvarlarda yürüyüşe geçtiler. Sonra, polisler harekete geçip onları coplarıyla kovaladı, karakola sürükleyip götürdü ve orada dava vekili Bazile'in bir kez daha Colomban olarak çivili botlar altında pestili çıkarıldı.

VII
BIDAULT-COQUILLE VE MANIFLORE - SOSYALİSTLER

Alca'da bir öfke ve nefret fırtınası yapıtken, gökbilimcilerin en yoksul ve en mutlusu olan Eugène Bidault-Coquille, Draco zamanından kalma bir itfaiye tulumbası üzerinde eski bir teleskopla gökyüzünü inceliyor, kayan yıldızları yan bozuk fotoğraf filmleri üzerine kaydediyordu. Dehasıyla araçlarının yanlışlarını düzeltiyor, bilim aşkıyla filmlerin görüntülerini yorumluyordu. Yorulmaz bir çabayla göktaşlanm, meteorları, asteroitleri, uzay tozlarını, dünya atmosferini, kısacası uzayda bulunan her şeyi gözlüyordu; bütün bu uykusuz gecelerinin ödülü olarak da halkın umursamazlığını, devletin iyilik bilmezliğini ve bilim kurumlarının düşmanlığını kazanıyordu. Uzayın derinliklerindeki kazaları görmekten, yeryüzündeki olayları bilmiyordu; hiç gazete okumazdı ve yolda giderken, kafası kasım ayının asteroitleriyle dolu olduğu için, birkaç kez kör kuyulara düşmüş, bir otomobil tekerleri altında kalmıştı.

Boyu da bilgisi kadar uzundu; kendine ve başkalarına saygısını soğuk bir kibarlıkla ve ince siyah bir redingot, silindir şapka giyerek belli ediyor, bu da ona çok zayıf ve buharlaşmış bir görünüm veriyordu. Yemeklerini, kendisinden daha az bilgili müşterilerin çoktan bıraktığı bir lokantada yerdi; oraya gittiğinde yalnızca onun masası hazır tutulurdu, işte bir akşam bu lokantada, Colomban'ın Pyrot yanlısı kitapçığı gözüne çarptı; bir yandan fındıklarım kırarken onu okuyordu ve birdenbire, şaşkınlık, dehşet ve acıma duygularıyla büyülenip meteorları, yıldız yağmur-

lannı unuttu; gözleri kargalann tünediği çelik kafeste sallanan suçsuz adamdan başkasını görmez oldu.

Bu görüntü onu bırakmıyordu. Sekiz gündür kafasında suçsuz tutukluyla yaşarken, bir gün lokantadan çıktığında bir yurttaş kalabalığının miting yapılan bir kahveye girdiklerini gördü. O da girdi; bu, yansız bir toplantıydı; insanlar bağırıyor, sövüyor, dumanlı salonda birbirlerinin kafasını kırıyordu. Pyrot yanlıları ve karşıtları sırayla alkışlanıyor veya yuhalanıyordu. Kuşkulu ve karışık bir canlılık dinleyicileri coşturuyordu. Bidault-Coquille, utangaç ve yalnız insanlara özgü o cesaretle, sahneye fırladı ve üç çeyrek saat konuştu. Çok hızlı ve düzensizdi, ama coşkuyla ve gizemli bir matematikçinin inancıyla konuşuyordu. Alkışladılar. Kürsüden inerken uzun boylu, yaşı makyajından belli olmayan ve büyük şapkasında tavus tüyleri taşıyan bir kadın onun üzerine atıldı, duygulu ve ateşli bir sarılmayla öptü, ona şöyle dedi:

"Ne kadar yakışıklısınız!"

O, her zamanki saflığıyla, bunda gerçek payı olabileceğini düşündü.

Kadın yaşamını Pyrot'nun savunmasına ve Colomban'ın düşüncelerine adadığını söyledi. Adam onu güzel ve alımlı buldu. Maniflore adındaki bu yoksul kadın eski bir fahişeydi; artık işe yaramayıp unutulduktan sonra, birden iyi bir yurttaş olmuştu.

Kadın bir daha onun peşini bırakmadı. Birlikte miting alanlarında, kahvelerde, otel odalarında, gazetelerin yazı işleri bürolarında unutulmaz saatler yaşadılar. Adam idealist olduğundan, kadında güzellikde, kibarlık da kalmadığını gösteren birçok ipucuna karşın, onu hâlâ güzel bu-

luyordu. Eski güzelliğinden yalnızca hoşa gitmeyi ve iltifat etmeyi bilmesi kalmıştı. Fakat, itiraf etmek gerekir ki, tansıklarla dolu bu Pyrot davası Maniflore'da da uygar bir değişime yol açmış, kadın adalet ve gerçeğin simgesi oluvermişti.

Ne Pyrot'ya karşı olanlar, ne Greatauk'un savunucuları, ne de ordunun dostları arasında Bidault-Coquille ve Maniflore'a karşı hoşgörülü veya alaycı bir tutum vardı. Öfkeli tanrılar bu adamlara o değerli gülümseme yetisini bile çok görmüşlerdi. Ciddi yüzlerle eski fahişeyi ve gökbilimciyi casusluk, ihanet ve devlete karşı komplo kurmakla suçluyorlardı. Bidault-Coquille ve Maniflore bu karaçalına ve aşağılamalar karşısında daha da büyüyorlardı.

Penguenler uzun bir süredir ikiye bölünmüşlerdi ve şaşılacak bir şey, sosyalistlerin daha bir partisi bile yoktu. Onların kesiminde dağınık, kopuk ve kafası karışık el emekçileri bulunuyordu. Pyrot davası bu kesimin önder kadroları için tuhaf bir sorun yarattı: kimse bankerlerden veya ordudan yana görünmek istemiyordu. Küçük ve büyük Yahudileri değişmez düşmanları gibi görüyorlardı. Bu temel ilkeleri ve kişisel çıkarlarını bu dava yüzünden değiştirmek istemezlerdi. Fakat, tüm Penguenistan'ın karıştığı bu olayda kavgadan uzak kalabilmek giderek zorlaşıyordu.

Bu önderlerin başlıcaları Şeytan Kuyruklu Aziz Mael Sokağı'ndaki federasyon merkezinde buluştular; içinde bulundukları durumu ve gelecekte izleyecekleri yolu görüşeceklerdi.

Sözü önce yoldaş Phoenix aldı:

"İğrenç ve alçakça bir adalet suçu işlendi. Üstleri tarafından baskı yapılan askeri yargıçlar suçsuz bir adamı

korkunç bir cezaya çarptırdılar. Kurbanın bizden biri olmadığını söylemeyin; varsın geçmişte ve gelecekte bize hep düşman olan bir sınıfın adamı olsun. Bizler sosyal adaletçiyiz; hiçbir haksızlık bize yabancı olamaz.

Eğer Colomban gibi bir kentsoyluyu, Kerdanic gibi bir köktenciyi veya ılımlı bazı cumhuriyetçileri zorbaların kılıcı önünde yalnız bırakırsak yuh olsun bize. Eğer kurban bizden değilse, onun cellatları kardeşlerimizin cellatlarıdır; Greataukbu askere vurmadan önce grevci arkadaşlarımızı kurşuna dizdirmişti.

Yoldaşlar, zorlu bir savaşım, düşünce ve ahlak gücüyle Pyrot'yu acılarından kurtarabilirsiniz ve bu soylu işi yaparken üzerinizdeki özgürlükçü ve devrimci görevden sapmış olmayacaksınız, çünkü Pyrot ezilmişliğin ve tüm sosyal eşitsizliklerin simgesi oldu; bu eşitsizliklerden birini devirirsek öbürlerini kökünden sarsarız."

Phoenix sözlerini bitirdikten sonra yoldaş Sapor konuştu:

"Size asıl görevinizi bırakıp sizi hiç ilgilendirmeyen bir işe karışmanızı öneriyorlar. Hangi yanda olursanız olun, doğal ve değişmez düşmanlarınızla aynı safta olacağınız bir kavgaya niçin giresiniz? Bankerler size askerlerden daha mı yakın? Kimin kasasını kurtaracaksınız? Sosyal savaşımınızda hep karşınızda bulacağınız yedi yüz Pyrot'nun yardımına koşmak hangi ahmak ve sorumsuz kişilerin işidir?

Sizden düşmanlarınızın saflarını ve kendi suçlarıyla bozdukları düzenlerini sağlamanızı istiyorlar. İyiliğin bu derecesine başka bir ad vermek gerekir.

Yoldaşlar, rezilliğin topluma ölümcül olduğu bir aşama vardır; Penguen kentsoylu sınıfı kendi rezilliğinin al-

tında boğulmaktadır ve sizden onu kurtarmanız, soluk almasını sağlamanız isteniyor. Bu, sizinle alay etmektir.

Bırakalım boğulsun ve son çırpınışlarını gülerek seyredelim. Tek tasamız, onun kirlettiği bu topraklarda yeni bir toplumun temelini atarken bu kirliliği nasıl temizleyeceğimiz olmalıdır."

Sapor söylevini bitirdikten sonra yoldaş Lapersonne söz aldı:

"Phoenix bizi suçsuz dediği Pyrot'nun yardımına çağırıyor. Bence bu yeterli değil. Pyrot suçsuz olabilir, ama o tam bir askerdi ve başlıca görevi halkın üzerine ateş etmek olan her asker gibi görevini tam yaptı. Bu gerekçe, halkın tüm tehlikeleri göze alarak onu savunması için yeterli değil. Bana Pyrot'nun suçlu olduğunu ve ordunun samanını çaldığını kanıtlayın, o zaman yürüyeyim."

Sonra yoldaş Larrivée söz aldı:

"Arkadaşım Phoenix ile aynı görüşte değilim; arkadaşım Sapor'la da aynı görüşte değilim; haklı deniliyor diye bir davaya partimizin katılması gerektiğini düşünmüyorum. Burada sözcük oyunları ve tehlikeli bir iş var gibime geliyor. Çünkü, sosyal adalet devrimci adalet değildir. Bunlar her zaman karşıda olurlar: birine hizmet etmek öbürüne karşı savaşmaktır. Bana gelince, ben seçimimi yaptım: sosyal adalete karşı devrimci adaletin yanındayım. Ama bu davada çekimser kalmayı kınıyorum. Diyorum ki şans bize böyle bir olay armağan etmişse, ondan yararlanmamak budalalık olur.

Nasıl mı? Bize militarizme iyi bir darbe vurma fırsatı verilmiştir. Kollarımızı kavuşturup seyredelim mi? Sizi uyarıyorum, yoldaşlar: Ben hint fakiri değilim ve asla böy-

lelerinin yanında olmam. Burada hint fakirleri varsa, onların yanında olmamı beklemesinler. Bir şey yapmadan göbeğini seyretmek sonuç vermeyen bir politikadır, ben bunu asla yapmam.

Bizim gibi bir parti her gün kendini sınamalıdır; yaşamını sürekli eylemle kanıtlamalıdır. Pyrot davasına katılacağız ama devrimci tavırla katılacağız, şiddet eylemi uygulayacağız... Sizler şiddetin modası geçmiş, at arabaları, kollu baskı makinesi ve telli telgraf gibi rafa kaldırılması gereken bir yöntem olduğunu mu sanıyorsunuz? Yanılıyorsunuz. Dün olduğu gibi bugün de şiddet olmadan bir şey alınmaz; en etkili araç budur; yalnızca kullanmasını bilmek gerekir. Biz nasıl davranmalıyız? Size bunu söyleyeyim: egemen sınıfların birini öbürünün üstüne salmalıyız; yani, orduyu bankerlerle, hükümeti yargıyla, soylu ve dindarları Yahudilerle kapıştırmalı, birbirlerini yok etmelerini sağlamalıyız. Hastayı bitkin düşüren ateş gibi, hükümeti zayıflatan bu karışıklığı sürdürmeliyiz.

Pyrot olayı, eğer kullanmasını bilirseniz, silahsızlanma, genel grev ve devrim gibi, sosyalist partinin büyümesine ve işçi sınıfının gelişmesine en az on yıl kazandıracaktır."

Sonuç olarak, bu konuşan parti önderleri birbirlerinden çok farklı düşünüyorlardı; böyle durumlarda olduğu gibi, her biri daha önce defalarca söylediklerini daha düzensiz ve ölçüsüz bir biçimde yinelediler. Uzun süre tartışıldı ve kimse düşüncesini değiştirmedi. Fakat, bütün bu görüşler son incelemede iki öbeğe ayrılıyorlardı: Sapor ve Lapersonne'un çekimser kalma düşüncesiyle Phoenix ve Larrivée'nin kavgaya katılma düşüncesi. Ama her iki öbe-

ğin ortak yanlan asker şeflerinin adaletinden nefret etmeleri ve Pyrot'nun suçsuzluğuna derin bir inanç duymalarıydı. Öyleyse kamuoyu, tüm sosyalist önderlerin tehlikeli Pyrotcular olduğuna inanmakta haklıydı.

Bunlann adına konuştuklan ve konuşmak ne kadar temsil edebiliyorsa, temsil ettikleri büyük halk yığınları, yani düşüncesini söyleyemediği için anlaması pek zor olan işçi sınıfı, Pyrot davasıyla pek ilgilenmiyordu. Onlar için bu dava fazla entelektüel, klasik bir tadı olan, yüksek kentsoylu ve büyük sermaye kokan bir olaydı ve hoşlarına gitmiyordu.

VIII
COLOMBAN TN YARGILANMASI

Colomban davası başladığında Pyrotcuların sayısı otuz bini geçmiyordu; ama her yerde, rahipler ve askerler arasında bile bulunuyorlardı. Onlara en çok zarar veren büyük Yahudilerin desteğiydi. Buna karşılık, sayılarının az oluşu nedeniyle sempati topluyorlardı ve içlerindeki aptal sayısı rakiplerinden daha azdı. Daha kolay toplanıp daha çabuk karar alabiliyor, uyumlu davranabiliyorlardı; her biri elinden gelenin en iyisini yapma gereğini duyuyor ve daha çok göze batıyorlardı. Her şey onların daha da büyüyeceğini, rakiplerininse, başlangıçta tüm halkı yanlarına aldıkları için, artık yalnızca azalabileceklerini gösteriyordu.

Colomban halka açık mahkemeye çıktığında, yargıçlarının pek meraklı olmadığını hemen gördü. Ağzını açtığı anda yargıç ona, devlet yaran bakımından susmasını söylüyordu. Aynı gerekçeyle, ondan yana olan tanıklann

söyledikleri de duyulamadı. Genelkurmay Başkanı General Panter üniforması ve tüm madalyalanyla ifade vermeye geldi. Söyledikleri şunlardı:

"Alçak Colomban Pyrot'ya karşı kanıtlarımız olmadığını ileri sürüyor. Yalan söylüyor: Kanıtlarımız vardır; benim arşivlerimde yedi yüz otuz iki metrekare alan üzerinde, her biri beş yüz kilo olmak üzere, tam üç yüz altmış altı bin kilo kanıt var."

Bu yüksek rütbeli subay daha sonra zarif ve kolay anlaşılır bir dille kanıtlar hakkında bilgi verdi:

"Her renk ve tonda kanıtlarımız vardır; her birinin biçimi değişiktir: su kabı, şapka, para, üzüm, güvercin yuvası, kartal vb. En küçüğü bir milimetre kare boyunda, en büyüğü ise yetmiş metre uzunluğunda ve doksan santimetre genişliğindedir."

Bu açıklama üzerine dinleyiciler dehşetle titrediler.

Grcatauk sırası gelince tanıklık etti. Daha sade giyinmiş ve bu nedenle daha etkileyici bir havada, ellerini arkasında kavuşturmuş olarak konuştu:

"Ülkemizi yıkımın eşiğine getirenbu davranışının sorumluluğunu Colomban'a bırakıyorum. Pyrot olayı devlet sırrıdır ve öyle kalmalıdır. Eğer açıklanırsa, en büyük dertler, savaş, yağma, doğal afetler, yangın, toplu kıyım, bulaşıcı hastalıklar anında Penguenistan üzerine saldıracaklardır. Bir sözcük daha edersem kendimi yurduma ihanet etmiş sayarım."

Aralarında Bay Bigourd'un da bulunduğu, politika deneyimi olan birkaç kişi savaş bakanının bu söylediğinin genelkurmay başkanmkinden çok daha akıllıca ve ustaca olduğunu düşündüler.

Alboy Boisjoli'nin söyledikleri büyük etki yaptı:

"Savaş Bakanlığı yapısında bir gece, komşu bir ülkenin askeri ateşesinin bana söylediğine göre, ülkesindeki bir süvari alayını gezerken çok yumuşak ve tatlı yeşil renkte, lezzetli bir saman görüp 'Bunu nereden buldunuz?' diye sormuş. Ona yanıt vermemişler, ama nereden geldiğinden kuşkusu yokmuş. Bu, Pyrot'nun çaldığı samanmış. Çünkü bu yeşil renk, yumuşaklık ve koku ülkemiz samanlarının bir özelliğidir. Komşumuzun samanı kül rengi ve kırılgandır; yabayla atılırken hışırdar ve toz yapar. Bunun ne anlama geldiğine siz karar verin."

Teğmen Hastaing, yuh sesleri arasında verdiği ifadesinde, Pyrot'nun suçlu olduğuna inanmadığını söyledi. Hemen jandarma tarafından tutuklanıp, gözdağlarından da, vaatlerden de uzak kalacağı, yılan ve böceklerle dolu izbe bir hücreye kapatıldı.

Mübaşir seslendi:

"Kont Pierre Maubec de la Dentdulynx."

Salonda bir sessizlik oldu ve kürsüye doğru yaklaşan, giysileri yamalı ama görkemli bir soylu adam görüldü; bıyıkları göğe bakıyor ve bakışları ateş saçıyordu.

Colomban'a yaklaşıp ona küçümseyen bir gururla baktı, sonra:

"Benim ifadem," dedi, "işte şöyle: sizin ağzınıza s...ayım!"

Bu sözler üzerine tüm salon alkışlarla inledi, yürekleri kaldıran ve ruhları yücelten bir huşu içinde coştu. Başka tek sözcük etmeden Kont Maubec çekildi.

O dışarı çıktığında, tüm dostları peşinden geldiler. Prenses des Boscenos onun ayaklarına kapanmış, bacaklarını

kucaklıyordu; ama kont* mendil ve çiçek yağmuru altında ağırbaşlı bir yüzle yürüyordu. Boynuna sarılmış olan Vikontes Olive'i ayırmak mümkün olmadı ve bu mağrur kahraman onu göğsünde hafif bir eşarp gibi taşıyarak götürdü.

Onun yüzünden ara verilen oturum yeniden başladığında, yargıç bilirkişileri çağırdı.

Ünlü yazı uzmanı Vermillard incelemelerinin sonuçlarını anlattı:

"Pyrot'nun evinde bulunan belgeleri, özellikle harcamalar defterini ve kuru temizleyici faturalarını, dikkatle inceledim; zararsız görünümleri altında, çok gizli bir şifreyle yazılmış olmalarına karşın, onları çözebildim. Hainin yaptıkları her satırda görülmektedir. Bu şifrede 'Üç bardak bira için Adele'e yirmi frank' sözleri 'komşu bir ülkeye yirmi bin balya saman sattım' anlamına gelmektedir. Bu belgeyi incelediğimde bu subayın sattığı samanın türünü de belirledim: Nitekim, gömlek, yelek, külot, mendil, yaka, aperitif, tütün, puro sözcükleri yonca, bukağı, kabayonca, aptesbozan otu, yulaf, karamuk ve çayırotu anlamındadırlar. Bunlarsa, Kont Maubec'in orduya sattığı samanın koku ve lezzetini oluşturan bileşenlerdir. İşte, Pyrot kimsenin anlamayacağını sandığı bir dilde suçunu böyle kaydediyordu. Bu kadar sorumsuzluğun böyle bir kurnazlıkla birleşmiş olması şaşırtıcıdır."

Colomban, hafifletici nedenler olmaksızın, suçlu olundu ve en yüksek cezaya çarptırıldı. Jüri üyeleri hemen bir yargıtay dilekçesi imzaladılar.

Adalet Sarayı'nm önündeki alanda, bin iki yüz yıllık büyük bir tarihi görmüş olan ırmağın kıyısında, elli bin kişi mahkeme sonucunu bekliyordu. Orada, Anti-Pyrot Oca-

ğı'nın ileri gelenleri arasında Prens des Boscenos, Kont Clena, Vikont Oliye, Bay de la Trumelle bulunuyordu; Peder Agaric Aziz Mael Okulu'nun öğretmen ve öğrencilerini toplayıp getirmişti; rahip Douillard ile Başkomutan General Caraguel kucaklaşıyor, oluşturdukları yüce birliğe katılmak üzere, Pont-Vieux Köprüsü'nden geçip gelen pazarcı ve çamaşırcı kadınlar, ellerinde tokaçları, çamaşır suyu dolu kazanlarıyla akın ediyorlardı. Tunç kapıların önünde ve merdivenlerdeyse, Alca'da Pyrotcu olarak bilinen kim varsa toplanmıştı: Profesörler, gazeteciler, tutucu veya devrimci işçiler arasında, buruşuk giysileri ve sert bakışlarıyla Phoenix, Larrivée, Lapersonne, Dagobert ve Varambille yoldaşlar görülüyordu.

Uğursuz kara redingotu ve silindir şapkasıyla Bidault-Coquille, Colomban ve Teğmen Hastaing için matematiksel duygularını haykırıyordu. Merdivenlerin en üst basamağında kahraman fahişe Maniflore, hırçın bir gülümseyişle parlıyor, Leena gibi bir zafer anıtı veya Epicharis gibi tarihin övgüsünü kazanabilmek için yarışıyordu.

Limonata satıcısı, işportacı, izmarit toplayıcısı ve anti-Pyrotcu kılığına bürünmüş olan yedi yüz Pyrot Adalet Sarayımın çevresinde dolanıyordu.

Colomban göründüğünde öyle bir gürültü koptu ki havanın ve suyun çıkardığı sesle kuşlar dallardan düştü, balıklar sudan fırlayıp karın üstü çimenlere uçtular. Her yerden haykırışlar geliyordu:

"Colomban suya! Onu ırmağa atalım!"

Bazı çığlıklar da geliyordu:

"Adalet ve gerçek!"

Hatta şöyle bir ses işitildi:

"Ordu alaşağı!"

Bu ses korkunç bir arbedenin işareti oldu. Binlerce kavgacı merdivenlerde birbirine girdi; kalanları da bu kalabalığa katılıp boğazına sarılacak birini buluyordu. Kadınlar da ateşli, saç baş dağınık, dişi ve tırnaklarıyla erkeklere saldırırken yüzlerinde o zamana kadar fark edilmeyen ve ancak yatak odalarının loş ışığında görülebilen bir mutluluk okunuyordu. Bunlar Colomban'ı yakasından tutmuş, ısırmak, boğmak ve parçalamak üzereydiler ki şahane Maniflore, saf ve soylu bir görüntü veren kırmızı tüniğiyle karşılarına dikildi. Colomban kurtulmuş gibiydi; yandaşlan Adalet Alanı'nın ortasından ona bir yol açmış ve Pont-Vieux köşesinde bir arabaya bindirmişlerdi. At hemen dört nala hareket etmek üzereydi; ama Prens des Boscenos, Kont Clena ve Bay de la Trumelle arabacıyı tutup alaşağı ettiler, hayvanları geri geri gitmeye zorlayıp köprünün parmaklıklarına dayadılar, son bir itelemeyle alkışlar arasında ırmağa yuvarladılar. Sular sesli bir gürültüyle fışkırdı; az sonra ırmağın parlak yüzeyinde ufak bir kıpırdanmadan başka bir şey kalmadı.

Hemen aynı sıralarda, Dagobert ve Varambille'in adamları, kılık değiştirmiş yedi yüz Pyrot ile birlik olup Prens de Boscenos'u bir çamaşırcı dubasına başı önde yuvarlayıp kötü hırpaladılar.

Sessiz gece Adalet Alam'na indiğinde yerlerdeki kalıntıları dingin bir barışla örttü. Ancak, üç kilometre ötede, köprünün altında, ıslanmış bir adam topal bir atın yanma büzülmüştü. Colomban halkın bilgisizliği ve anlayışsızlığı konusunda derin derin düşünüyordu.

"Bu kavga düşündüğümden daha zorlu olacak. Yeni engeller seziyorum."

Talihsiz hayvana yaklaşıp şöyle dedi:

"Sen onlara ne kötülük yapmıştın, can dostum? Benim yüzümden başına neler geldi."

Zavallı hayvanın boyuna sarılıp alnından öptü. Sonra, dizginlerinden çekip kaldırdı, topallayan hayvanı yedeğine aldı ve kentin sokaklarından geçirip evine getirdi. Orada derin bir uyku ikisine de insanların kötülüğünü unutturdu.

IX
PEDER DOUILLARD

Penguenistan'ın yaşadığı bu karanlık günlerde, Tann'dan ülkeyi parçalayan bu karışıklıklara son vermesi ve insanların Tann'ya ve inancın vekillerine karşı işledikleri günahları bağışlaması amacıyla din önderleri, piskoposlar, rahipler ve keşişler Alca Katedral i 'nde büyük bir ayin yapılmasına karar verdiler.

Tören 15 Temmuz günü yapıldı. Başkomutan Caraguel ve kurmay kurulu ön saflarda bulunuyordu. Ayine çok sayıda ve seçkin bir kalabalık katılmıştı; Bay Bigourd'un dediğine göre, hem seçkin hem kalabalıktı, ilk sıralarda Prens Crucho'nun mabeyincisi Bay de la Bertho-seille dikkati çekiyordu. Aziz Francis tarikatından peder Douillard'ın çıkacağı minberin yakınında, kendilerinden geçmiş bir görüntüyle bastonlarına dayanmış olan Anti-Pyrot Ocağı'nın ileri gelenleri, Vikont Olive, Bay de la Trumelle, Kont Clena, Dük Ampoule ve Prens des Bosccnos bulunuyordu. Peder Agaric, Aziz Mael Okulu öğretmenleri ve öğrencileriyle birlikte mihrabın önünde yer almış-

tı. Sağ koridor, İsa çarmıhta başını sağa eğdiği için daha değerli olan sağ yan, subaylara ve üniformalı askerlere ayrılmıştı. Kontes Clena, Vikontes Olive ve Prenses des Boscenos'un da aralarında olduğu soylu bayanlar balkonda yer almışlardı. Bu büyük kilisede ve dış avluda her renk cüppeli yirmi bin din adamıyla otuz bin inanmış buluyordu.

Bağışlama ve yarhgama töreni bittikten sonra, aziz peder Douillard mimbere çıktı. Vaaz görevi önce peder Agaric'e verilmişti, ama tüm yeteneklerine karşın onun dinbilim ve diplomasi deneyimi az görülmüş, onun yerine, son altı aydır kışlalarda dolaşıp Tanrı ve düzen düşmanlarına karşı vaazlar veren, konuşma yeteneği iyi olan peder Douillard seçilmişti.

Aziz peder Douillard *Deposuit potentes de sede* (2) ayetini esas alıp, her tür dünyasal gücün Tanrı'yı ilke kabul etmesi gerektiğini, gciklerin ona çizdiği ve görevli kıldığı tanrısal yoldan saparsa uçuruma gideceğini anlattı.

Bu kutsal kuralları Pcnguenistan yönetimine uygulandığında, hükümetin düşleyemeyeceği kadar korkunç, yıkımlarla dolu bir tablo çıkardı.

"Bu sefalet ve utançların başlıca mimarını sizler iyi tanıyorsunuz, kardeşlerim. Bu canavarın adı bile yazgısını gösteriyor, nitekim Yunancada pyros sözcüğü ateş demektir; tanrısal sağduyu bu sözcükle bize, bir Yalıudinin kendisine bağrını açan bu ülkeyi ateşe vereceğini anlatmak istiyordu."

Onlara, kilise düşmanlarının eziyet ettiği yurdun bağrındaki kanlarla "Ey acı! Ey yazgı! İsa'yı çarmıha gerenler benim bağrımı deliyor!" diye inlediğini gösterdi.

(2) Güçlüleri tahtından indirdi. (Latince.)

Bu sözler kalabalığı büyük bir dalgalanmayla titretti,

Usta konuşmacı, kibirli Colomban'ı günahkar bedeninin düştüğü o ırmağın tüm sularının bile armdıramayacağmı söyleyerek, dinleyenleri daha da coşturdu. Sonunda, Penguenistan'daki tüm sorunları, yıkımları ve karışıklıkları bir yumak yapıp cumhuriyete ve onun başbakanına sitem olarak gönderdi:

"Bu başbakan, Saül'ün Gabaon'da Filistinlilere yaptığı gibi, yedi yüz Pyrot ve yandaşlarının kökünü kazımayarak bir korkak olduğunu göstermiştir; Tanrı 'nın ona verdiği yetkiyi kullanmaya layık olmadığını göstermiş, artık tüm halkın gözünden düşmüştür. Tanrı kendisini küçümseyenlere hoşgörüyle bakar. *Deposuit potentes de sede.* Tanrı korkak hükümdarları indirir ve yerlerine, ona secde edecek güçlüleri koyar. Sizi uyarıyorum, beyler; sizi uyarıyorum, askerler: Sizi uyarıyorum Penguen ordusunun başkomutanı: Vakit geldi! Tanrımın buyruklarına uymazsanız, onun adına kafirleri tepelemezseniz, Penguenistan'ın başına dinci ve güçlü bir hükümet getirmezseniz, Tanrı kargışladıklarını yok eder, ama yine de kendi budununu kurtarır. Size karşın, basit bir asker veya bir sanatkar gönderip kurtarır. Vakit geçmek üzere. Acele edin!"

Bu ateşli konuşmayla coşan altmış bin kişi titreyerek yerlerinden fırladılar, *"Silaha! Silaha! Pyrotculara ölüm! Yaşasın Crucho!"* haykırışları arasında rahipler, kadınlar, askerler, soylular, kentsoylular, uşaklar gerçeklerin kürsüsünden yükselen bu kollar tarafından kutsanmak üzere ayağa kalktılar; *"Penguenistan 'ı kurtaralım!"* ilahisini söyleyerek katedralden dışarı akmaya başladılar. İrmak kıyısından Parlamento'ya doğru yürüyüşe geçtiler.

Boşalan kilisede yalnız kalan bilge Cornemuse kollarını gökyüzüne kaldırıp küskün bir sesle şöyle yalvardı:

"Agnosco fortunam ecclesiaepinguicanae! (i) Tüm bu olanların bizi nereye sürüklediğini görebiliyorum."

Kutsal kalabalığın yasama binasına yaptığı saldın geri püskürtüldü. Alca korumanları ve polislerin karşı saldırısı önünde saldırganlar dağınık bir biçimde kaçışırken, varoşlardan gelen yoldaşlar, başlarındaki Phoenix, Dagobert, Lapersonne ve Varambille'in komutasında bu kalabalığın üzerine çullanınca, hezimet tamamlandı. Bay de la Trumelle ve Dük Ampoule karakola götürüldüler. Prens des Boscenos, uzun süre yiğitçe direndikten sonra, kaldırıma düşüp kafasını yardı.

Zafer sarhoşluğundaki yoldaşlar, aralarına karışmış gezgin satıcılarla birlikte, "Crucho'ya ölüm! Yaşasın sosyalizm!" sloganlarıyla, bütün gece bulvarlarda yürüyüş yaptılar. Onların ardından Pyrotcular gazete kulübelerini ve ilan panolarını devirerek geçtiler.

Soğukkanlı bir aklın alkış tutamayacağı ve sokakların düzenini sağlamayı dert edinmiş kişilerin üzüleceği bir görüntüydü bu; ama gönül adamlarını daha da üzen bir şey vardı: Her iki yandan eşit uzaklıkta kalmaya çalışan, darbelerden korunmak için hamamböcekleri gibi sinen korkak adamlar; bunlar duygulannın soylu ve ruhlarının yüce olduğunu göstermek için, gözlüklerindeki yaşları silip hafifçe öksürerek şöyle diyorlardı: "Ey Penguenler, kardeş kanı dökmeyi bırakın; ana yurdunuzun bağrını deşmekten vazgeçin!" Sanki bir toplumda kavga ve atışma olma-

(3) Penguen kilisesinin yazgısını bilemiyorum! (Latince.)

dan yaşanırmış gibi, sanki sivil karışıklıklar ulusal yaşam ve toplumun ilerlemesi için gerekli değilmiş gibi, haklıyla haksız arasında uzlaşma öneren bu korkaklar, haklının hakkına tecavüz ederken, haksıza da cesaret vermekten başka bir şey yapmıyorlardı. Bu korkaklardan biri olan zengin ve güçlü Machimel kaynaşan alanlarda dikiliyor, gözyaşları yerde ayaklarının ucunda zehirli gölcükler oluşturuyor ve iç çekişleri balıkçıların kayıklarını sarsıyordu.

Bu çalkantılı gecelerde, eski tulumbanın ucunda, bulutsuz gökyüzünde kayan yıldızların fotoğrafını çeken gökbilimci Bidault-Coquille içten içe mutluydu. Adalet için savaşıyordu; yüce bir aşkla seviyor ve seviliyordu. Aşağılama ve karaçalmalar ona dokunmuyordu. Gazete kulübelerinde karikatürleri Colomban'ın, Kerdanic'in ve Teğmen Hastaing'inkilerle birlikte yer alıyordu; Anti-Pyrotcu gazeteler onun büyük Yahudi bankerlerden elli bin frank aldığını yazıyorlardı. Askere yakın gazeteler onun bilimsel uğraş yaşamım araştırıyor, devlet üniversitelerindeki bilginler onun yıldızlar konusunda bir şey bilmediğini, en sağlam bulgularının yanlış olduğunu, en akıllı ve verimli varsayımlarının değersiz olduğunu bildiriyorlardı. Ama o, nefret ve kıskançlığın darbeleri altında mutlu oluyordu.

Yıldızların küçük noktalarla deldiği uçsuz bucaksız gökyüzüne bakarken, uyuyan kentin ne kadar ağır uykular, acı uykusuzluklar, boş hülyalar, her zaman yoz zevkler ve sonsuz yoksulluklarla yüklü olduğuna bakmadan şöyle düşündü:

"Haklı ve haksız, bu büyük kentte savaş veriyor."

Böylece çok yönlü ve bayağı bir gerçeğin yerine sade ve güzel bir şiir koyuyor, Pyrot olayını haklılar ve hak-

sızlar arasında bir kavga olarak görüyordu; haklının zaferini beklerken, karanlığın çocuklarını yenen ışık çocuklarından biri olabilme düşüncesiyle ellerini oğuşturuyordu.

X
YÜKSEK YARGIÇ CHAUSSEPIED

O güne kadar korkudan gözleri kör olan cumhuriyetçiler, Peder Douillard ve Prens Crucho'nun sokağa döktüğü yığınlar karşısında ayıldılar ve sonunda Pyrot davasının gerçek yüzünü gördüler. Ama, iki yıldır halk yığınlarının haykırışları önünde sinen milletvekilleri doğru yolu da seçmediler; bir alçaklığı bir başkasıyla değiştirip Başbakan Robin Mielleux'akarşı döndüler, hoşgörüleriyle cesaret verdikleri, perde arkasından elebaşılarını kutladıkları karışıklıklardan onu sorumlu tuttular; onu zayıf davranıp cumhuriyeti tehlikeye atmakla suçladılar. İçlerinden bazıları da, kişisel çıkarlarının belki de Pyrot yanlısı olmaktan geçtiğini düşünmeye başladı; bu düşünceyle kafeste başkasının yerine acı çeken suçsuz adam için gözyaşı dökmeye başladılar. Üstünün yerine göz dikmiş olan Bakan Guillaumette, iktidar milletvekillerinden birine şöyle diyordu: "Gözlerime uyku girmiyor!"

Bu yiğit milletvekilleri kabineyi devirdiler ve cumhurbaşkanı, Robin Mielleux'nun yerine Trinité adında, sakallı ve doğuştan cumhuriyetçi bir milletvekilini atadı; bu yeni başbakan da, Penguenlerin çoğu gibi, Pyrot olayını anlamıyordu, ama bu davada biraz fazla rahip cüppesi görüldüğünü düşünüyordu.

General Greatauk, savaş bakanlığındaki görevinden ayrılmadan önce, Genelkurmay Başkanı Panter'e son öğütlerini veriyordu:

"Gidiyorum, ama siz kalıyorsunuz," dedi elini sıkarak. "Pyrot davası benim kızımdır, onu size emanet ediyorum; o sizin sevgi ve özeninize layıktır; güzeldir. Ama unutmayın, güzellik loş yerleri sever, utangaç yüzü tül arkasında olmayı seçer. Onun utangaçlığına saygılı olun. Daha şimdiden, görmemesi gereken gözler ona ilişmeye başladı... Panter, kanıtlar istediniz ve buldunuz. Ama, çok fazla kanıtınız var. Gereksiz karışmalar ve tehlikeli meraklar olacağım görüyorum. Sizin yerinizde olsam, o dosyalan yok ederdim. Bana inanın, en iyi kanıt hiç olmayanıdır. O tartışılmaz."

Heyhat! General Panter bu öğütlerin değerini anlamadı. Gelecek Greatauk'un öngörüsünü doğru çıkardı. Trinité başbakanlığa adımını atar atmaz Pyrot dosyasını istetti. Kendi savaş bakanı Péniche, ulusal savunmanın yüksek çıkarları adına dosyayı vermeyi kabul etmedi; Başbakana, General Panter'in koruması altındaki bu dosyanın dünyanın en büyük arşivi olduğunu fısıldadı. Trinité elinden geldiğince duruşma tutanaklanm inceledi, derinliğine varamadı ama işlem yanlışlıkları buldu. Bunun üzerine, yetkilerini kullandı ve duruşmanın yeniden ele alınmasını buyruğunu verdi. Savaş bakam Péniche bunun orduyu aşağılama ve ülkeye ihanet olacağını söyleyip bakanlık mührünü yüzüne fırlattı. Yerine atanan bir ikincisi, bir üçüncüsü, ve ardından gelen yetmiş tanesi aynı örnek davranışı gösterdiler. Trinité kafasına isabet eden mühürlerin acısıyla kıvranıyordu. Sonunda, yetmiş birinci savaş bakanı van Julep ma-

kamında kaldı; soylu meslektaşlarından farklı düşündüğü için değil, onlar tarafından casus olarak görevlendirildiği için kaldı; görevi başbakanına ihanet etmek, onu utandırmak ve dosyanın gözden geçirilme işini, Greatauk'un, rahiplerin ve Crucho yanlılarının zaferine dönüştürmekti.

General van Julep yüksek bir askeri ahlaka sahip olup Greatauk'un zeki görüşlerine ve ustaca planlarına aklı ermezdi. O da, General Panter gibi, Pyrot'ya karşı kanıtlar olması gerektiğini, ne kadar çok olursa o kadar iyi olacağını düşünüyordu. Bu düşüncelerini Genelkurmay Başkanına açtı:

"Panter," dedi, "öyle bir noktaya geliyoruz ki daha bol kanıt gerekebilir."

"Anladım, generalim," dedi Panter; "dosyalarımı tamamlayacağım."

Altı ay sonra Pyrot'ya karşı kanıtlar savaş bakanlığının iki katını doldurmuştu. Bir gün, dosyaların ağırlığına dayanamayan döşemeler çöktü; devrilen kanıtlar altında iki şube şefi, on dört büro memuru ve yer katında çizmeleri boyayan altmış er ezildi. Bakanlık yapısının duvarlarına destek konması zorunlu oldu. Yoldan geçenler eskiden yüce olan bu yapıya abanarak çirkinleştiren dev kirişlere, yola kadar taşıp trafiği zorlaştıran sevimsiz payandalara şaşkın şaşkın bakıyorlardı.

Pyrot'u mahkum eden yargıçlar gerçek yargıç değil, subaylardı. Clomban'ı mahkum edenlerse gerçek, fakat küçük rütbeli yargıçlardı; kiliseleri süpüren çömezlerin giydiği türden şayak cüppeleriyle acınacak durumdaydılar. Bunların üstünde, kırmızı cüppelerinin yakaları kakım kürküyle süslü yüksek mahkeme yargıçları bulunuyordu.

Bunlar, yasaları ve içtihattan iyi bilen, bu nedenle de gücüne korkuyla kanşık bir saygı duyulan bir kurul oluşturuyorlardı. Adına kırma mahkemesi (4) denir ve tüm ülkedeki mahkemelerin tepesinde çekiç gibi dururdu.

Bu kurulun üyelerinden biri olan Chaussepied adında bir yargıç Alca'nın varoşlannda küçük bir evde alçakgönüllü ve dingin bir yaşam sürüyordu. Yüreği temiz, yüreği namuslu ve zihni açıktı. Dosyalarını inceleyip bitirdikten sonra keman çalar ve bahçesinde ektiği sümbüllere su verirdi. Pazar akşamları komşusu Helbivoire kızkardeşlerin evinde yemek yerdi.

Ama son birkaç aydır düşünceli ve üzgün görünüyordu; hele gazeteleri açtığında neşesi daha da kaçıyor, pembe yüzünde acı kırışıklıklar oluşuyordu. Bunların nedeni Pyrot idi. Yargıç Chaussepied bir subayın düşmana seksen bin balya saman satmak kadar alçakça bir eylemi nasıl yapabildiğini anlayamıyor, hele onu savunmaya kalkacak kişilerin ortaya çıkabileceğine hiç inanamıyordu. Kendi yurdunda bir Pyrot, bir Hastaing, bir Colomban, bir Phoenix'in çıkabildiğini düşünmek ona sümbüllerini sularken, kemanını çalarken veya Helbivoire kızkardeşlerde yemek yerken hep acı veriyordu.

Pyrot davası adalet bakanınca yüksek mahkemenin önüne getirildiğinde, ön rapor hazırlama ve varsa usûl hatalarını bulma görevi Chaussepied'e verildi. Her ne kadar dürüst ve titiz olsa da, şimdiye kadar önüne gelen tüm dosyalara yansız ve önyargısız bakmışsa da, bu dosyada somut ve tartışılmaz kanıtlar bulma beklentisi içindeydi. Uzun

(4) Fransızcada *cassation* sözcüğü hem yargıtaya göndermek, hem de kırmak anlamına gelir.

uğraşlardan ve General van Julep'in sayısız olumsuz yanıtından soma dosyayı getirtebildi. Dosya, sınıflandırılmış ve paraf edilmiş on dört milyon altı yüz yirmi bin üç yüz on iki sayfadan oluşuyordu. Yargıç bunları okurken sırasıyla şaşırdı, hayran kaldı ve sonunda aklı başından gitti. Dosyada mağaza ilanları, gazete kesikleri, moda dergileri, bakkal kesekağıtları, eski ticari yazışmalar, öğrencilerin okul defterleri, ambalaj kâğıtları, parkeleri silmek için zımpara kâğıtları, iskambil desteleri, altı bin adet *Düş Yorumları* kitabı bulunuyordu; ama Pyrot'dan söz eden bir tek belge yoktu.

XI
SONUÇ

Dava bozuldu ve Pyrot kafesinden indirildi. Anti-Pyrotcular yenildiklerini kabul etmediler. Asker yargıçlar Pyrot'yu yeniden yargıladılar. Bu ikinci davada da Greatauk örnek bir davranış sergiledi; duruşmadan yine mahkumiyet karan çıkarmayı başardı. Bu amaçla, mahkemeye sunulan kanıtlann bir işe yaramayacağını, iyi kanıtların devlet sırrı olarak saklandığını söyledi. Uzmanlara göre bu kadar ustalık hiç görülmemişti. Salondan çıktığında, merakhlann bakışları arasında mahkeme koridorlanndan geçerken, kırmızı giysili ve yüzü kara peçeli bir kadın, elinde bir mutfak bıçağıyla onun üzerine atıldı:

"Geber, alçak herif!"

Bu kadın Maniflore'du. Çevredekiler ne olup bittiğini anlayamadan, General Greatauk onu bileğinden yakaladı; gözle görülür bir nezaketle bileğini sıktı ve bıçağı yere düşürdü.

Sonra, yerden aldığı bıçağı Maniflore'a uzattı:

"Madam," dedi eğilerek, "bir mutfak aygıtınızı düşürmüşsünüz."

Fakat kadının karakola götürülmesine engel olamadı; daha sonra, onun hemen serbest bırakılmasını sağladı; sonraki günlerde kadın hakkında dava açılmasını önlemek için tüm etkisini kullandı.

Pyrot'nun ikinci kez mahkum edilmesi Greatauk'un son zaferi oldu.

Eskiden askerleri çok seven ve onların adaletine saygı duyan Yargıç Chaussepied şimdi askeri yargıçlara düşman olmuş, önüne gelen askeri davaları ceviz kırar gibi kırıyordu. Pyrot davasını ikinci kez bozdu; gerekirse beş yüz kez bozmaya hazırdı.

Korkak davranıp ikinci kez aldatıldıklarını ve alay edildiklerini gören cumhuriyetçiler bu kez papaz ve rahiplere döndüler; Mecliste kiliseye karşı üst üste yasalar çıkarıp, onları evlerinden çıkardılar, mal ve mülklerine el koydular. Peder Cornemuse'ün korktuğu yine başına geldi. Bu iyi yürekli rahip Conil Ormanımdan kovuldu. Maliye memurları tüm imbiklerine el koydular, alacaklılar Azize Pembekız Şurubu şişelerini aralarında paylaştılar. Rahip bu işten yıllık üç milyon beş yüz bin frank gelirini yitirdi. Peder Agaric, okulunu laik ellere bırakıp sürgün yolunu tuttu. Besleyen devletten koparılan Penguenistan kilisesi, kökünden koparılmış bir çiçek gibi soldu.

Suçsuz adamın savunucuları kendi aralarında kavgaya tutuştular ve birbirlerine her türlü karaçalma ve aşağılamayı yağdırdılar. Usta konuşmacı Kerdanic Phoenbc'in boğazına sarıldı. Büyük Yahudiler ve yedi yüz Pyrot, eskiden yardımlarını dilendikleri sosyalist yoldaşlardan yüz çevirdiler. Onlara:

"Biz sizi tanımıyoruz," diyorlardı. "Sosyal adaletinizle kafamızı şişirmeyin. Sosyal adalet zenginleri savunmak demektir."

Milletvekili seçilen ve yeni iktidarın başı olan yoldaş Larrivée, hem Parlamento'nun, hem de halkın onayıyla başbakan oldu. Pyrot'yu mahkum eden askeri mahkemelerin ateşli bir savunmaya başladı. Eski sosyalist arkadaşları, el emekçileri ve devlet memurları için biraz adalet ve özgürlük isteyecek olsalar, güzel konuşma sanatını kullanarak onlara şöyle diyordu:

"Özgürlük taşkınlık demek değildir. Düzenle kargaşa arasında ben seçimimi yaptım: Devrim güçsüzlük demektir; kalkınmanın en büyük düşmanı şiddettir. Şiddetle hiçbir şey elde edemezsiniz. Baylar, benim gibi düzeltim yanlıları her şeyden önce, hastayı bitkin düşüren ateş gibi, hükümeti zayıflatan bu karışıklığa bir son vermelidirler. Namuslu insanların rahat etmesini sağlamalıyız."

Bu söylev alkışlarla karşılandı. Cumhuriyet hükümeti yine büyük finans şirketlerinin denetimine girdi, ordu yine sermayeyi savunmayı, donanma da büyük fabrikalara artırmayla iş vermeyi; yoksullar da, vergi vermeyi geri çeviren zenginlerin yerine de vermeyi sürdürdüler.

Bu arada, eski yangın tulumbasının üstünde, gecenin yıldızlarını seyreden Bidault-Coquille uyuyan kente üzüntüyle bakıyordu. Maniflore onu bırakmıştı; adanacak yeni davalar ve özveriler arayan kadın genç bir Bulgar'ın peşinden, adalet ve öç aramak için Sofya'ya gitmişti. Gökbilimci onu özlemiyordu; dava bittikten sonra, kadının güzelliği ve zekasının düşündüğünden daha az olduğunu görmüştü. Ama, düşünceleri çok başka alanlarda da değişmişti. En acısı, kendisini artık pek o kadar yüce biri olarak görmüyor olmasıydı.

"Kendini yüce sanıyordun," diye düşündü, "oysa saf ve iyi niyetli olmaktan başka bir hünerin yoktu. Ne için büyükleniyordun, Bidault-Coquille? Pyrot'un suçsuz, Greatauk'un alçak biri olduğunu ilk görenlerden biri olduğun için mi? Oysa, yedi yüz Pyrot'ya karşı Greatauk'u savunanların dörtte üçü bunun böyle olduğunu senden iyi biliyorlardı. Sorun bu değildi. Neyinle övünüyordun? Düşünceni açıkça söylemiş olmanla mı? Bu uygar cesarettir ve askeri cesaret gibi, düşüncesizliğin bir sonucudur. Sen düşüncesizlik ettin. Zararı yok, ama bunun için övünmen gerekmez. Düşüncesizliğin ufak boyuttaydı; seni ufak tehlikelere atıyordu; kelleni ortaya koymuyordun. Penguenler eskiden başlarını ortaya koyarak devrimler yaptıkları gururlarını yitirdiler; bu, inançların ve özyapıların gelişmesinin bir sonucudur. Ufak bir noktada halkın yanıldığını söylemek, sana yüce bir ruh verebilir mi? Korkarım ki, Bidault-Coquille, ulusların zihinsel ve ahlaki gelişme koşullarını anlamadığın için, bir bilim adamına yakışmayacak biçimde davrandın. Sen, sosyal eşitsizliklerin bir tespih gibi dizili olduğunu ve bunlardan biri koparıldığında hepsinin düşeceğini sanıyordun. Bu çok saf bir görüştür. Bir eylemle ülkende ve tüm evrende adaleti sağlayabileceğini sandın. Cesur ve namuslu bir adamsın, fakat deneysel felsefeyi pek bilmiyorsun. Ama, kendi içine bak, sen de kurnazlık ve şeytanlığı elden bırakmadın. Bu davada sen de ahlaki bir kazanç peşindeydin. Kendi kendine "işte, artık adil ve cesur oldum, artık halkın önünde ve tarih kitaplarında başım dik yer alabileceğim" demiyor muydun? Şimdi düşlerin yıkıldı, haksızlıkları yok etmenin o kadar kolay olmadığını ve her gün yeniden başlamak gerektiğini gördün. Yeniden yıldızlarına dön. Ama dikkat et, Bidault-Coquille, bu kez alçakgönüllü ol!"

YEDİNCİ KİTAP

YAKİN ÇAĞ

MADAM CERES

Dayanılabilecek şeyler ancak aşırı olanlardır.
Kont Robert de Montesquieu

I
MADAM CLARENCETN SALONU

Cumhuriyetin yüksek bürokratlarından birinin dul eşi olan Madam Clarence evinde çağrılar vermekten hoşlanıyordu: Her perşembe günü orta sınıftan ve söyleşiden hoşlanan dostlarını evinde buluştururdu. Oraya gelen her yaştan bayanlar çok acı çekmişler ve para sıkıntısı içinde yaşıyorlardı, içlerinde iskambil falcısı görünümünde bir düşes ve düşes görünümünde bir falcı kadın vardı. Eski tanışıklıklarını koruyabilecek kadar güzel olan Madam Clarence yeni dostlar kazanabilecek kadar güzel değildi. Güzel bir kızı vardı, ama çeyiz parası olmayan bu kız konuklan ürkütüyordu; çünkü Penguenler çeyiz parası olmayan kızlardan şeytan görmüş gibi korkarlar. Evelyne Clarence nedenini bildiği bu çekingenliği fark ediyor, ama aldırış et-

meden çay servisini sürdürüyordu. Zaten, ortalıkta fazla görünmez, bayanlarla veya genç erkeklerle az konuşurdu; onun kısa ve ağzı kapalı varlığı konukların söyleşilerini bölmüyordu, çünkü ya genç bir kızın bunları anlamayacağını yahut da yirmi beş yaşında olduğu için her şeyi işitebileceğini düşünüyorlardı.

Bir perşembe günü, Madam Clarence'ın salonunda aşktan söz açılmıştı; kadınlar bundan gururla, incelikle ve gizemle söz ediyorlardı; erkeklerse bilmiş ve kaba tavırlarla konuşuyorlardı. Herkes konuşmaya kendi görüşünü dinlemek için katılıyordu. Ortaya çok espri yapıldı ve süslü laflar edildi. Hele, Profesör Haddock söyleve başlayınca herkesin kafası şişti.

"Aşk konusundaki düşüncelerimiz," diyordu profesör, "diğer konulardakinden pek farklı değildir; tümü de kaynağını unuttuğumuz eski alışkanlıklara dayanır. Ahlak konusunda, varlık nedeni çoktan unutulmuş kurallar, en yararsız davranışlar, en rahatsız edici kısıtlamalar, karanlık eski çağların ne kadar derinliğinden geliyorsa o kadar tartışmasız, incelemesiz ve saygıyla sürdürülür. Cinsler arasındaki ilişkilere yönelik tüm ahlak kuralları şu ilkeye dayanır: Bir erkekle ilişkiye giren kadın, tıpkı atı veya silahları gibi, artık onun malıdır. Bu yaşam biçimi artık bittiği halde çağdışı alışkanlıklar sürer, örneğin kadın evlilik gibi bir sözleşmeyle erkeğe verilir. Ancak, erkeğin giderek mülkiyet hakkının zayıflamasıyla sözleşmede birtakım kısıtlamalar getirilmiştir.

Bir kızın evlendiği erkeğe bekaretini götürme kuralı da, kızların ergen olduktan hemen sonra evden kovulduğu eski çağlardan kalmadır. Bugün yirmi beş veya otuz yaşında evlenen bir kızdan bu kurala uymasını beklemek gü-

lünç olur. Bunun kocasına sunduğu bir armağan olduğunu söyleyebilirsiniz; oysa günümüzde erkeklerin evli kadınların da peşinden koştuğu, dul kadınlarla da pekâlâ evlenebildiği görülmektedir.

Bugün dahi kızların dinsel ahlakında, tüm bekaretlerin Tanrı'ya ait olduğu, ancak onun bıraktıklarını insanların alabileceği gibi eski bir inanış vardır. Dilimizdeki bazı gizemli değişmecelerde görülen bu inanış artık tüm uygar ülkelerde bırakılmıştır; ama hem dindar ailelerde, hem de özgür düşünceli olduğunu söyleyen, ama hiç düşünme alışkanlığı olmayan, ailelerde de kızların eğitiminde bu inanış sürmektedir.

Akıllı demek bilgili demektir. Bugün bir kızın hiçbir şeyden haberi yoksa ona akıllı denir. Bu bilgisizliğin sürmesi istenir. Oysa, bu yöndeki tüm çabalara karşın, en akıllıları bile her şeyi öğrenir, çünkü onlara kendi doğalarını, bedenlerini, istek ve duygularını saklama olanağı yoktur. Ama bildikleri yanlışlarla doludur. İşte dikkatli bir eğitimin sonuçlan bunlardır..."

Alca Defterdarı Joseph Boutourle onun sözünü kesti:

"Ama bayım, gerçekten masum kızlar da var ve en kötüsü de bu. Ben böyle üç kız tanıdım; bu kızlar evlendiler ve üçünün de evliliği çok kötü oldu. Birincisi, kocası gerdek gecesi yanına yanaşıp sarılmak istediğinde korkuyla yataktan fırlayıp cama koştu, "İmdat! Beyefendi aklını yitirdi!" diye bağırarak yardım istedi. İkincisi gerdek gecesinin sabahı, gecelikle aynalı dolabın tepesine büzülmüş olarak bulundu, aşağı inmek istemiyordu. Üçüncüsü sesini çıkarmadan katlandı, ama birkaç hafta sonra annesinin kulağına şöyle fısıldıyordu: "Kocamla benim aramda ak-

lınızın alamayacağı, size bile söyleyemeyeceğim şeyler oluyor." Bu kadın ruhunu kurtarabilmek için günah çıkarttığı rahibe durumu açtı ve bunların doğal olduğunu ancak o zaman öğrenebildi.

"Dikkat ediyorum," dedi Profesör Haddock, "Avrupa'da ve özellikle Penguenistan'da spor ve otomobil merakı yayılmadan önce, insanların tek uğraşı cinsellikti. Düşünüldüğünden daha az önemi olan bir konu bu."

"Nasıl?" diye atıldı Madam Crcmeur. "Bir kadının kendini tüm bedeniyle teslim etmesi önemsiz midir diyorsunuz?"

"Hayır, madam, önemi olabilir. Ama verdiği şeyin güzel bir çiçek mi, yoksa dikenli bir çalı mı olduğuna bakmak gerekir. Hem de "kendini teslim etme" deyimi biraz abartılı değil mi? Kadın aşkta kendini teslim etmez, ödünç verir. Örneğin, güzel Madam Pensee..."

"O annem olur," dedi genç bir adam.

"Kendisine sonsuz saygım var, bayım," dedi Profesör Haddock; "merak etmeyin, onun hakkında saygısız bir söz edecek değilim. Ama izin verirseniz, erkeklerin anneleri konusundaki düşüncelerinin de tutarsız olduğunu söylemeliyim: Annelerinin bir erkeği sevdikleri için anne olabildiklerini, hâlâ da sevebileceklerini düşünmezler. Oysa, bundan daha doğal bir şey olamaz. Ama kız çocukları daha gerçekçidir; annelerinin yeniden sevebilme yeteneklerini kabul ederler, hatta kendilerine rakip görürler."

Münasebetsiz profesör daha uzun süre konuştu, kırdığı potlar ve söylediği budalaca görüşler, beceriksiz ve görgüsüz tavırlarıyla birleşince, artık kimse onu dinlemez oldu.

Bu sırada, sade döşenmiş odasında, hüzünlü bir bekleme odasını andıran, tüm genç kızlannki gibi bir odada Evelyne Clarence kulüp ilanlarına ve hayır dernekleri broşürlerine bakıyor, toplumu tanıyabileceği çıkar bir yol arıyordu. Annesinin entelektüel ve yoksul arkadaş çevresinden hiç kopmayacağmı, bu nedenle kızının gözde olabileceği bir ortamı asla yaratmayacağını biliyordu. Sakin, inatçı, hayal kurmayan, evliliği yalnızca topluma katılma ve serbestçe gezebilme pasaportu olarak gören, karşılaşacağı tehlikeleri de hesaba katan gerçekçi bir arayışla kendi işini kendi görmeye karar vermişti. Hoşa gidecek çok yeteneği vardı. Ama zayıf yanı soylu olan her şeye gözleri kamaşarak bakıyor olmasıydı.

Annesiyle yalnız kaldığında ona şöyle dedi:

"Anne, yann Peder Douillard'ın çile odasına gideceğiz."

II
AZİZE PEMBEKIZ VAKFI

Aziz Mael Kilisesi'ndeki Rahip Douillard'ın çile odası her çarşamba akşam saat dokuzda Alca sosyetesi seçkinlerinin buluşma yeri olmuştu. Prens ve Prenses des Búscenos, Vikont ve Vikontes Olive, Bayan Bigourd, Bay ve Bayan de la Trumelle hiçbir akşamı kaçırmıyorlardı; orada soylulann krem tabakası ve güzel Yahudi baronesler göz kamaştırıyordu, hem Alca'nm Yahudi baronesleri artık Hıristiyan olmuşlardı.

Bu vakfın amacı, tüm dinsel vakıflar gibi, zengin insanlara ruhlarını kurtarmak için huşu içinde düşünebile-

çekleri bir ortam yaratmaktı; aynı zamanda, zengin ve tanınmış aile üyelerinin, Penguenleri seven Azize Pembekız'm hayır duasını almalarını sağlıyordu. Peder Douillard havarilere yakışan bir çabayla yüce bir amaca hizmet ediyordu: Azize Pembekız'ın adını yeniden Penguenistan'da yüceltmek ve Alca'nm en yüksek tepesine onun adına dev bir kilise yaptırmak. Çabaları büyük ilgiyle karşılanmış, daha şimdiden yüz binden fazla çömez ve yirmi milyon frank bağış toplamıştı.

Azize Pembekız'ın emanetleri artık Aziz Mael Kilisesi'nin mihrabında, yeni yaptırılan mücevherlerle süslü altın bir sandıkta sergileniyordu.

işte rahip Plantain'in yazdığı Alca'nın koruyucusu azizenin tansıkları adlı kitapta yazılanlar:

"Eski sandık terör döneminde eritilmiş, azizenin kutsal artıkları Greve Alanı'nda yakılan bir ateşe atılmıştı; ancak, Rouquin adında dindar bir kadın gece yarısı yaşamını tehlikeye atarak ateşler arasından azizenin yanmış kemiklerinden birkaçını ve biraz külünü toplayabilmişti; bunları bir reçel kavanozunda sakladı ve inançlar özgür bırakıldığında Aziz Mael Kilisesi rahibine teslim etti. Ömrünün son yıllarını dine adayan Bayan Rouquin ölünceye kadar kilisede mum satıp sandalye kiraladı."

Gerçekten de, dinin gerilediği çağlarda Rahip Princetau ve öbür dinbilimci eleştirmenlerin etkisiyle iyice gözden düşmüş olan Azize Pembekız tarikatı, Peder Douillard zamanında artık doğruluyor, eskisinden daha gür olarak yeşeriyordu. Şimdi dinbilimciler söylencenin bir satırına bile dokunmuyorlar, Rahip Simplicissumus'un aktardığı biçimde, şeytan kılığına giren bir ejderhanın onu mağaraya

kapattığını, ama aziz bakirenin onu yenip çıktığını gerçek olarak kabul ediyorlardı. Artık yer ve tarih çelişkilerine yanıt verme gereği bile duymuyorlardı; çünkü bu yolun nereye varacağını biliyorlardı.

Kilise, ışık ve çiçeklerle parlıyordu. Bir opera sanatçısı Azize Pembekız'm ünlü ilahisini söylüyordu:

Cennetin bakiresi,
Gel, gel, kahverengi gecede,
Ve üzerimize ay gibi
Işığını gönder.

Matmazel Clarence annesinin yanında ve Kont Clena'nın önünde yer aldı, uzun süre sandalyesinde başı öne eğik olarak oturdu; nitekim, dua duruşu genç kızlara çok yakışır ve beden hatlarını ortaya çıkarır.

Aziz Peder Douillard minbere çıktı. Güçlü bir konuşmacıydı, duygulandırmayı ve şaşırtmayı biliyordu. Ama kadınlar, ahlaki günahlar konusunda kullandığı sözcükleri ve çok katı oluşunu pek beğenmiyorlardı. Yine de onu çok seviyorlardı.

Rahip konuşmasında Azize Pembekız'ın yedinci sınavından söz etti. Bu iffet sınavında da Pembekız ejderhanın tüm çabalarını boşa çıkarmıştı. Konuşmacı buradan giderek, azizenin bize esinlediği erdemlerle bizlerin de her gün karşımıza çıkan kuşku, dinsizlik, unutkanlık gibi ejderhaları yenebileceğimizi, onun yolunda gitmenin toplumsal diriliş demek olduğunu gösterdi. Sonunda, çömezlerine ateşli bir çağrı yapıp tanrısal gücün bir parçası, Azize Pembekız'm yapıtlarının destekçisi ve besleyicisi olma-

lanrıı ve onun yücelip daha çok tansıklar yaratabilmesi için gerekli tüm olanakları sağlamalarını istedi.

Tören bittiğinde Rahip Douillard özel sorusu olanlar veya bağış yapacaklar için emanet odasında hazır bekliyordu. Matmazel Clarence rahiple konuşmak istiyordu; Vikont Clena'nın da isteği aynıydı. Çok kalabalık olduğundan uzun bir kuyruk oluşmuştu. Hoş bir raslantıyla, Vikont Clena Matmazel Clarence'ın arkasmdaydı ve biraz abanıyordu. Evelyne, spor çevrelerinde babası kadar tanınmış olan bu şık genci fark etmişti. Clena da genç kızı görmüş, güzel bulduğu için arkasından gitmişti. Genç adam kız ve annesiyle önceden tanıştırıldığı bahanesiyle onları selamladı ve biraz konuştu.

Ertesi hafta Vikont Clena Madam Clarence'ın evine geldi. Bu kadının biraz çöpçatanlık ettiğini sanıyor, bundan rahatsızlık duymuyordu. Orada Evelyne'i yine gördüğünde yanılmamış olduğunu anladı; kız çok güzeldi.

Vikont Clena Avrupa'nın en güzel otomobiline sahipti. Üç ay boyunca anne kız Clarence'lan arabasıyla dağ, bayır, orman, vadi demeden gezdirip durdu; onlarla birlikte müzeleri ve şatoları gezdi. Evelyne'e ne söylemek gerekiyorsa, hatta daha da fazlasını söyledi. Kız da onu sevdiğini saklamadı, onu her zaman seveceğini, başka birini sevemeyeceğini söyledi. Genç adamın yanında sessiz ve yüreği çarparak yürüyordu. Ama bu yüce sevgisinin ardından, iffetinin tehlikede olduğu durumlarda, aşılmaz bir duvar çekmesini de biliyordu. Üç ay süreyle genç adam, onu arabaya bindirdi, indirdi, yine indirip bindirdi ve araba bozulduğunda kuytu ormanlarda gezdirdi. Kısa süre içinde onu otomobilinin direksiyonu kadar iyi tanıyordu, ama hepsi o kadar. Sürpriz taktikleri, serüvenler, ormanda ve-

ya gece kulüpleri önünde ani duruşlar hiçbir işe yaramı dı. Üç ay önce başladığı yerdeydi. Adam bunun aptalca olduğunu düşünüp öfkeleniyor, sonra arabasına atlayıp bir hendeğe yuvarlanma veya ağaca çarpma tehlikesine aldırmadan saatte yüz yirmi hız yapıyordu.

Bir gün almaya geldiğinde, onu her zamankinden daha güzel ve daha kışkırtıcı buldu. Bir göl kıyısına geldiklerinde, sazları eğen fırtına gibi, genç kızın üzerine atıldı. Kız hoş bir zayıflıkla eğildi, büküldü, bir saz gibi yirmi kez kökünden sökülecek, kırılacak ve rüzgârda uçacak gibi oldu, ama yirmi kez doğrulup direndi ve her defasında sanki hafif bir rüzgârda kalmış gibi diri ve gülümseyerek kalktı. Geri döndüklerinde zavallı adam kudurmak üzereydi, aklının üçte ikisini yitirip yolunu şaşırdı ve Madam Clarence'm yatak odasına daldı; aynanın önünde şapkasını denemekte olan yaşlı kadını kapıp yatağın üzerine attı, kadın ne olduğunu anlayamadan ona sahip oldu.

Aynı gün araştırmalarını sürdüren Evelyne, Vikont Clena'nın uçan kuşa borcu olduğunu, yaşlı bir fahişenin parasını yiyerek geçindiğini ve bir otomobil fabrikasının reklam için ödünç verdiği arabayı kullandığını öğrendi, iki genç anlaşarak ayrıldılar ve Evelyne annesinin çağalarında çay servisi yapmayı sürdürdü.

III
HIPPOLYTE CERES

Madam Clarence'm salonunda aşktan söz ediliyor ve güzel şeyler anlatılıyordu.

"Aşk özveridir," diye içini çekti Madam Cremeur.

"Size katılıyorum" dedi Defterdar Boutourle.

Fakat, Profesör Haddock o usandırıcı münasebetsizliğiyle şöyle dedi:

"Bana öyle geliyor ki Penguenler Aziz Mael'in yardımıyla memeli hayvana dönüştüklerinden beri fazla gururlanıyorlar. Oysa bu, gururlanacak bir şey değil: İnekler ve domuzlar da aynı biçimde yavrularını canlı doğuruyorlar, hatta portakal ve limon ağaçlan da öyle, çünkü bu bitkilerin çekirdeği tohum zarında döllenmektedir."

"Penguenlerin gururu bu kadar gerilere gitmez," dedi Bay Boutourle; Aziz Mael'in onları giydirdiği günden başlar; üstelik bunun önemi uzun süre, çağdaş kent yaşamında güzel giysiler ve moda başlayıncaya kadar anlaşılamadı. Nitekim, Alca'mn iki fersah dışına çıkın, köylü kadınların gururla gezip gezmediğini görürsünüz."

O gün Bay Hippolyte Ceres de çağrıya geldi; Alca milletvekili ve Parlamento'nun en genç üyelerinden biriydi. Babasının meyhaneci olduğu söyleniyordu, ama kendisi avukattı; iyi konuşan, iri yapılı, gösterişli ve akıllı geçinen biriydi.

"Bay Ceres," dedi ev sahibesi, "siz Alca'mn en güzel bölgesini temsil ediyorsunuz."

"Ve giderek daha da güzelleşiyor, sayın madam."

"Fakat, artık rahatça gezemiyoruz," diye söze karıştı Bay Boutourle.

"Neden?" diye sordu Bay Ceres.

"Bu otomobiller yüzünden."

"Onları kötülemeyin," dedi milletvekili; "onlar büyük ulusal sanayimizin ürünleridir."

"Biliyorum, bayım. Bugünkü Penguenler bana eski Mısırlıları anımsatıyor. Tarihçi Taine'in İskenderiyeli Clement'dan aşırıp aktardığına göre Mısırlılar kendilerini yiyen timsahlara taparlarmış; Penguenlerde onları ezen otomobillere bayılıyorlar. Kuşkusuz, gelecek bu demir hayvanlann çağı olacak, at arabalarına geri dönülmeyecek. Ve atların tarih boyu süren köleliği bitecek. Sanayicilerin kazanç hırsıyla, bir *Jagernat* (5) arabası gibi önümüze koydukları, aylak ve züppe takımının şimdilik hava atmak için kullandığı bu araçlar, yakında halkın hizmetinde uysal ve çalışkan birer hizmetli olacaklar. Fakat, şimdiki gibi öldürücü işlevlerini bırakıp yararlı olabilmeleri için, onlara uygun yollar, tekerlerinin bozamadığı, insanların ciğerine toz doldurmayan şoseler yapılması gerekir. Bu yeni yolları daha yavaş giden at arabalarına ve binicilere yasak tutmak, köprüler ve duraklar yapmak, kısacası geleceğin düzenli ve uyumlu yollarını tasarlamak gerekir. İyi bir yurttaşın dileği budur."

Madam Clarence sözü yine Mösyö Ceres'in temsil ettiği bölgenin güzelleştirilmesine getirdi; genç milletvekili yıkımlar, tüneller, inşaatlar ve her türlü gelişmeden yanaydı.

"Günümüzde inşaatlar mükemmel yapılıyor," dedi, "her yerde gözalıcı caddeler açılıyor. Bu kemerli köprülerimiz ve kubbeli apartmanlarımızdan daha güzellerini gördünüz mü?"

Yaşlı bir sanatçı olan Bay Daniset söze karıştı:

"Ama tepesinde kavuna benzeyen bir çan bulunan şu yeni sarayı unuttunuz. Çağdaş bir kentin bu kadar çirkin-

(5) Jagernat: Tann Krishna'nın diğer adı (Hint Mitolojisi). Her yıl onaltı tekerlekli dev bir araba gezdirilerek kutsanır, bazı inanmışlar arabanın önüne atılarak ezilirler..

leştirilebilmesine hayran kaldım. Alca Amerikanlaşıyor; her köşede özgür, özgün, ölçülü, alçakgönüllü, geleneksel veya insancıl kalabilmiş ne varsa yok ediliyor; bazen üstünden ağaç dallan uzanan eski bir duvar, soluk alabileceğimiz bir doğa köşesi, babalanmızın anılarıyla dolu yerler kazılıp çirkin, korkunç, ölçüsüz, gülünç kubbeli, yeni sanat denen biçemde yapılar uğursuz siluetleriyle komşu çatılann arasından yükseliyorlar. Yapıların cephelerine koyduklan bombeli çıkıntılara yeni sanatın örgeleri diyorlarmış; ben başka ülkelerde yeni sanat örnekleri çok gördüm, onlar fantezi ve sevimliydiler, ama bu kadar sevimsiz değillerdi. Ancak bizim ülkemizde bu kadar çirkin bir mimari görme ayrıcalığına sahibiz, aman ne ayrıcalık!"

"Ama, hiç düşündünüz mü," diye sertçe sordu Mösyö Ceres, "bu olumsuz eleştirmenler başkentimizi akın akın gezmeye gelen ve milyarlarca frank döviz bırakan turistleri kaçırmıyorlar mı?"

"içiniz rahat olsun," dedi Mösyö Daniset; "yabancılar bizim yapılanınızı değil, fahişelerimizi, modaevlerimizi ve kabarelerimizi görmeye geliyorlar."

"Bizim kötü bir alışkanlığımız var," diye içini çekti milletvekili Ceres, "kendi kendimizin dedikodusunu yapmak."

Madam Clarence iyi bir ev sahibesi olarak yeniden aşk konusuna döndü; konuklardan Mösyö Jumel'e Leon Blum'un yeni çıkan kitabı konusunda görüşlerini sordu. Ama Profesör Haddock daha önce davranıp sözü kaptı:

"Romanın özü şu: Akıldışı bir gelenek yüzünden aile kızları zevkle bir aşk yaşayamazken, serüven heveslisi kadınlar bunu aşın ve zevksiz olarak yapıyorlar. Bu, ger-

çekten üzücü bir durum, ama Bay Leon Blum fazla üzülmesin; bu illet küçük kentsoylu toplumumuzda dediği kadar yaygınsa, başka çevrelerde onu avutacak çok farklı görünümlerle karşılaşabilir. Alt katmanlar, kasaba ve köylerdeki genç kızlar rahatça aşk yapmaktan geri durmuyorlar."

"Ama bu ahlaksızlıktır!" dedi Madam Cremeur.

Ve masum genç kızların zarafet ve iffetini görgülü bir dille övdü. Ama, Profesör Haddock dinleyenleri utandıran sözlerle konuşmayı sürdürdü:

"Namuslu aile kızları gözetim altında korunmaktalar; dürüst erkekler bu durumdan rahatsız oluyorlar, çünkü böyle bir genç kızı baştan çıkarmış olmak büyük sorumluluktur ve övünülecek bir şey değildir. Ayrıca, bu konuda fazla bir şey bilmiyoruz, saklı olan şeyi nasıl bilebiliriz? İşte bir toplumun varoluşu için gerekli koşul budur. Eğer erkekler, olgun kadınlar yerine genç kızların peşinden koşsalardı, çok daha başarılı olurlardı, iki nedenden dolayı: Çünkü kızların düşlem güçleri daha geniştir ve merakları vardır. Kocaları tarafından zaten hırpalanmış olan evli kadınlar aynı şeyi başka biriyle yeniden başlamaya pek istekli değildirler. Ben kendi girişimlerimde bu güçlüğü çok yaşadığımı söyleyebilirim."

Profesör Haddock bu garip sözlerini bitirirken Matmasel Evelyne Clarence salona girdi ve yüzündeki umursamaz, ama ona bir doğulu güzelliği veren anlatımla, çay servisini yaptı.

"Ben, dedi Hippolyte Ceres, onu süzerek, bu genç kızların yanındayım."

Genç kız içinden, "Bu adam budalanın biri" diye düşündü.

O zamana kadar politika dünyasından dışarı adım atmamış olan Hippolyte Ceres Madam Clarence'ın salonunu beğendi; ev sahibesini soylu, kızını tuhaf ama güzel buldu. Böylece eve sürekli gelenlere katıldı, anne ve kızını pohpohlamaktan geri durmadı. Bu ilgiden hoşlanan anne onu beğeniyordu; Evelyne ise ona yüz vermiyor, tepeden bakıyordu; genç adam onun bu küçümser tavırlarım soylu ve kibar buluyor, sevgisi daha da artıyordu.

Bu mutlu adam onların hoşuna gidecek şeyler arıyor ve bazen buluyordu. Meclisteki önemli oturumlara çağrılıklar, operadaki temsillere loca biletleri getiriyordu. Matmazel Clarence'ı gözde kılacak birçok yere götürdü; bir keresinde bakanlardan birinin verdiği ve sosyetenin çok beğendiği bir kır partisine götürdüğünde genç kız orada büyük ilgi topladı.

Bu partide Evelyne özellikle Roger Lambilly adında genç bir diplomatın ilgisini çekti. Bu adam onu hızlı sosyeteden biri sanıp garsoniyerinde randevu verdi. Genç kız onu yakışıklı buluyor ve zengin olduğunu sanıyordu; bunin için gitti. Orada, az daha bu cesaretinin kurbanı oluyordu; büyük bir istenç gücüyle ve biraz da şiddet kullanarak düşüşünü önledi. Genç kızın yaşamındaki en büyük delilik bu oldu.

Artık bakanların ve başbakanın çevresine girmiş olan Evelyne bu ortama öyle soylu ve kibar bir bava katıyordu ki kısa sürede demokratik ve din karşıtı yüksek bürokrat kesimin sevgisini kazandı. Hippolyte Ceres onun bu başarısını ve kendisini onurlandırdığını görünce, genç kızı daha çok sevdi ve ona çılgınca aşık oldu.

O andan haşlayarak, genç kızda ona karşı bir ilgi uyan-

dı, adamın bu sevgisinin sürüp sürmeyeceğini merak ediyordu. Onu kaba, kötü eğitilmiş, incelikten yoksun, fakat canlı, işini bilen ve fazla sıkıcı olmayan biri olarak görüyordu. Hâlâ küçümsüyor, ama ilgileniyordu.

Bir gün adamın bu duygularını sınamak istedi.

Seçim zamanıydı ve genç adam ikinci kez seçilme peşindeydi. Rakibi başlangıçta zararsız, konuşmasını bilmeyen biriydi, ama zengindi ve oylarını her geçen gün artırdığı söyleniyordu. Hippolyte Ceres üzerindeki gevşekliği atıp uyandı. Onun en büyük silahı, halka açık toplantılardı, bu tartışma toplantılarında rakibini ciğer gücüyle mat edebiliyordu. Seçim kurulu karşıt görüşlü adayların katıldığı bu tartışmaları salı akşamları ve pazar öğle sonraları saat üçte düzenlemişti. Bir pazar öğle vakti Madam Clarence'ın evine gittiğinde Evelyne'i salonda yalnız buldu. Yirmi dakika kadar onunla söyleştikten sonra, saatini çıkarıp baktı, üçe çeyrek kaldığını gördü. Genç kız sevimli, ürkek, sözler veren tavırlarını sürdürüyordu. Ceres duygulanmıştı, ama ayağa kalktı.

Evelyne, "Lütfen, biraz daha kaim!" diye tatlı, ama üsteleyen bir sesle rica edince yine koltuğa çöktü.

Genç kadm zarif, güçsüz bir havayla ona ilgisini artırdı. Adam kızarıp bozardı, yeniden ayağa kalktı.

O zaman, adamı tutabilmek için Evelyne baygın gözlerini ona dikti, göğsü inip kalkarak hiç konuşmadı. Adam çılgına dönüp onun ayaklarına kapandı; sonra yeniden saatini çıkarıp ayağa fırladı ve şöyle söylendi:

"Hay anasını! dörde beş var! gitmem gerek."

Hemen merdivenlerden aşağı seyirtti.

O günden sonra genç kadın onu daha ciddiye aldı.

IV
BİR POLİTİKACININ EVLİLİĞİ

Genç kadın onu sevmiyordu, ama adamın kendisini sevmesini istiyordu. Ona hep resmi davranıyordu; yalnızca içinden gelmediği için değil, aşk konularındaki kadınlara özgü sezgilerinden, geleneklerden, onun üzerindeki gücünü deneme ve sınırını ölçme isteğinden aynı zamanda. Önlemli olmasının bir nedeni de, onun kaba biri olduğunu bilmesi, yakınlık gördüğünde içtenliği artırıp yılışacağını, kadın bunu sürdürmediğinde de kabalaşacağını görebilmesiydi.

Adam işi nedeniyle dine karşı ve özgür düşünce yanlısı olduğundan, kadın onun önünde dindar tavırlar takınıyor, elinde kırmızı maroken kaplı din kitaplarıyla geziyor, onun gözleri önüne Azize Pembekız Vakfı'na yapılmış bağış makbuzlarını koyuyordu. Evelyne bunları muziplik, aksilik olsun diye veya ona takılmak için yapmıyordu; bu biçimde kendi özyapısım vurguluyor ve büyüyordu; milletvekilinin cesaretini artırmak için, Brunhild'in Sigurd'a alevlere sarılarak yaptığı gibi (6) kendini dinle sanyordu. Bu cüretli davranışları işe yaradı. Adam onu artık daha çekici buluyor, dindarlığın kadınlara bir incelik verdiğini söylüyordu.

Büyük bir çoğunlukla yeniden seçilen Ceres bu defaki Meclisin daha ilerici, daha sol ve daha çok düzeltim isteyen bir havada olduğunu gördü. Bunun da aslında deği-

(6) Alman mitolojisinde güçlü kişiliğiyle tanınan güzel prenses; Sigurd (Siegfried) ile evlenmek ister, başaramayınca onu öldürür.

şim korkusundan ve hiçbir şey yapmama isteğinden kaynaklandığını hemen fark etti; bunun üzerine bu istekler doğrultusunda bir politika izlemeye karar verdi. Dönem başladığında, kürsüden uzun bir söylev verdi; iyi hazırlanmış ve ustaca düzenlenmiş bu konuşmasında, her düzeltimin uzun bir olgunlaştınlma süresi geçirmesi gerektiğini söyledi. Ateşli bir konuşmaydı bu, ılım öneren kişinin hararetli konuşması gerektiği ilkesine uygundu. Tüm Meclis onu ayakta alkışladı. Başbakanlık locasında anne kız Clarencelar onu izliyorlardı; Evelyne alkışların uğultusuyla elinde olmadan titredi. Aynı locada bulunan Madam Pensee bu erkek sesinin titreşimleriyle kendinden geçiyordu.

Kürsüden inen Hippolyte Ceres gömlek değiştirmeye gitmeyip, alkışlar hâlâ sürerken Clarence ailesini localarında selamlamaya gitti. Evelyne onu başarılı ve yakışıklı buldu; adam, mendiliyle boynunu silerken, hayranlarının kutlamalarını saygılı ve alçakgönüllü bir yüzle kabul ediyordu. Genç kız göz ucuyla baktığında, yan taraftaki Madam Pensee'nin yiğit milletvekilinin ter kokusunu sarhoş gibi kokladığını, göz kapakları ağırlaşmış ve başını geriye atmış, bayılacak bir durumda olduğunu gördü. Bunun üzerine hemen Bay Ceres'e sevgiyle gülümsedi.

Alca milletvekilinin konuşması büyük yankı uyandırdı. Politik çevrelerde çok doğru bulundu. Büyük bir ılımlı gazete "Sonunda dürüst bir ses işitmiş bulunuyoruz" diyor, meclis kulislerinde "Bu doğru bir program" diye konuşuluyordu. Herkes onun çok yetenekli olduğunda birleşiyordu.

Hippolyte Ceres şimdi köktenci, sosyalist ve din karşıtı partinin doğal önderi gibi ortaya çıkmıştı; Mecliste en kalabalık olan bu parti onu Meclis grubu başkanlığına seç-

ti. tik yapılacak kabine değişikliğinde bakan olmasına kesin gözüyle bakılıyordu.

Evelyne Clarence, uzun bir duraksamadan soma, Bay Hippolyte Ceres ile evlenmeyi kabul etti. Onun beğenisine göre, büyük adam biraz kabaydı; ayrıca politikanın büyük servet getirdiği o noktaya gelmekten hâlâ uzak görünüyordu. Ama genç kız yirmi yedi yaşına gelmişti ve bu yaşta fazla titiz veya seçici olmamak gerektiğini bilecek kadar yaşamıştı.

Hippolyte Ceres ünlü olmuştu. Hippolyte Ceres mutluydu. Artık çok değişmişti; giysilerinin şıklığı, davranışlarının kibarlığı giderek artıyordu; onun beyaz eldivenler taktığını gören Evelyne bu adamın belki de eski halini yeğleyebileceğim düşündü. Madam Clarence bu evliliği olumlu karşıladı; hem kızının geleceğini ve hem de perşembe günleri salonuna gönderilen çiçekleri güvencede görüyordu.

Ama evlilik töreni bazı zorluklar çıkardı. Evelyne dindardı ve kilisede dini nikah istiyordu. Hippolyte Ceres hoşgörülü, ama özgür düşünceliydi ve yalnızca medeni nikahı kabul ediyordu. Bu konu üzerinde tartışma çıktı, kırıcı sözler edildi. Son tartışma genç kızın odasında, çağrılıklar yazılırken oldu. Evelyne kiliseden gelinlikle çıkmazsa kendini evlenmiş sayamayacağını söyledi. Nişanı bozmak, annesiyle yurt dışına gitmek veya bir manastıra kapanmaktan söz etti. Sonra yalvardı, inledi. Bu bakire odasında her şey, beyaz yatağın başucundaki şimşir dalı ve kutsama kabı, küçük etajerdeki din kitapları, şömine üzerindeki Azize Pembekız'm mavi beyazlı yontucuğu, her şey onunla birlikte inliyordu. Hippolyte duygulanıp yumuşamaya başlamıştı.

Yüzünde gözyaşlarıyla ışıldayan gözleri, bileklerine dolanmış lacivert taşından tespihiyle acıdan daha da güzelleşen genç kız birden yere kapanıp Hippolyte'in ayaklarına sarıldı, dizlerini öperek yalvardı.

Pes etmek üzere olan adam mırıldanıyordu:

"Dini nikah, kilise nikahı... Hadi seçmenlerime bunu kabul ettirebilirim, ama Meclis grubu o kadar kolay yutmaz ki... Hoş, bir denerim... hoşgörü, toplumsal zorunluluklar... Onlar da kızlarını din derslerine göndermiyorlar mı?.. Bakanlığa gelince, vay anasını! Bana öyle geliyor ki sevgilim, onu okunmuş suda boğmak üzeresiniz."

Bu sözler üzerine, genç kadın ayağa kalktı; ciddi, özverili, yazgısına razı ve yenilmiş bir sesle:

"Sevgilim, artık üstelemiyorum" dedi.

"Öyleyse, dini nikah yok, değil mi? Bu daha iyi, çok daha iyi olur!"

"Yok, öyle değil! Nasıl yapacağımı bana bırakın. Hem sizi, hem de beni mutlu edecek bir çözüm bulacağım."

Genç kadın Peder Douillard ile görüşüp durumu anlattı. Rahip onun beklediğinden çok daha anlayışlıydı.

"Kocanız zeki bir adam, düzen ve akıldan yana; sonunda o da bize gelecektir. Onun ruhunu kurtarmış olacaksınız, çünkü Tanrı ona Hıristiyan bir gelini boşuna göndermedi. Dinimiz evlilikleri kutsamak için her zaman gösterişli ve parlak törenlerde istemez. Hele şimdi baskı altında olduğu bu dönemde, onun bayramları karanlık mahzenlere yakışır oldu. Matmazel, resmi nikah bittikten sonra, kocanızla birlikte sivil giysilerinizle buraya, benim özel tapınağıma gelin. Baş piskopostan gerekli izin ve mühürleri alıp hazırlayacağım."

Hippolyte bu çözümü biraz tehlikeli buluyordu, ama içten bir sevinçle kabul etti:

"Ceket giyip giderim" dedi.

Yine de smokin ye beyaz eldivcnleriyle gitti, orada da bolca yerlere kadar eğildi.

V
VISIRE KABİNESİ

Saygın ve gösterişsiz Ceres ailesi yeni bir apartmanın oldukça güzel bir dairesine yerleşti. Ceres karısını babacan ve dingin bir sevgiyle kucaklıyor, ancak bütçe komisyonundaki işleri nedeniyle haftada en az üç gün eve geç geliyordu; üzerinde çalıştığı posta yönetimi bütçesi raporunun bir başyapıt olmasını istiyordu. Evelyne onu yine kaba buluyordu, fakat hoşlanmıyor değildi. Durumun kötü yanı, fazla paraları olmayışıydı; gelirleri çok azdı. Öyle inanıldığı gibi, cumhuriyetin hizmetlileri onun buyruğunda çalışırken zengin olmazlar. Armağanlar dağıtan bir kral olmadığından beri, herkes elinden geldiği ve başkalarından artakaldığı miktarlarda götürdüğü için, fazla bir şey kalmazdı. Demokrasi önderlerinin alçakgönüllü yaşamları buradan kaynaklanır. Ancak büyük devlet artırmaları zamanında zenginleşirler ve o zaman olanakları daha az olan uğraşdaşlarının kıskançlığıyla karşılaşırlar. Hippolyte Ceres yakm bir gelecekte büyük artırmalar açılacağını öngörüyordu; ve bunun gelişini sağlayacak kişiler arasındaydı; bu arada karısıyla birlikte namuslu bir yoksulluğa katlanıyordu. Evelyne'in bu yokluktan fazla etkilendiği söylene-

mez; Rahip Douillard ve Azize Pembekız tarikatı ile ilişkilerini sürdürüyor ve orada işine yarayabilecek önemli kişiler buluyordu. Bu kişileri seçmesini biliyor ve ancak güvenebileceği kişilerle ilişki kuruyordu. Vikont Clena ile otomobil gezilerinden bu yana deneyim kazanmış, özellikle evli bir kadının fiyatına erişmişti.

Milletvekili önceleri karısının, ufak sansasyon gazetelerinin alay ettiği bu dinsel etkinliklerinden kuşkulandı; ancak kendi çevresindeki demokrasi önderlerinin de soylular ve kilise çevreleriyle seve seve yakınlaştıklarını görünce, içi rahat etti.

Ülke, yine fazla ileri gidildiğinin anlaşıldığı bir dönemde bulunuyordu (bu dönemler çok sık geliyordu). Hippolyte Ceres bunu ılımla kabulleniyordu. Onun izlediği politika hırçın değil, hoşgörülü bir politikaydı. Bunun temellerini düzeltim hazırlığı üzerine yaptığı o büyük konuşmada atmıştı. Hükümet fazla ileri gitmişti; sermaye için tehlikeli olabilecek bazı tasarılara girişmişti; bankerler ona karşı, dolayısıyla tüm gazeteler ona karşıydı. Tehlikenin büyüdüğünü gören kabine tasarılarını, izlencesini ve görüşlerini tümden terk etti, ama çok geçti; yeni bir hükümet hazırdı, Paul Visire'in bir soru önergesi hemen güvensizlik önergesine dönüştü ve Hippolyte Ceres'in güzel bir konuşmasıyla hükümet düşürüldü.

Cumhurbaşkanı yeni kabineyi kurma görevini aynı Paul Visire'e verdi; çok genç olduğu halde iki kez bakanlık yapmış olan bu milletvekili kabarelerin ve tiyatro kulislerinin vazgeçilmez konuğu, sanatsever, sosyetede tanınan, esprili, zeki ve dinamik bir adamdı. Paul Visire bunun "durup soluk alma ve kamuoyuna güvence verme" hü-

kümeti olacağını söyledi ve Hippolyte Cérès'i bu hükümete posta telgraf bakanı olarak aldı.

Yeni bakanlar çoğunluk grubundaki tüm partilerden ve her tür birbirine karşıt görüşlü milletvekillerinden oluşuyordu; ama tümü de ılımlı ve kararlı tutuculardı. Giden hükümetin dışişleri bakanı yerini korudu; Crombile adındaki bu kara kuru, büyüklük karmaşası geçiren adam günde on dört saat çalışıyor, kendi diplomatlarından bile saklanıyor, kimseyi kuşkulandırmadığı halde o herkesten kuşkulanıyordu.

Kamu inşaatları bakanlığına sosyalist Lapersonne getirildi. Bu ülkede en eski, en değişmez ve diyebilirim ki en acımasız geleneklerden biri buydu; sosyalizme karşı savaşım veren bakanlıklara bir sosyalisti getirmek; böylece, servet ve mülkiyet düşmanları kendilerinden birinin yaptıklarından utansınlar ve yarın kendilerini kimin cezalandıracağını kendi aralarında arasınlar diye düşünülürdü. Ancak insan ruhunun derinliklerini bilmeyenler, sosyalistler arasından bunu yapacak birinin çıkmayacağını düşünürler. Yoldaş Lapersonne, Visire Kabinesine kendi isteğiyle, hiçbir baskı altında kalmadan girdi; kendi arkadaşları arasında bile onu onaylayanlar oldu, çünkü iktidar Penguenler arasında saygınlık getiren bir makamdı.

General Débonnaire savaş bakanlığına getirildi; ordunun en zeki subaylarından biri olarak tanınıyordu; fakat bir kadın tarafından yönetiliyordu; soylu bayan Barones de Bildermann hâlâ dolap çevirecek yaşta ve güzellikte olup, komşu ve düşman bir ülkenin çıkarlarına hizmet ediyordu.

Yeni deniz bakanı, saygıdeğer Amiral Vivier des Murènes yetkinbir denizci olarak biliniyordu; bu bakanın dindar oluşu, laik cumhuriyet hükümetleri dinin deniz kuv-

vetlerinde gerekli olduğuna karar verdiğinden beri, tepki toplamıyordu. Dinsel rehberi Peder Douillard'ın önerilerine uyan Amiral Vivier des Murens, tüm gemilerin Azize Pembekız adına kutsanmasını buyurdu, Alca bakiresi adına Hıristiyan bestecilere yaptırdığı ilahilerin, deniz bandolarında milli marş yerine okunmasına karar verdi.

Başbakan Visire dinin politikaya karışmasına karşı, ama inançlara saygılı olduğunu bildirdi; o ılımlı bir düzeltimciydi. Paul Visire ve çalışma arkadaşları düzeltim istiyorlar, ama düzeltimleri tehlikeye atmamak için hiç düzeltim önermiyorlardı; çünkü gerçek politikacılar bir düzeltimin önerildiği anda suya düşeceğini bilirlerdi. Bu hükümet iyi karşılandı, namuslu yurttaşlara güven verdi ve borsayı yükseltti.

Hükümet dört zırhlı gemi ısmarladı, sosyalistlere karşı davalar açtı ve gelir vergisi koyma önergelerine karşı çıkacağını kesin bir dille açıkladı. Maliye Bakanı Terrasson'un seçimi özellikle büyük basın tarafından alkışlandı. Eskiden borsa spekülasyonlarıyla ünlü olan Terasson rantiyecilere umut veriyor, işlerin açılacağını gösteriyordu. Ulusların tekelcilik, hisse senedi oyunları ve dolandırıcı spekülasyon denen üç memesi sütle dolacağa benziyordu. Şimdiden uzak ülkelerde sömürge kapma girişimlerinden söz ediliyor, en atak gazete yazarları Nigristan ülkesine askeri müdahaleyle manda tasarısı ortaya atıyorlardı.

Henüz kendini göstermemiş olmasına karşın, Hippolyte Ceres değerli bir bakan olarak görülüyordu; işadamları onu beğeniyorlardı. Her yandan, bakanlık sorumluluğu içinde, aşın uçlar ve tehlikeli adamlarla ilişkilerini kestiği için onu kutluyorlardı.

Bakan eşleri arasında bir tek Madam Cérès zarafetiyle parlıyordu. Crombile müzmin bekardı; Paul Visire, kuzeyli bir büyük sanayicinin kızıyla zengin bir evlilik yapmıştı; karısı iyi yetişmiş, görgülü bir kadındı, ancak sağlığı bozuk olduğundan, uzak bir ilde annesinin yanında bakım görüyordu. Öbür bakan eşleri gözlere bayram olsun diye yaratılmamışlardı; örneğin, gazetelerin sosyete sayfalarında Madam Labillete'in cumhurbaşkanlığı balosuna başında cennet kuşlanyla geldiği yazılmıştı. Amiralin eşi iyi bir aileden, boyuna değil enine geniş, yüzü boğa, sesi işportacı gibi bir hanım olup kendi bakkal alışverişini kendisi yapıyordu. General Débonnaire'in eşi uzun boylu, sıska, yüzü sivilceli, genç subaylara bir türlü doymak bilmeyen, çirkinlikte yitirdiği saygınlığı türlü türlü skandalla yakalamaya çalışan biriydi.

Madam Cérès hükümetin zarafet ve kibarlık elçisiydi. Genç, güzel ve ayıbı olmayan bu kadın zarif giysileriyle seçkin sosyeteyi ve içten gülüşüyle halk yığınlarını hükümete kazandırıyordu.

Salonunda verdiği çağrılar Yahudi banker eşlerinin akınına uğradı. Genç kadın cumhuriyetin en güzel bahçe partilerini veriyordu; gazeteler bu çağrılarda giyilen tuvaletlerin ayrıntılarını yazıyor, zaten büyük modaevleri kadından giysilerinin ücretini almıyorlardı. Kilise ayinlerine gidiyor, böylece hem Azize Pembekız tarikatını halkın düşmanlığından koruyor, hem de soylu ailelerin yüreklerinde yeni umutlar yeşertiyordu.

Altın sarısı saçları, keten grisi göz kapaklan, ince kıvrak beliyle gerçek bir güzeldi; namusunda hiçbir leke yoktu, suçüstü yakalanmadığı sürece de olmayacaktı, çünkü bu ilişkilerde usta, önlemli ve kendinden emin davranıyordu.

Gelire vergi konulması için verilen önergenin görüşülmesi hükümetin zaferiyle sonuçlandı, Parlamento tatile girmeden önce, önerge alkışlar arasında geri çevrildi. Madam Ceres ülkeyi ziyaret eden üç kral onuruna parlak bir şölen verdi.

VI
GÖZDENİN KANEPESİ

Başbakan tatil sırasında Bay ve Bayan Ceres'i sezon için kiraladığı ve yalnız yaşadığı dağ şatosuna çağırdı. Bayan Visire'in sağlığı gerçekten de kocasına katılmasına izin vermiyordu; uzak bir ilde annesiyle kalıyordu.

Bu şato eskiden son Alca krallarından birinin gözde metresinin mülkü olmuştu; salon eski mobilyalarıyla korunmuş olup gözdenin kanepesi hâlâ duruyordu. Çevre güzelliği harikaydı; şatoya egemen tepenin eteklerinde mavi Aiselle ırmağı akıyordu. Hippolyte Ceres oltayla balık tutmayı seviyordu; bu tekdüze uğraş sırasında en iyi siyasi taktikleri ve en güzel konuşmaları hazırlayabildiğim söylüyordu. Aiselle ırmağında alabalık kaynıyordu, başbakanın onun buyruğuna verdiği bir sandalda sabahtan akşama kadar balık tutuyordu.

O arada Evelyne ve Paul Visire şatonun bahçesinde yürüyüşe çıkıyorlardı. Evelyne, onun kadınlar üzerindeki çekiciliğini biliyor, ama kendisine henüz kur yapmadığını görüyordu; art niyetsiz, bir salon adamı olarak yüzeysel ve havalı söyleşilerle yetiniyordu. Adam zevk sahibiydi ve onun güzel olduğunu biliyordu; başkentteyken Meclis ve opera

kulisleri tüm zamanını alıyordu; ama bu küçük şatoda Evelyne'in keten grisi göz kapaklan ve ince beli paha biçilmez değerdeydi. Bir gün Hippolyte Cérès ırmakta balık tutmakla uğraşırken, adam onu gözdenin kanepesinde yanıbaşına oturttu. Perdelerin aralığından güneşin altın ışıklan aşk perisinin okları gibi Evelyne'in yüzüne düşüyordu. Beyaz muslin giysisinin altında kadının kıvrak vücut hatlan belli oluyor, gençlik ve zarifliğini vurguluyordu. Kadının nemli teni kesilmiş ot gibi kokuyordu. Paul Visire bu durumda kendinden bekleneni yaptı, kadın da sosyetenin aşk ve raslantı oyununa karşı çıkmadı. Kadın bu kaçamaktan pek bir şey çıkmayacağını düşünüyordu; ama yanılmıştı.

Adam ona bir öykü anlattı:

"Eski bir Alman baladında, bir kent alanının güneş tarafındaki duvarı önünde, bir salkım ağacının yanında bir posta kutusu vardı; bu güzel posta kutusu kantaron çiçeği gibi mavi ve güleçti.

Bu posta kutusuna her gün büyük takunyalı küçük esnaf, zengin tüccar, kentsoylu, tahsildar ve jandarmalar gelir, iş mektubu, fatura, ihbarname, vergi makbuzu ve asker celp kâğıtlarını atarlardı; o her zaman güleç ve sessizdi.

Çiftlik işçileri, gündelikçiler, hizmetçiler, dadılar, muhasebeciler, ofis memurları, kucağında çocuğuyla ev kadınları da neşeli veya üzgün, bu posta kutusuna gelirlerdi; doğum veya ölüm haberlerini, evlilik çağrılıklarım, nişanlı mektuplarını, eş mektuplarını, anaların oğullarına, oğulların analarına yazdığı mektupları bu kutuya atarlardı; o yine güleç ve sessizdi.

Hava karardığında, delikanlılar ve genç kızlar gizlice ona ulaşır, kimi gözyaşıyla ıslanıp mürekkebi akmış, kimi

nereye öpücük kondurduğunu belirten, ama tümü de uzun olan mektuplarını kutuya bırakırlardı; o her zamanki gibi güleç ve sessizdi.

Zengin tüccarlar, emin olmak için, şafakla birlikte erkenden ona gelirler, içinde para veya banka çekleri bulunan, kalın ve dört beş kez mühürlenmiş zarflarını kendi elleriyle kutuya bırakırlardı; o yine güleç ve sessizdi.

Bir gün, posta kutusunun hiç görmediği ve tanımadığı Gaspar adında bir genç geldi, kutuya bir mektup bıraktı; içinde ne olduğu bilinmiyordu, ama zarf şapka gibi katlanmıştı. O anda güzel posta kutusu deliye döndü. Artık yerinde duramıyordu; sokaklarda, kırlarda ve ormanlarda, üstü başı sarmaşık ve güllerle kaplı olarak dolaşıyordu; orman bekçisi bir gün onu buğday tarlasında Gaspar'ın kollarında ve onu dudaklarından öperken gördü."

Paul Visire yeniden salon adamı havasına büründü; Evelyne gözdenin kanepesinde, tatlı bir şaşkınlıkla uzanmıştı.

Dinbilimin ahlak dalında uzman olan rahip Douillard, kilisenin gerileme döneminde gelişen ilkeler gereği olarak inanıyordu ki bir kadın para için kendini veriyorsa büyük bir günah işlemiş olur, ama bunu karşılıksız yapıyorsa günahı çok daha büyük olurdu; çünkü, birinci durumda yaşamını sürdürme zorunluluğu hoşgörülebilir ve belki de Tanrı'nın sürüsünden ayrılmazdı. Tanrı kendini öldürmeyi hoşgörmez, kullarının kendilerini yok etmelerini istemezdi; yaşamak için kendini veren kadın bu işten belki de zevk almadığı için günahı az olurdu. Fakat, karşılıksız veren kadın bundan zevk alır, böylece suçuna katık ettiği şehvet günahını daha da attırırdı.

Madam Ceres örneği bu ahlak gerçeklerinin derin anlamını doğruluyordu. Kadın, o zamana kadar bilmediği, varlığından kuşkulanmadığı duygulan olduğunu gördü; kısa bir an süren bu buluş ruhunu ve yaşamını derinden değiştirecekti. Önce, kendi vücudunu tanımış olmaktan büyülenmiş gibiydi. Eski felsefenin *kendini tanı* ilkesi insan ruhuna uygulandığında bir işe yaramaz, çünkü insan kendi ruhunu tanımaktan zevk duymaz; ama her türlü zevkin kaynağı olan bedensel varlığa uyguladığımızda, bize yeni zevkleri öğretir. Kadın, kendim tanıma fırsatı veren yol göstericisine büyük minnet duydu ve bu derinliklerin anahtarının da yalnızca onu keşfeden adamda olduğuna karar verdi. Bu bir yanılgı mıydı, altın anahtarı bilen başkalarını bulamaz mıydı? Buna karar vermek zor; olup bitenleri daha sonra öğrenen (ki birazdan göreceğimiz gibi, öğrenilmekte gecikmedi) profesör Haddock bunu deneysel bir araştırma makalesi olarak bilimsel bir dergide yayınladı; bu makalede profesör, Madam C.'nin Bay V...'nin bir eşini daha ulabilme olasılığının 975.008'de 3,05 olduğu sonucuna vardı. Yani, hiç bulamazdı. Kadın bunu içgüdüsüyle bildiği için, adama çılgınlar gibi bağlandı.

Bu olayı, düşünen ve felsefeye eğilimli kişilerin ilgilenebileceği tüm yönleriyle anlattım. Gözdenin kanepesi tarih sayfalarına layık bir yerdir; orada büyük bir ulusun yazgısı çizildi; ben ne diyorum, o kanepede olanların yankılan komşu ülkelere ve tüm insanlığa yayıldı. Bu tür olaylar her zaman büyük sonuçlara gebe olduğu halde, tarih yazmaya soyunan yüzeysel insanların gözünden kaçarlar. Bu nedenle, olayların gizli zembereği bizden saklanır; imparatorlukların yıkılışı, hanedanların değişmesi bizi şaşır-

tir, altlarında yatan ve her şeyi başlatan o gizli noktayı bilemediğimiz için bize anlamsız gelirler. Bu büyük tarihin yazarı kendi eksiklerini ve yetersizliklerini herkesten daha iyi bilir, ama devlet işlerinin önemine layık bir ölçüyü ve ciddiliği her zaman korumuştur.

VII
İLK YANKILAR

Evelyne Paul Visire'e hiç böyle bir şey yaşamadığını söylediğinde adam ona inanmadı. Kadınları tanıyor ve onların erkeklerin hoşuna gitmek için böyle sözler etmeye alışık olduklarını biliyordu. Bu nedenle, geçmiş deneyimleriyle gerçeği göremedi. Pek inanmadı, ama gururlandı; kadına bir sevgi, hatta daha fazlasını duyar oldu. Bu hava önceleri onun zihinsel yeteneklerine yaradı; seçim bölgesinde yaptığı parlak ve zarif bir konuşma onun başyapıtı sayıldı.

Meclisin açılışı sakin oldu; tek tük hesaplaşmalar, henüz çekingen bazı tutkular başlarını çıkarmak istediler. Fakat, başbakanın bir gülümseyişi tüm gölgeleri dağıtmaya yetiyordu. Kadınla günde iki kez görüşüyor, arada da mektuplaşıyorlardı. Adam gizli ilişkilerde deneyimli ve usta olduğundan saklamayı biliyordu. Evelyne çılgın bir umursamazlık gösteriyordu; onunla çağrılarda, tiyatroda, Mecliste ve elçiliklerde birlikte görünmekten çekinmiyordu; aşkını yüzünde, bakışlarının bulanıklığında, gülümseyen dudaklarında, yüreğinin çarpışında, yürüyüşünde ve dirilen tüm çılgın kişiliğinde taşıyordu. Kısa sürede tüm ülke ilişkilerini öğrendi; yabancı devletler bile bilgilendirildi, yal-

nızca cumhurbaşkanı ve Evelyne'in kocası daha bilmiyorlardı. Cumhurbaşkanı yanlışlıkla önüne konulan bir polis raporundan öğrendi.

I Iippolytc Ccrcs fazla duyarlı veya önünü gören biri değildi, ama evliliklerinde bir şeylerin değiştiğini fark ediyordu; eskiden kocasının işleriyle ilgilenen, sevecenlik ve arkadaşlık gösteren kadın şimdi uzak ve ilgisizdi. Eskiden de çok sık evden dışarda olduğu, Azize Pembekız Vakfı'na uzun ziyaretler yaptığı oluyordu; ama şimdi her sabah erkenden evden çıkıp bütün günü dışarda geçiriyor, akşam da yemeğe uyurgezer gibi oturuyordu. Kocası bu durumu ancak gülünç buluyordu; belki de hiç öğrenemeyecekti; kadınlar konusunda derin bir bilgisizlik, kendi değerine ve şansına sonsuz bir güven, gerçeği sonsuza kadar ondan uzak tutabilirdi, ta ki aşıklar bilmesi için neredeyse onu zorlayana kadar.

Paul Visire Evelyne'in evine gidip de onu yalnız bulduğunda, hem kucaklaşıyor, hem de "Burada olmaz! Burada olmaz!" diye fısıldaşıyorlardı; birbirlerine karşı sürdürdükleri bu çekingenlik değişmez kural gibiydi. Ama bir gün, Paul Visire meslektaşı Ceres'e randevu verip onun evine geldiğinde, kendisini Evelyne karşıladı: Posta bakanı bir komisyon toplantısından gelememişti.

tki aşık "Burada olmaz! Burada olmaz!" diyerek kucaklaştılar.

Onlar böyle öpüşüp sanhşırken Hippolyte Ceres içeri girdi.

Paul Visire kendini çabuk topladı; Madam Ceres'e gözündeki dikeni çıkaramayacağını söyledi. Bu yolla kocayı inandırabileceğini sanmıyordu, ama görünüşü ve kapıdan çıkışını kurtarabilirdi.

Hippolyte Ceres yıkıldı. Evelyne'in davranışı ona anlaşılmaz geliyordu; karısına nedenini sordu.

"Niçin? Niçin?" diye yineleyip duruyordu, "niçin?"

Kadın her şeyi yadsıdı; onu inandırmak için değil, çünkü kocası onları görmüştü; ama hem uzun açıklamalardan kaçınıyordu, hem de canı böyle istiyordu.

Hippolyte Ceres kıskançlığın tüm acısını yaşıyordu; kendi kendine "Ben güçlü bir adamım; dışardan geleceklere karşı zırhlıydım; ama yaram içerde, yaram yüreğimde," diyordu.

Sonra, hâlâ yüzünde zevk izleri olan, günahıyla daha da güzelleşmiş karısına dönüp şöyle dedi:

"Onunla yapmayacaktın."

Haklıydı; Evelyne hükümetten biriyle ilişki kurmamalıydı.

Adam o kadar acı çekiyordu ki bir ara tabancasını aldı, "O herifi öldüreceğim!" diye bağırdı. Fakat, bir postatelgraf bakanının başbakanı öldüremeyeceğini düşünerek tabancasını komodine geri koydu.

Haftalar onun acılarını yatıştıramadan geçiyordu. Her sabah yarasını güçlü adamın zırhıyla örtüp kendini verdiği işinde erinç arıyordu. Her pazar yontu, çeşme, artezyen kuyusu, sayrıevi, dispanser, demiryolu, kanal, hal yapısı, atık su, zafer anıtı, pazar yeri, kesimevi açılışları yapıyor ve ateşli söylevler veriyordu. Yorgunluk bilmeyen bir enerjiyle dosyalara saldırıyordu; sekiz gün içinde posta pullarının rengini on dört kez değiştirtmişti. Fakat, arada bir gelen kıskançlık ve öfke nöbetleri onu çılgına çeviriyor, bazen tüm gün aklını yitirdiği oluyordu. Özel bir şirkette çalışıyor olsaydı, onun bu durumu çabuk anlaşılırdı; fakat devlet bürokrasisinde delilik ve çılgınlığı görebilmek zordur.

O sıralarda, devlet memurları da sendika ve federasyonlar oluşturma çabası içindeydiler; Parlamento ve kamuoyu bu hummalı girişimlerden ürkmeye başlamıştı; özellikle posta görevlileri sendikal etkinliklerde başı çekiyorlardı. Hippolyte Ceres memurlarına dolaştırdığı bir yazıyla bu tür girişimlerin yasal olduğunu bildirdi ve izin verdi. Ertesi gün, ikinci bir yazıyla, devlet memurlarının her türlü sendikal eyleminin yasadışı olduğu gerekçesiyle yasakladı. Yüz seksen posta dağıtıcısının işine son verdi, sonra yeniden işe aldı, kınama cezası verdi, sonra ödüllendirdi. Bakanlar Kurulu toplantılarında en ufak bir konuda öfkeyle patlıyordu; başbakanın varlığı olmasa belki de görgü sınırlarının dışına çıkacaktı; rakibinin boğazına sarılma olanağı bulamayınca, rahatlamak için Savaş Bakanı General Debonnaire'i aşağılıyordu; ama, general sağır olduğu için bunları işitmiyor, bir yandan da Barones Bildermann'a şiirler karalamayı sürdürüyordu. Hippolyte Ceres başbakanın yaptığı önerilerin tümüne ayırt etmeksizin karşı çıkıyordu. Kısacası delirmişti. Tek bir yeteneği bu çılgınlığın dışında kalabilmişti; hâlâ Parlamento sezgilerini koruyordu; çoğunluk arama, hizipleri kollama ve oyalama taktiklerini iyi yapıyordu.

VIII
YENİ YANKILAR

Meclis dönemi huzur içinde sona ermek üzereydi ve çoğunluk grubu milletvekili sıralarından çatlak ses gelmiyordu. Arada bir, Hıristiyan ve Yahudi bankerlerin yurtse-

ver isteklerine aracılık eden ılımlı büyük gazetelerde, Nigristan'a uygarlık götürecek bir'askeri hareket veya çelik tekelcilerinin ülke kıyılarını korumak amacıyla yeni zırhlı gemiler sipariş edilmesi istekleri yer alıyordu. Savaş dedikoduları dolaşıyordu; bu tür dedikodular alize rüzgârları gibi her yıl düzenli olarak eserdi; aklı başında insanlar bunlara kulak asmaz, hükümetler de kendiliğinden dinmelerini beklerdi; ancak dedikodular iyice artarsa, ülkenin hareketlenme olasılığına karşı hükümet ciddiye alırdı. Bankerler yalnızca sömürge savaşları istiyorlardı; halk her tür savaşa karşıydı; ama hükümetin de kabadayı ve güçlü görünmesini istiyorlardı; Avrupa'da en ufak bir karışıklık olsa, halkın tepkisi hemen Meclise yansıyordu. Paul Visire rahattı; ona göre, Avrupa'da endişe edilecek bir durum yoktu. Yalnızca manyak dışişleri bakanının sessizliğine bir anlam veremiyordu; bu ufak tefek adam bakanlar kuruluna kendininkinden daha kalın bir dosyayla geliyor, hiç konuşmuyor, sorulara yanıt vermiyor, çok çalışmanın verdiği uykusuzluğu ancak orada giderebildiği için, toplantı süresince uyukluyordu.

Bu arada Hippolyte Ceres güçlü adam kişiliğine yeniden kavuşmuştu; meslektaşı Lapersonne'la birlikte bayan tiyatro oyuncularıyla alemler yapıyordu; bu ikisi gece yarıları en gözde gece kulüplerinde güzel kadınlarla birlikte görülüyorlardı; silindir şapkaları ve uzun boylarıyla kısa sürede bulvarların sürekli gezginleri arasında sayılmaya başlandılar. Eğleniyorlar ama acı çekiyorlardı. Lappersonne da zırhının altında bir yara taşıyordu; bir markinin elinden alıp evlendiği manken karısı bir sürücüyle kaçmıştı. Onu hâlâ seviyor ve yitirmiş olmanın acısını dindi-

O sıralarda, devlet memurları da sendika ve federasyonlar oluşturma çabası içindeydiler; Parlamento ve kamuoyu bu hummalı girişimlerden ürkmeye başlamıştı; özellikle posta görevlileri sendikal etkinliklerde başı çekiyorlardı. Hippolyte Ceres memurlarına dolaştırdığı bir yazıyla bu tür girişimlerin yasal olduğunu bildirdi ve izin verdi. Ertesi gün, ikinci bir yazıyla, devlet memurlarının her türlü sendikal eyleminin yasadışı olduğu gerekçesiyle yasakladı. Yüz seksen posta dağıtıcısının işine son verdi, sonra yeniden işe aldı, kınama cezası verdi, sonra ödüllendirdi. Bakanlar Kurulu toplantılarında en ufak bir konuda öfkeyle patlıyordu; başbakanın varlığı olmasa belki de görgü sınırlarının dışına çıkacaktı; rakibinin boğazına sarılma olanağı bulamayınca, rahatlamak için Savaş Bakanı General Debonnaire'i aşağılıyordu; ama, general sağır olduğu için bunları işitmiyor, bir yandan da Barones Bildermann'a şiirler karalamayı sürdürüyordu. Hippolyte Ceres başbakanın yaptığı önerilerin tümüne ayırt etmeksizin karşı çıkıyordu. Kısacası delirmişti. Tek bir yeteneği bu çılgınlığın dışında kalabilmişti; hâlâ Parlamento sezgilerini koruyordu; çoğunluk arama, hizipleri kollama ve oyalama taktiklerini iyi yapıyordu.

VIII
YENİ YANKILAR

Meclis dönemi huzur içinde sona ermek üzereydi ve çoğunluk grubu milletvekili sıralarından çatlak ses gelmiyordu. Arada bir, Hıristiyan ve Yahudi bankerlerin yurtse-

ver isteklerine aracılık eden ılımlı büyük gazetelerde, Nigristan' a uygarlık götürecek bir askeri hareket veya çelik tekelcilerinin ülke kıyılarını korumak amacıyla yeni zırhlı gemiler sipariş edilmesi istekleri yer alıyordu. Savaş dedikoduları dolaşıyordu; bu tür dedikodular alize rüzgârları gibi her yıl düzenli olarak eserdi; aklı başında insanlar bunlara kulak asmaz, hükümetler de kendiliğinden dinmelerini beklerdi; ancak dedikodular iyice artarsa, ülkenin hareketlenme olasılığına karşı hükümet ciddiye alırdı. Bankerler yalnızca sömürge savaşları istiyorlardı; halk her tür savaşa karşıydı; ama hükümetin de kabadayı ve güçlü görünmesini istiyorlardı; Avrupa'da en ufak bir karışıklık olsa, halkın tepkisi hemen Meclise yansıyordu. Paul Visire rahattı; ona göre, Avrupa'da endişe edilecek bir durum yoktu. Yalnızca manyak dışişleri bakanının sessizliğine bir anlam veremiyordu; bu ufak tefek adam bakanlar kuruluna kendininkinden daha kalın bir dosyayla geliyor, hiç konuşmuyor, sorulara yanıt vermiyor, çok çalışmanın verdiği uykusuzluğu ancak orada giderebildiği için, toplantı süresince uyukluyordu.

Bu arada Hippolyte Ceres güçlü adam kişiliğine yeniden kavuşmuştu; meslektaşı Lapersonne'la birlikte bayan tiyatro oyuncularıyla alemler yapıyordu; bu ikisi gece yarıları en gözde gece kulüplerinde güzel kadınlarla birlikte görülüyorlardı; silindir şapkaları ve uzun boylarıyla kısa sürede bulvarların sürekli gezginleri arasında sayılmaya başlandılar. Eğleniyorlar ama acı çekiyorlardı. Lappersonne da zırhının altında bir yara taşıyordu; bir markinin elinden alıp evlendiği manken karısı bir sürücüyle kaçmıştı. Onu hâlâ seviyor ve yitirmiş olmanın acısını dindi-

remiyordu; bazen, gülerek İstakoz yiyen kızların ortasında, iki bakan acıyla göz göze geliyor ve birdenbire ağlamaya başlıyorlardı.

Hippolyte Ceres yüreğinden vurulmuştu ama yıkılmayı kabul edemiyordu. Öç almaya karar verdi.

Sağlığı iyi olmadığı için uzak bir ilde annesiyle kalmakta olan Bayan Visire, bir gün imzasız bir mektup aldı; mektubun yazdığına göre, kendisiyle beş parasız evlenen Bay Paul Visire, aldığı çeyiz parasını evli bir kadın olan Madam E... C… (kim olduğunu siz düşünün!) ile yiyor, bu kadına otuz bin frank değerinde otomobiller, seksen bin frank değerince inci kolyeler alıyor, her geçen gün iflasa, onursuzluğa ve yıkıma doğru gidiyordu. Madam Visire, bunları okuyunca sinir bunalımları geçirdi ve mektubu babasına uzattı.

"Ah, kocan olacak o alçağın kulaklarını keseceğim," dedi Bay Blampignon; "bu soytarı, eğer yola getirilmezse, seni ortada bırakır, isterse başbakan olsun, ondan çekinmem."

Bay Blampignon trenden iner inmez doğruca başbakanlığa gitti ve hemen görüşmeye alındı. Başbakanın odasına hışımla girdi:

"Size söyleyeceklerim var, bayım!"

Ve imzasız mektubu uzattı.

Paul Visire onu gülümseyerek karşıladı.

"Hoş geldiniz, sayın kayınpederim. Ben de size yazacaktım... Evet, Legion d'honneur nişanına aday gösterildiniz, bunu size kendim müjdelemek istiyordum. Öneriyi bu sabah yaptım."

Bay Blampignon yerlere kadar eğilip damadına teşekkür etti ve ihbar mektubunu ateşe atıp yok etti.

Taşradaki evine döndüğünde kızına çıkıştı:

"Kocanı gördüm; iyi bir adam. Ama suç sende! Onu elinde tutmasını bilmiyorsun."

O sıralarda Hippolyte Cérès dedikodu gazetelerinin birinden (bakanlar devlet işlerini hep gazetelerden öğrenirler), başbakanın her akşam Folies Dramatiques Tiyatrosu oyuncularından Matmazel Lysiane ile yemek yediğini vc onunla pek sıkı fıkı olduğunu öğrendi. Şimdi, karısı akşamları eve geç geldiğinde Hippolyte gizli bir keyif duyuyordu. Kadın yine her akşam yemeğe geç dönüyor, çağrılara gitmek için giyinirken yüzünde almış olduğu zevkin dinginliği ve mutlu yorgunluğu okunuyordu.

Kocası gizlice ona da ihbar mektupları göndermeye başladı. Kadın bu mektupları sofrada onun önünde okuyor, hiç bir yorum yapmadan gülümsüyordu.

Adam havadan dedikodularla dolu mektupların pek etkili olmadığını düşünerek, ona ihanetin somut kanıtlarını ve doğru olup olmadığını kendi başına denetleyebileceği bulguları vermeye karar verdi. Bakanlıkta ulusal savunmaya yararlı olabilecek gizli bilgileri araştırmakta ve komşu bir devletin posta yönetimine kadar sızdırdığı ajanları izlemekte kullandığı çok güvenilir adamları vardı. Bay Cérès adamlarına tüm işlerini bırakıp başbakanın Matmazel Lysiane ile ne zaman ve nerelerde buluştuğunu araştırmalarını buyurdu. Bu ajanlar görevlerini titizlikle yaptılar ve bakana, başbakanın bir kadınla sık sık buluştuğunu ama bu kadının Matmazel Lysiane olmadığını bildirdiler. Hippolyte Cérès onlara gerisini sormadı. Haklıydı; Paul Visire ile Lysiane'ın aşk dedikodusu başbakanın kendisinin hazırladığı bir dolaptı; Evelyne daha rahat, daha karanlık ve daha gizli hareket edebilmek için bu dolabı sevinerek onaylamıştı.

Ama aşıklar yalnızca posta ajanları tarafından izleniyor değillerdi; polis şefinin ve başbakanın kendi ajanları onları güvenlikleri için izliyorlardı; ayrıca kralcı, emperyalist ve kilise yanlısı ajanlar, sekiz on ayrı şantaj örgütü, birkaç amatör polis, kalabalık bir gazeteci ve fotoğrafçı topluluğu da onları izliyor, serseri aşıkların sığındıkları her yerde, büyük oteller, küçük oteller, garsoniyerler, şatolar, müzeler ve saraylarda peşlerinde oluyorlardı; bunun için sokakta, çevre evlerde, ağaç tepelerinde, duvar üstlerinde, merdivenlerde, çatılarda, komşu dairelerde ve şöminelerde konuşlanıyorlardı. Başbakan ve sevgilisi yatak odalarının duvarlannda, kapılarında matkapla açılmış delikler görmekten rahatsız oluyorlardı. Bu çabalar sonucu, Madam Cérès'in iç çamaşırlarıyla ve çizmelerini giyerken bir fotoğrafını elde edebilmişlerdi.

Bu güçlükler karşısında Paul Visire bazen sinirlenip öfkeleniyor, her zamanki neşeli tavırlarını kaybediyordu. Bakanlar kuruluna suratı asık geliyor ve o da, savaş alanında yiğit ama yönetimde gevşek ve disiplinsiz olan Savaş Bakanı General Debonanaire'e sataşıyor, bazen hızım alamayıp, gemileri giderek daha sık batan Amiral Viviers des Murènes'e de bulaşıyordu.

Lapersonne bunları dinlerken gözlerine inanamıyor, dişlerini gıcırdatıp söyleniyordu:

"Hippolyte Cérès'in karısını aldığı yetmiyormuş gibi, şimdi onun huylarını da kapmış."

Bu sataşmalar, hem dedikodu yoluyla, hem de yaşlı iki bakanın, böyle giderse bakanlık mührünü başbakanın suratına atacaklarını söyleyerek sızlanmaları üzerine yayıldı; ama iki bakan sevimli başbakana zarar verecek bir davra-

nışta bulunmadılar ve bütün bu huysuzluklar Parlamento'da olumlu bir etki yaptı; herkes başbakanın bu davranışlarla ordu ve donanmaya özel ilgi gösterdiği sonucuna varıyordu.

İktidar ortaklarının ve meclis ileri gelenlerinin kutlamaları sırasında başbakan kararlı ve kısa konuştu: "Benim yönetim biçemim böyledir!"

Ve üstüne, yedi sekiz sosyalisti tutuklattırdı.

Dönem sona erdiğinde, çok yorgun olan Paul Visire kaplıcalara gitti. Hippolyte Ceres izne çıkmayı geri çevirip telefoncu kızlar sendikasının başlattığı boykot eylemini izlemek için, bakanlıkta kaldı. Kızlara görülmemiş bir sertlikle davrandı, çünkü artık kadın düşmanı olmuştu. Pazar günü, meslektaşı Lapersonne ile kırlara gidip, başından hiç çıkarmadığı silindir şapkasıyla balık tutuyordu, iki adam balıkları unutup kadınların anlaşılmazlığından sızlanıyor ve acılarını paylaşıyorlardı.

Hippolyte hâlâ Evelyne'i seviyor ve acı çekiyordu. Ancak, yüreğine bir umut gelmişti. Karısı bir süre dostundan ayrı kaldığına göre, onu yeniden kazanabilirdi; bunun için tüm ustalığını kullandı; içten, sevecen ve duyarlı oldu; yüreğinin ona söylediği tüm incelikleri kullanıyordu. Vefasız karısına hoş ve dokunaklı sözler ediyor, hatta onu insafa getirmek için, çok acı çektiğini itiraf ediyordu.

Pantolonunun kemerini çekip gösteriyordu:

"Bakın, ne kadar zayıfladım."

Bir kadının hoşuna gidebilecek her şeyden, kır gezilerinden, şapkalardan ve mücevherlerden söz ediyordu.

Bazen onu insafa getirebildiğine inanıyordu. Kadın ona eskisi gibi aldırmaz bir mutlulukla bakmıyordu; oysa Paul'den ayrı kalmanın üzüntüsünü yaşıyordu; ama koca-

sı onu kazanmak için girişimde bulunduğunda kendini geri çekiyor, somurtkan ve üzgün bir yüzle içine kapanıyor, günahını altın bir kemer gibi kuşanıyordu.

Adam bıkmıyor, özür diliyor ve yalvarıyordu.

Bir gün yaşlı gözlerle Lapersonne'a gitti:

"Onunla bir de sen konuş!"

Lapersonne özür dileyerek geri çevirdi; arabuluculuğun işe yaramayacağını biliyordu. Ama, arkadaşına başka bir öneride bulundu:

"Sen de onu kıskandır; başka birini sevdiğini görürse sana geri döner."

Bu yolu deneyen Hippolyte gazetelerde, her gün opera yıldızı Matmazel Guinaud ile buluştuğu dedikodusunu yayınlattı. Eve ya geç geliyor ya da hiç uğramıyordu. Evelyne'in yanında içinde kaynayan mutluluğu saklayamıyormuş gibi davranıyor, yemek sırasında cebinden çıkardığı parfüm kokulu bir mektubu zevkle okumuş gibi yapıyor, dudaklarıyla düşlemindeki bir görüntüyü öpüyordu. Ama bunların hiçbiri işe yaramadı. Evelyne bu oyunun farkında bile değildi. Çevresindeki her şeyden uzaktı, yalnızca kocasından para istediği zaman ayılıyordu; eğer kocası vermezse, ona nefretle ve sanki suçunun kaynağı oymuş gibi bakıyordu, ilişkisi başladığından beri giyimine daha çok para harcıyordu ve tek para kaynağı kocasıydı; bir tek para konusunda ona bağlıydı.

Sonunda adamın sabrı bitti, öfkeden kudurup tabancasıyla gözdağı verdi. Bir gün onun önünde annesi Madam Clarence'a şöyle dedi:

"Sizi kutluyorum, bayan; kızınızı bir orospu gibi yetiştirmişsiniz."

"Anne beni eve götür" diye haykırdı Evelyne. "Boşanmak istiyorum!"

Adam onu her zamankinden daha çok sever oldu.

Öfkesiyle kudurmak üzere olan Hippolyte karısının gizli mektuplarını yakalamayı düşündü; tüm posta örgütünü göreve çağırdı; bu yüzden ülkede posta hizmeti aksadı; insanlar özel mektuplarını, Borsa müşteri isteklerini alamaz oldu; aşk randevularını kaçırdıkları, işleri bozulup iflas ettikleri için insanlar intihar etti. Basının bağımsız kanadı halkın yakınmalarını dile getirdi. Hükümete yakm gazeteler, bu keyfi önlemleri haklı gösterebilmek için, kamuya zararlı ve krallık yanlısı bir komploya karşı önlem alındığını üstü kapalı yazdılar. Daha dalkavuk bazı gazeteler elli bin tüfek yakalandığını ve Prens Crucho'nun karaya çıktığını duyurdular. Ülkede heyecan artıyordu; cumhuriyetçi organlar Meclis'in ivedi toplanmasını istiyorlardı. Paul Visire tatilini yanda kesip Paris'e döndü, kabinesini topladı ve haber ajanslan kanalıyla bir açıklama gönderdi: Cumhuriyete karşı bir komplonun gerçekten var olduğunu, ancak hükümetin görev başında ve duruma egemen olup soruşturma açıldığını bildirdi.

Başbakan hemen otuz sosyalistin tutuklanmasını buyurdu; ülke onu bir kurtancı gibi alkışlarken o, kendisini izleyen altı yüz ajanı atlatıp Evelyne'i Kuzey Gan yakınında küçük bir otele götürdü ve bütün geceyi onunla geçirdi. Onlar otelden ayrıldıktan soma, sabahleyin çarşaflan değiştiren hizmetçi kız, yatağın başucundaki duvarda saç tokasıyla çizilmiş yedi çarpı işareti gördü.

Tüm uğraşmasına karşılık Hippolyte Ceres'in elde ettiği tek bilgi bu oldu.

IX
SON YANKILAR

Kıskançlık demokrat insanları despotlardan koruyan bir erdemdir. Milletvekilleri giderek başbakanın elindeki altın anahtarı kıskanmaya başladılar. Başbakanın güzel Madam Cérès ile ilişkisi bir yıldır tüm dünyada biliniyordu; haberlerin ancak dünya güneş çevresinde bir kez döndükten sonra ulaştığı taşra illeri bile başbakanın yasal olmayan ilişkisini öğrenmişti. Taşra ahlak konusunda tutucudur; kadınlar orada daha erdemli olurlar. Bunun birkaç nedeni olduğu söylenir: Eğitim, yaşamın sadeliği ve önlerindeki örnekler. Profesör Haddock ise tek bir nedeni olduğunu söylüyordu: Ayakkabı topuklarının alçak oluşu. *Revue anthropologique* dergisinde yayınlanan bilimsel makalesinde şöyle diyordu: "Kadının uygar bir erkek üzerindeki etkisi, ayakları yatayla yirmi beş dereceden fazla açı yapmaya başladığında erotik bir anlam taşımaya başlar. Açı otuz beş dereceye çıktığı anda erotik etki en büyük olur. Gerçekten de, ayakların yere basış açısı vücudun değişik organlarının, özellikle kalçalar, bel ve bunları destekleyen kasların aldığı konumları belirler. Her uygar erkek, genlerindeki fesatlığın etkisiyle, kadın çekiciliğini ayakların yere göre duruşuna bağlı görür, işte bu nedenle, alçak topuklu taşra kadınları pek revaçta olmazlar ve iffetlerini daha kolay koruyabilirler." Profesörün bu tezi genelde kabul görmedi. Karşı çıkanlar, Amerikan ve ingiliz etkisiyle başkentte de düz topuklu giyen bayanların arttığını, ama profesörün sözünü ettiği etkinin gözlenmediğini ileri sürdüler. Aslında, başkent ve taşra kadınları arasında olduğu söylenen ahlak farkları

belki de tümüyle uydurmadır; gözlenen farklı davranışlar da, büyük kentlerin gönül serüvenlerine daha uygun bir ortam oluşundan kaynaklanıyor olabilir. Her neyse, taşra kentlerinde de başbakanın skandal denebilecek yaşamına karşı bir kamuoyu oluşmaya başlamıştı.

Şimdilik tehlike hem var, hem de yoktu. Mecliste çoğunluk sağlam duruyordu, ama grup önderleri daha asık suratlı ve daha beğenmez olmuşlardı. Belki de Hippolyte Ceres nefretini asla çıkarlarının üstüne çıkarmayacaktı. Fakat, kişisel servetini tehlikeye atmadan Paul Visire'e zarar verebileceğini düşünmeye başlamış, hükümet başkanına gizli gizli yeni zorluklar ve tehlikeler yaratmayı sürdürüyordu. Bu konularda rakibinden daha az yetenekliydi, ama aradaki farkı Mecliste kulis oyunlarındaki ustalığıyla kapatıyordu. En deneyimli politikacılar, iktidarın Meclisteki önemli oylamalarda yenilgiye uğramasını, onun çekimser oy kullanmasına bağlıyorlardı. Komisyonlarda, başbakanın asla kabul etmeyeceğini bildiği ve batmaya mahkum kredi isteklerini hemen onaylıyordu. Bir gün, onun bu düşüncesizliği başbakanla ilgili kurumun bütçe raportörü arasında büyük ve şiddetli bir kavgaya neden oldu. O zaman Ceres ürktü; hükümetin zamansız devrilmesine yol açmak yanlış olurdu. Karanlık öç duygusuyla daha dolambaçlı yollar aradı. Paul Visire'in kendisiyle aynı adı taşıyan Celine Visire adında yoksul ama fettan bir kuzini vardı. Ceres bu kıza aracılık ederek onun sosyetede kötü şöhretli erkek ve kadınlarla tanışıp ilişkiler kurmasını sağladı, tavernalarda şarkıcılık etmesinin önünü açtı. Kadın kısa süre içinde, Eldorado türü kabarelerde, yuh sesleri altında açık saçık pandomimalar oynamaya başladı. Bir yaz

gecesi, Champs-Elysees'deki açık hava sahnesinde, gürültücü bir kalabalığın önünde, erotik bir dans gösterisi yaptı. Müziğin sesi ve seyircilerin haykırışları, o sırada başbakanın yabancı konuklara çağrı verdiği başbakanlık sarayından işitiliyordu. Visire adının kanştığı bu rezaletler gazete sütunlarını, kent duvarlarını, kahvehane masalarını dolduruyor, bulvarlarda dev afişlerle ilan ediliyordu.

Kimse akrabasının yaptıklarından dolayı başbakanı sorumlu tutmuyordu; ama içten içe, sülalesinde böylelerinin olması rahatsız ediyor, devlet adamı kişiliğini sarsıyordu.

O sırada bir tehlike yaşandı. Bir gün, Mecliste olağan bir soru önergesi üzerine, Eğitim ve Dinler Bakanı Labillette, rahatsız olan karaciğeri ve dinsel çevrelerin bitmeyen dolapları yüzünden sinirlendi, kürsüden Azize Pembekız tarikatını kapatma tehdidinde bulundu ve ulusal azize hakkında aşağılayıcı sözler söyledi, iktidar milletvekilleri gönülsüzce bakanlarını savunmak istedilerse de, sağ partiler tek vücut halinde ayaklandılar: Bakan ülkeye yılda otuz milyon gelir getiren bir tarikata ilişmekten çekinmiyordu; sağın en ılımlı adamlarından Bay Bigourd tartışmayı bir güvensizlik önergesine dönüştürdü ve kabineyi tehlikenin eşiğine getirdi. Ancak, başbakanın yokluğunda iktidar görevlerinin bilincinde olan Lapersonne, dinler bakanının kırdığı potu düzeltmesini bildi. Kürsüye çıkarak hükümetin, ülkeye bu kadar hizmet eden ve bazen bilimin çözüm olmadığı dertlere çare olan azizeye saygılı olduğunu yineledi.

Paul Visire, Evelyne'in kollarının arasından çıkıp Meclise geldiğinde, hükümet kurtulmuştu. Ancak, başbakan egemen sınıflara birtakım ödünler vermek zorunda kaldı; Meclise altı zırhlı savaş gemisi yapılması için öner-

ge verdi, kira ve rant gelirlerinden vergi alınmayacağını yineledi ve on sekiz sosyalisti tutuklattı.

Fakat, başbakan kısa süre sonra çok daha büyük yıkımlarla karşılaşacaktı. Komşu ülkenin şansölyesi, ülkesinin dış ilişkileri üzerine yaptığı bir konuşmada, derin ve akıllı görüşleri arasında, büyük bir devletin dış politikasını aşktan esinlenerek yürüttüğünü, alaycı bir dille ima etti. Krallık yönetimindeki bir ülkede gülümsemeyle karşılanacak olan bu sözler, ürkek bir cumhuriyette tepkiler yarattı. Gerçekten de, yaralanan ulusal gurur kızgınlığını başbakana yöneltti. Milletvekilleri ufak bir olayı bahane ederek bu rahatsızlığı açığa vurdular: Bir taşra kaymakamının eşi Moulin-Rouge kabaresinde dansözlük yapmaya kalkınca, Meclis başbakan için güvensizlik önergesi verdi; hükümet birkaç oy farkıyla kurtuldu. Genel kanı Paul Visire'in hiç bu kadar zayıf, silik ve gevşek olmadığı yönündeydi.

Başbakan, konumunu koruyabilmek için puan toplayıcı birkaç büyük iş yapması gerektiğini düşündü; bunun için, bankerler ve sanayi patronlarının çoktandır istediği Nigristan seferine karar verdi. Bu operasyon, devlete sekiz milyar borç veren bankerlere, kendilerine büyük orman alanları açılan kapitalist şirketlere, rütbe ve madalya kazanan çok sayıda kara ve deniz subayına yarayacaktı. Başlamak için bir bahane yetti: suçluları kovalamak isteyen altı zırhlı, on dört kruvazör ve on sekiz nakliye gemisi Su Aygırı İrmağı deltasından gitmek istediler; altı yüz yerli kayığı karaya asker çıkarılmasını önlemek için direndi. Amiral Vivier des Murenes'in top atışları yeri göğü inletti; siyahlar ok atarak karşı koydular, yiğitlik gösterdiler ama yenilmekten kurtulamadılar. Bankerlerin buyruğundaki gazete-

lerin ısındırılmasıyla halk da coştu. Yalnızca birkaç sosyalist bu barbar, anlamsız ve tehlikeli operasyona karşı çıktıysa da, bu, tutuklanmalarından başka bir işe yaramadı.

Bir anda zengin kapitalistlerin ve yoksul kitlelerin sevgilisi haline gelen başbakanın konumu artık sarsılmaz gibiyken yalnızca bir kişi, kin ve nefretin aydınlattığı Hippolyte Ceres tehlikeyi görüyordu. Rakibine sinsice gülerken içinden mırıldanıyordu: "Şimdi hapı yuttun, serseri!"

Ülke zafer ve çıkar sarhoşluğuyla dans ederken komşu imparatorluk, Nigristan işgalini protesto ediyor ve buna karşı ortak bir Avrupa gücü oluşturmaya çalışıyordu. Bu protestolar giderek sıklaştı, işleri yoğun olan gazeteler bu ürkütücü gelişmeyi okuyucularından gizliyorlardı; fakat Hippolyte Ceres tehlikenin büyüdüğünü görebiliyor, gerektiğinde bakanlık koltuğunu bile tehlikeye atacak biçimde, rakibinin yok olması için gizlice çalışıyordu. Kendi adamlarına yazdırıp başbakanın ağzından çıkmış gibi gazete sütunlarına sızdırdığı haberlerde hükümetin ne kadar savaş yanlısı olduğunu vurguluyordu.

Bu yazılar, dış ülkelerde ciddi bir yankı yapmakla kalmıyor, askerlerini seven fakat savaşı sevmeyen Penguenistan halkını da ürkütüyordu. Mecliste, hükümetin dış politikası konusunda bir güvenoyu önergesi üzerine Paul Visire rahatlatıcı bir konuşma yaptı, büyük ulusa layık bir barış sağlama sözü verdi. Dışişleri Bakanı Crombile diplomatik dille yazılmış ve bu yüzden hiç anlaşılmayan bir bildiri okudu. Sonunda hükümet büyük çoğunlukla yerinde kaldı.

Fakat savaş uğultuları kesilmiyordu; yeni ve tehlikeli bir güvensizlik önergesini göze alamayan başbakan Nigristan'da seksenbin hektar orman arazisini milletvekillerine paylaştırdı ve on dört sosyalist tutuklattı. Hippolyte Ce-

rès kulislerde ciddi bir yüzle dolaşıyor, kendi grubundaki milletvekillerine, kendisinin hükümeti barış yanlısı bir politika izlemesi için zorladığını ama henüz sonuç alamadığını yayıyordu.

Ürkütücü dedikodular halk arasında her gün daha çok yayılıyor, huzursuzluk ve endişeyi artırıyordu. Paul Visire bile korkmaya başlamıştı. Onu endişelendiren dışişleri bakanının sessizliği ve ortada görünmeyişiydi. Crombile artık bakanlar kuruluna da gelmiyordu; sabah beşte bakanlıktaki odasına kapanıyor, on sekiz saat çalışıyor, sonunda hademeler onu ve kâğıtlarını yerden topluyor, bakanı evine gönderiyor, kâğıtları da komşu ülkenin askeri ateşelerine satıyorlardı.

Savaş bakanı Débonnaire savaşın eli kulağında olduğuna inanıyor ve buna hazırlanıyordu. Savaştan korkmak bir yana, olması için dua ediyor ve umutlarından Barones Bildermann'a söz ediyordu. Kadın bunu komşu ülkeye bildirdiği için, onlar da hızlı bir biçimde bir seferberliğe girişmişlerdi.

Yıkımı başlatan kişi farkında olmadan maliye bakanı oldu. Bakan o sıralar borsada düşüşe oynuyordu, borsada panik yaratmak için savaşın her an başlayacağı dedikodusunu yaydı. Bu dalavereden haberi olmayan komşu imparator, topraklarının saldırıya uğramasını daha fazla beklemeden, ordularını ivedi sınıra sürdü. Dehşete düşen Meclis büyük bir çoğunlukla (yedi oya karşı yüz on dört oy ve yirmi sekiz çekimser) Visire hükümetini düşürdü. Ama, çok geç kalınmıştı; bu düşüşle aynı gün içinde, komşu ülke elçisini geri çağırıyor ve Madam Cérès'in ülkesinin sınırına sekiz milyon asker sürüyordu. Savaş evrensel bir boyut kazandı ve tüm dünya bir kan gölüne dönüştü.

X
PENGUEN UYGARLIĞININ DORUĞU

Anlattığımız olaylardan yarım yüzyıl sonra Madam Ceres yetmiş dokuz yaşında, uzun süredir dul ve saygın bir hanımefendi olarak öldü. Cenaze töreni sade oldu ve kilise çocukları ilahiler söyleyerek onu uğurladılar.

Ölmeden önce, tüm mallarını Azize Pembekız Vakfı'na bırakmıştı. Bu bağışı kabul ederken, rahip Monnoyer şöyle diyordu:

"Heyhat! Çektiğimiz bunca para sıkıntısı içinde yalnızca bu cömert kadının yardımımıza koşması ne büyük acı. Zenginler ve yoksullar, okumuşlar ve bilgisizler bizden yüz çeviriyorlar. Yolunu yitirmiş kuzuları doğru yola çekebilmek için gözdağları, sözvermeler, tatlı sözler veya zorlamalar, hiçbir şey işe yaramıyor. Penguenistan'da din görevlileri yalnızlık içinde inliyorlar; köy papazlarımız yaşamlarını sürdürebilmek için en pis işleri üstleniyor, takunyalarını sürüyüp lapa yemekten başka iş yapmıyorlar. Yıkıntıya dönmüş kiliselerimizde göklerin yağmuru inanmışların üzerine yağıyor ve ayin sırasında kubbelerden taşlar dökülüyor. Katedralin çan kulesi yan yatmış, her an devrilebilir. Penguenler Azize Pembekız'ı unuttular, türbesini bıraktılar. Altın ve mücevher süsleri sökülmüş olan kutsal sandığının üzerinde şimdi örümcekler sessizce ağlarını örüyorlar."

Bu yakınmaları dinleyen doksan sekiz yaşındaki Pierre Mille henüz güçlü zekasını ve moral gücünü yitirmemişti; Azize Pembekız'ın bu utanç verici unutulmuşluktan bir gün çıkıp çıkamayacağını rahibe sordu.

"Bunu umduğumu söylemeye dilim varmıyor," dedi rahip Monnoyer.

"Çok yazık!" dedi Pierre Mille. "Pembekız çok çekici biriymiş ve söylencesinde ne ilginç yönler var. Örneğin, geçen gün raslantı sonucu onun yeni bir tansığını ortaya çıkardım; Jean Violle tansığını hiç duymuş muydunuz, Peder Monnoyer?

"Sizden duymak isterim, Bay Mille."

"Öyleyse, 14. yüzyıldan kalma bir elyazmasında bulduğum öyküyü anlatayım:

Pont-au-Change'da kuyumculuk yapan Nicolas Gaubert'in karısı Cecile, namuslu ve dürüst, uzun yaşamının ortalarına yaklaştığında, Greve Alanı 'ndaki Paon köşkünde oturan Kontes de Maubec'in genç uşağı Joan Violle'ye aşık olur. Çocuk henüz on sekiz yaşındaydı; kısa boyluydu ve sevimli bir yüzü vardı. Duygularını bastıramayan Cecile aşkına teslim olmaya karar verdi. Delikanlıyı evine çağırıp ona türlü iltifatlar etti, şekerler verdi ve sonunda birlikte oldu.

Ama bir gün, iki sevgili kuyumcunun yatağında birlikteyken, Nicolas Usta eve her zamankinden erken döndü. Kapıyı kilitli bulup kulak verdiğinde karısının içerden 'Hayatım! Bir tanem! Benim küçük farem!' diye inlettiğini işitti. Karısının bir adamla eve kapandığından kuşkulanan adam kapıyı yumruklayarak bağırmaya başladı: 'Ahlaksız kaltak, kapıyı aç da senin burnunu ve kulaklarını keseyim!' Bu sesi duyan kadın panik içinde çaresiz kalınca Azize Pembekız'a dua edip adak adadı; eğer kendisini ve odada çıplak bekleyen küçük uşağı bu rezaletten kurtarırsa ona mum dikmeye söz verdi.

Azize bu dileği kabul etti. Hemen Jean Violle'yi kıza dönüştürdü. Onu böyle gören Cecile rahatladı ve kocasına bağırdı: Ah! Fesat, kıskanç adam! Açmamızı istiyorsan kibarca iste.' Böyle söylenerek dolaba koştu ve eski giysilerinden entari, bluz ve bir şapka kapıp dönüşüme uğramış çocuğa aceleyle giydirdi. Sonra, yüksek sesle ona "Catherine, hayatım, Catherine, küçük farem, git dayına kapıyı aç; merak etme, aptal görünür ama kötü değildir, sana ilişmez.' Kız olan Jean Violle dediği gibi yaptı. Odaya giren Nicolas Usta hiç tanımadığı bir genç kızla yataktaki karısını gördü. Karısı ona 'Koca budala,' dedi, 'gördüğüne şaşırma. Karnım ağrıdığı için biraz uzanayım demiştim, o sırada on beş yıldır dargın olduğum kız kardeşim Jeanne'ın kızı beni görmeye geldi. Hadi uzatma da yeğenimizi öp! Öpmeye değer hani.' Kuyumcu Violle'yi parlak yanaklarından öpünce hemen orada onunla yalnız kalıp doya doya öpebilmekten başka bir şey düşünmez oldu. Onu şarap ve kek ikram etmek bahanesiyle alt kattaki salona götürdü, orada sarılıp okşamaya başladı. Azize Pembckız namuslu karısını uyarmasaydı işi daha da ileri götürecekti. Kadın aşağı indiğinde yeğenini kocasının kucağında buldu, adama bağırıp çağırdı ve tokat attı, yeğenden özür dilemesi için üsteledi. Ertesi gün Violle yine kız olmuştu."

Bu söylenceyi dinleyen Peder MonnoyerPierre Millc'e teşekkür etti; sonra masasına geçip o günkü at yarışlarında kazanacak atların kuponlarını doldurmaya başladı, çünkü dinsel görevleri yanısıra at yarışı bayiliği de yapıyordu.

Ama, Penguenistan halkı ülkenin zenginliğiyle övünüyordu. Yaşam için gerekli şeyleri üretenler bu şeylerden yoksundular, üretmeyenler deyse bolluk vardı. Bir Ensti-

tü üyesinin dediği gibi "Bunlar kaçınılmaz ekonomik gerçeklerdir." Büyük Penguen ulusunun artık ne geleneği, ne entellektüel kültürü ve ne de sanatı vardı. Uygarlığın gelişme belirtileri yalnızca öldürücü sanayi, utanmaz spekülasyon ve çirkin lüks düşkünlüğü olmuştu. Başkent de, öbür tüm büyük kentler gibi, karmakarışık bir finans merkezine dönüşmüştü: Uçsuz bucaksız ve tekdüze bir çirkinlik egemendi. Ülke çok büyük bir erinci yaşıyordu. Penguenistan doruğa ulaşmıştı.

SEKİZİNCİ KİTAP

GELECEK ÇAĞ

BİTMEYEN ÖYKÜ

Yoksulluk Yunanistan in hep bildiği bir şeydi, fakat erdemi bilgelik ve sağlam yasalarla öğrendi.

(Herodote, Tarihler, VII, cu)

Demek onların melekler olduğunu anlayamadınız.

(Liber terribilis.)

Bqsft tfusf tpvtusbjuf b mbvvupsjup eft spjtfu eft fnqfsfvst bqsft bxpjs qspdmbnfuspjtgpjt tb mjcfsufmb gsbodf tftu tpvnjft b eft dpnqbhojft gjobodjfsft rvj ejtqptbou eft sjdifttft ev qbztfu qbs mf npzfo evof qsfttfbdifuff ejsjhfbou mpqjojno qvcmjrvfjyfsdfou vofqvjttbodfb mbrvfmmfobuufjhojsfou kbnbjt mpvjt rvbusafpv obqpmfno.

VO UFNPJO XFSJEJRVF.

Öyle bir kimya biliminin eşiğindeyiz ki şimdiye kadar eşi görülmedik yoğunlukta bir enerjiyi depolamış olan maddelerin hal değişimlerini inceleyebileceğiz.

Sir William Ramsay.

Yapılar artık hep daha yüksek yapılıyordu; otuz kırk katlı yapılar içlerinde ofisler, mağazalar, banka şubeleri, şirket merkezleri barındırıyordu; toprağın içine doğru, hep daha derine, mahzenler ve tüneller kazılıyordu.

Dev kentte, gece gündüz hiç sönmeyen projektörlerin ışığının altında onbeş milyon kişi çalışıyordu. Kenti çevreleyen fabrikaların dumanlarından kente hiç gün ışığı sızmıyordu; demir köprülerin arasından görülebilen ve sürekli isli bir yağmur yağan kapkara gökyüzünde bazen kırmızı bir çember biçiminde ışıksız bir güneşin izi seçiliyordu. Bu, dünyanın en büyük sanayi kenti ve en zenginiydi. Yönetimi çok iyi gibi görünüyordu; artık eski krallık veya demokratik toplum yapısından hiçbir iz kalmamış, her şey kartellerin çıkarları doğrultusunda düzenlenmişti. Bu ortam içinde antropologların milyarder dediği bir insan türü çıktı. Bunlar hem enerjik hem narin, en karmaşık zihinsel dolapları çevirebilen, ofislerinde saatlerce çalışabilen, ama yaşları ilerledikçe kalıtımlarındaki kusurları daha da açığa çıkan insanlardı.

Tüm gerçek soylular, cumhuriyetçi Roma'nın yasa koyucuları, eski İngiltere'nin lordları gibi, bu güçlü adamlar da katı bir ahlak anlayışını benimsemişlerdi: Holdinglerin yönetim kurulu toplantılarında traşlı yüzler, çökük avurtlar, çatık kaşlar ve gergin alınlar görünüyordu. Vücutları daha zayıf, yüzleri daha san, dudakları daha kuru ve bakışlan yaşlı İspanyol keşişlerinden daha kıvımcımlı olan bu milyarderler banka ve sanayi işlerini tükenmez bir enerjiyle yürütüyorlardı. Birçoğu, her türlü eğlence ve din-

lenceyi kendine yasaklamış, sefil yaşamlarını havasız gün ışığı girmeyen, yalnızca elektrikli aygıtlarla döşenmiş oda larda geçiriyor, bir omletle karınlarını doyuruyor ve kamp yataklarında uyuyorlardı. Metal bir düğmeye basmaktan başka işi olmayan bu sofular yüzünü bile görmeyecekleri servetleri topluyorlar, karşılayamayacakları istekleri gerçekleştirebilecek gücü biriktiriyorlardı.

Bu zenginlik mezhebinin şehitleri de vardı. Bu milyarderlerden biri olan ünlü Samuel Box servetinden ufak bir parça vermektense ölmeyi yeğledi. İş kazası geçiren işçilerinden birine küçük bir güvence akçesi bile vermeyi geri çevirince, işçi hakkını mahkemede aramak istedi, fakat karmaşık yargı mevzuatı içinde kaybolup daha da sefil duruma düştü; umutsuz kaldığı bir gün tüm kurnazlık ve cesaretini topladı, patronun başına tabancasını dayadı; eğer yardım etmezse onun beynini dağıtacağını bildirdi: Samuel Box hiçbir şey vermedi ve ilkeleri uğruna öldü.

Örnek yukardan gelirse izleyeni daha çok olur. Az sermaye sahibi olanlar (ki bunların sayısı daha çoktu) milyarderler katında sayılabilmek için onların görenek ve düşüncelerini benimsemiş gibi davranıyorlardı. Servetin büyütülmesine veya korunmasına zarar verebilecek her türlü düşünce onursuzluk sayılıyordu; uyuşukluk, tembellik, çıkar düşünmeden araştırma isteği, sanat sevgisi, özellikle de savurganlık tehlikeli birer zayıflık gibi görülüyor ve ayıplanıyordu. Halk çoğunlukla şehvet düşkünlüğünü beğenmiyordu, ama ani bir şiddetle doyurulan iştahı bağışlanabilir görüyordu: Nitekim, olumlu toplumsal enerjinin bir yüzü olarak algılanan şiddet düzene zararlı görülmüyordu. Devlet çatısı iki büyük kamusal erdem üzerine kurulmuştu:

Zengini saymak ve yoksulu aşağı görmek. Yoksulların acısı karşısında duyarlı insanların ikiyüzlülükten başka yapabilecekleri bir şey yoktu; bu ikiyüzlülük de düzenin ve kurumların sürmesine yaradığı için, olumlu karşılanıyordu.

Bu yüzden, zenginler arasında topluma duyarlılık yaygındı veya öyle görünüyordu; bazdan bunu izlemese de herkes bu yönde öğüt veriyordu. Zenginler yaşadıklan zorluklara gurur veya görev bilinçleriyle katlanıyorlardı. Bazıları da gizli ve dolambaçlı yollardan bu durumlardan kurtulabiliyorlardı. Bunlardan biri, demir karteli sahibi Edouard Martin, bazı günler yırtık giysiler içinde bir köşe başında dilencilik yapıyor, gelen geçenden azar işitiyordu. Bir gün köprü başında avuç açmışken, gerçek bir dilenciyle kapıştı, kavga sırasında adamı boğdu.

Milyarderler tüm zekalarını işlerinde kullandıkları için, eğlence konusunda fazla seçici değillerdi. Eskiden çok ilgi gören tiyatro artık pandomima ve gülünç danslara dönüşmüştü. İçinde kadınlann olduğu oyunlar kendiliğinden yok olmuştu, çünkü güzel kadın ve zarif giysilere olan düşkünlük bitmişti; artık soytarıların düşüşleri, Zenci müziği, sahnede boynunda pırlanta kolyelerle geçit yapan figüranlar veya omuzlarda taşınan altın külçeler daha çok ilgi görüyordu.

Zenginlerin kadınları da aynı saygın yaşamı paylaşıyorlardı. Tüm uygarlıklara özgü bir gelenek onları halkın gözünde yüceltiyordu; servetleri ne kadar büyük ve dokunulmazsa, o kadar tutumlu ve gösterişsiz olmaları bekleniyordu. Eski gizli aşk öyküleri çağı bitmişti; eskinin sosyete çapkınlan yerlerini kaslı masaj hocalarına veya hizmetçilere bırakmıştı. Ama, skandallar çok az oluyordu; ül-

ke dışına yapılan geziler her şeyi örtüyor, kartel prensesleri halktan saygı görmeyi sürdürüyorlardı.

Zenginler küçük bir azınlıktı, ama her kesimden sadık işbirlikçileri vardı. Bunlar iki sınıftı: Ticaret ve banka memurlarıyla fabrika işçileri. Birinciler çok çalışıyor ve yüksek aylık alıyorlardı. İçlerinden bazıları kendi işini kuracak duruma bile gelebiliyordu; kamu zenginliğinin sürekli artışı ve özel servetin hareketliliği, daha zeki ve girişken insanların zengin olma umutlarını besliyordu. Kuşkusuz memur, mühendis veya muhasebeci kesiminde hoşnut olmayanlar, hatta kızgınlar bile vardı; ama bu zengine saygılı düzen onların beynine kendi demir disiplinini kazımıştı. Anarşistler bile bu disipline uyuyorlardı.

Fabrikalarda ve kent varoşlarında çalışan işçilere gelince, onların fiziksel ve ruhsal çöküntüsü çok daha büyüktü; antropolojinin yoksul tanımına denk düşüyorlardı. Yaptıkları işlere göre bazı vücut kasları gelişmiş olduğundan, gerçek sağlıkları konusunda yanlış bir kanıya varılabilirdi; oysa hastalıklı ve güçsüzdüler. Boyları çarpık, başlan ufak ve ciğerleri dar olup daha birçok fizyolojik özellikleri onları zengin sınıflardan ayırıyordu. Bu yozlaşmanın daha da hızlanacağı kesindi, çünkü devlet içlerinde biraz güçlü olanları hemen asker yapıyordu; askerlerin sağlığı da kışla çevresinde kümelenmiş genelev kadınlanna fazla dayanamıyordu. İşçilerin kafa sağlığı da giderek bozuluyordu. Düşünsel yeteneklerindeki bu azalma yalnızca yaşam koşullarının bir sonucu değildi; patronların sistemli bir seçim yapmasından kaynaklanıyordu. İşverenler, yasal haklannı bilecek kadar akıllı olan işçilerden çekiniyor, türlü yollarla bunlan eliyor ve yerlerine, zaten makinelerin ba-

sit işlemlere indirgediği işleri yapacak kadar akıllı ama haklarını istemeyecek kadar bilgisiz ve kafasız işçiler buluyorlardı.

Bu yüzden işçiler koşullarını değiştirebilecek hiçbir girişimde bulunamıyorlardı. Yaptıkları grevlerle ancak ücretlerini koruyabilmeyi beceriyorlardı. Bu olanak da giderek ellerinden alınmaya başlamıştı. Kapitalist düzenin özelliği olan üretimdeki dalgalanmalar nedeniyle birçok sanayi kolunda öyle bir işsizlik yaşanıyordu ki grev ilan edildiğinde hemen işsizler göreve alınıyordu. Kısacası bu sefil üreticiler hiçbir şeyin şenlendirmediği ve umut vermediği derin bir yozluğu yaşıyorlardı. Sosyal devlet için bu, düzenle uyumlu ve gerekli bir yaşam biçimiydi.

Kısacası bu toplumsal düzen tarihte görülmedik kadar sağlam ve oturmuş bir düzendi; daha doğrusu insanlık tarihinde, çünkü arılar ve karıncaların düzeniyle kıyas bile edilemezdi. İnsan doğasındaki en güçlü iki şeye, kibir ve açgözlülüğe dayanan böyle bir düzenin yıkılabileceğini hiç kimse düşünemezdi. Oysa, ileri görüşlü bazı gözlemciler kuşku duyulabilecek birçok sorun görebiliyorlardı. En az görünen ama en önemli sorunlar ekonomideydi; uzun ve acımasız işsizliklere yol açan, dolayısıyla sanayicilerin işçi gücünü zayıflatmak için kullandıkları aşırı üretim vardı. Daha önemli bir tehlike belki de tüm halkın fizyolojik durumundan kaynaklanıyordu. Sağlık uzmanları "Halkın sağlığı neyse o; ama zenginlerin sağlıksızlığı anlaşılır gibi değil." diyorlardı. Oysa, bunun nedenlerini anlamak zor değildi. Kentte, yaşam için gerekli oksijen yetersizdi; yapay bir hava solunuyordu; besin kartelleri en riskli kimyasal maddeleri kullanarak yapay şarap, et, süt,

meyve ve sebze üretiyorlardı. Bu ürünlere dayalı **yemek** alışkanlıkları mide ve beyinlerde ciddi rahatsızlıklara yol açıyordu. Milyarderlerin on sekiz yaşında saçları dökülüyor, bazılarında ciddi bellek kaybı görülüyordu. Hasta, kuruntulu ve zengin milyarderler sayesinde, hamam çırağıyken birden terapi uzmanı veya şifa peygamberi diye ortaya çıkan bazı uyanıklar kısa sürede zengin oluyorlardı. Zenginler arasında hasta sayısı gün geçtikçe artıyordu; zeka ve duyarlığın hangi aşırılıklara varabileceğini gösteren, bazıları feci ve anlaşılmaz koşullarda gerçekleşen intiharlar artıyordu.

Tüm halkı etkileyen bir başka uğursuzluk daha vardı. Artık düzenli aralıklarla yinelenen, istatistiksel hesapları yapılan ve günlük yaşamın bir parçası olan bir yıkımdı bu. Her gün makineler patlıyor, evler havaya uçuyor, yük dolu trenler caddelere devrilip yüzlerce insanı eziyor, iki üç kat toprağın derinliğindeki işlikleri çökertip orada çalışan işçileri yok ediyordu.

2.

Kentin güney batısında, hâlâ eski adıyla Fort-Saint-Michel olarak bilinen tepenin eteğinde, yaşlı ağaçların yapraklarıyla örtülü bir alan vardı. Tepenin kuzey yamacında kent peyzajcısı mühendisler yapay bir çağlayan, burgaçh akıntıların dolaştığı bir mağara, göl ve adacıklar kurmuşlardı. Bu yamaçtan bakıldığında tüm kent sokakları, caddeleri, türlü türlü çatıları, kubbeleri, antenleri ve uzağın etkisiyle sessizleşmiş bir dünyanın insanları görülebi-

liyordu. Bu yazlık alanı başkentin en sağlıklı köşesiydi; dumanların gökyüzünü karartmadığı bu alana çocuklar oynamaya getiriliyordu. Yazlan, çevredeki büro veya laboratuvar görevlileri, öğle paydosunda bu sessiz alanda kafa dinleyebiliyorlardı.

Bir haziran günü öğle vakti, Caroline Meslier adında bir telgrafçı kız gelip kuzey yamacındaki bir banka oturdu. Gözlerini biraz yeşillikle dinlendirebilmek için sırtını kente dönmüştü. Esmer, gür kaşlı, sağlıklı ve dingin olan Caroline yirmi beşle yirmi sekiz yaşları arasında görünüyordu. Biraz sonra, elektrik kartelinde görevli bir teknisyen olan Georges Clair onun yanına oturdu. Sarışın, ince yapılı, atletik ve kadın inceliğinde bir adamdı; kızla aynı yaşlardaydı ama daha genç görünüyordu. Her gün bu saatlerde bu bankta buluşan iki genç yakınlaşıyor ve birbirleriyle konuşmaktan mutlu oluyorlardı. Fakat, konuştukları aşk gibi özel şeyler değildi. Caroline geçmişte bu konularda acı deneyimleri olmasına karşın, yüreğini açabilirdi ama Georges her zaman ciddi ve uzak duruyordu; konuşmalannı hep entellektüel düzeyi yüksek genel konularla sınırlıyor, her konuda en geniş düşünce özgürlüğünü sergiliyordu.

Genç adam toplum düzeni ve çalışma koşullarından konuşmaktan hoşlanıyordu:

"Zenginlik," diyordu, "mutlu yaşama araçlarından yalnızca biridir; ama onu varlığın tek nedeni durumuna getirdiler."

Ve içinde yaşadıkları durum onlara iğrenç geliyordu.

Çoğunlukla, her ikisinin de sevdiği bilimsel konulara takılıyorlardı.

O gün, fizik bilimindeki yeni gelişmelerden söz açtılar. Georges Clair şöyle diyordu:

"Radyumun helyuma dönüştüğü anlaşıldıktan sonra, basit maddelerin değiştirilmez olduğu düşüncesi bırakıldı; artık basit oranlar veya maddenin korunumu gibi eski yasalar rafa kaldırıldı.

"Ama," dedi genç kız, "fizik yasaları hâlâ geçerli."

Kadın içgüdüsü onu tutunacak bir şeyler olması gerektiği düşüncesine itiyordu.

Genç adam sürdürdü:

"Artık, bilimin elinde yeterince radyum elde edilebilecek yöntemler var; eskiden basit dediğimiz cisimlerin aslında bileşik maddeler olduğu ve bunların parçalanmasıyla büyük miktarda enerji açığa çıktığı anlaşıldı."

Bir yandan konuşuyor, öbür yandan da kuşlara ekmek kırıntıları atıyorlardı; çevrelerinde çocuklar oynuyordu.

Soma başka bir konuya geçtiler:

"Şu gördüğün tepe," dedi Clair, "dördüncü jeolojik çağda yaban atlarının yaşadığı bir yerdi. Geçen yıl, su boruları döşemek için yapılan kazılarda yaban eşeği kemikleri bulundu."

Genç kız o eski çağda insanların yaşayıp yaşamadığını sordu.

"İnsan atları evcilleştirmeden önce onları avlıyordu," dedi genç adam. "İnsan önce avcı, sonra çoban, çiftçi ve sanatkar oldu... Ve tüm bu evrim akim alamayacağı kadar geniş bir zaman aralığında gerçekleşti."

Adam saatine baktı.

Caroline "büroya dönme zamanı mı geldi?" diye sordu.

Georges Clair "hayır" diye yanıtladı; saat daha yarımdı.

Bankın önünde küçük bir kız çocuğu kumdan yontular yapıyordu.

Yedi sekiz yaşlarında bir oğlan çocuğu zıplayarak önlerinden geçti; annesi komşu bankta dikiş dikerken çocuk yalnız başına atçılık oynuyor ve ancak çocukların düşlem gücüyle başarabileceği biçimde, hem kaçan hem de kovalayan atları oynuyordu. Kendini paralarcasına bağırıyordu: "Deeh! Deeh! Yakalayın; benim atım çok yaman; onu kimse yakalayamaz!"

Caroline şunu sordu:

"Eski çağlarda insanların daha mutlu olduğunu düşünüyor musunuz?"

Arkadaşı şöyle yanıtladı:

"îlk çağlarda daha az acı çekiyorlardı. Tıpkı şu çocuk gibiydiler: Oyunlar oynuyorlardı; sanatçılık oynuyorlar, erdemlilik, fesatçılık, kahramanlık ve dindarlık yapıyorlardı; onları eğlendiren düşlerdi bunlar. Çok gürültü yapıyorlardı. Ama şimdi...".

Burada sözünü kesip yine saatine baktı.

Koşmakta olan çocuk kumdaki kızın kovasına çarpınca çakıl taşlarının üstüne düştü. Bir an kımıltısız uzanıp kaldı, sonra dirseklerinin üzerinde doğruldu, alnı kasıldı, ağzını yayıp ağlamaya başladı. Annesi yanına koştu, ama daha önce Caroline onu yerden kaldırmış, mendiliyle gözlerini ve ağzını siliyordu. Çocuk ağlamayı sürdürdü; Georges onu kollarına aldı:

"Hadi! Ağlama, küçüğüm! Sana bir masal anlatayım:

Vaktiyle, ağlarını denize atan bir balıkçı bakırdan, ağzı tıpalı küçük bir kap çekmiş. Bıçağıyla tıpasını açtığında, göklere kadar yükselen bir duman çıkmış ve bu duman

yoğunlaşıp bir dev olmuş; dev öyle güçlü hapşırmış ki tüm evren yokolmuş..."

Georges Clair sustu, acı bir kahkaha atıp çocuğu annesine verdi. Sonra yine saatini çıkarıp baktı ve bankın üzerine çömelip bakışlarını uzaktaki kente çevirdi.

Küçük maketlere benzeyen evler, göz alabildiğine, ufka kadar uzanıyorlardı.

Caroline de aynı yöne baktı.

"Hava ne kadar güzel!" dedi genç kız. Güneş parlıyor, ufuktaki dumanları altına dönüştürüyor. Uygarlığın en acı yanı, güneş ışığından yoksun kalmış olmak."

Genç adam yanıt vermedi; bakışları kentin bir noktasında odaklanmıştı.

Sessiz birkaç saniye sonra, ırmağın ötesinde ve kentin en seçkin mahallelerinden birinde trajik bir bulut yükseldi. Kısa bir an sonra da kulakları sağır eden bir patlama onlara ulaşırken, duman bulutu dev bir ağaç gibi göklere yükseliyordu. Sonra, insan haykırışlarından oluşan bir uğultu çevreye yayıldı.

"Ne oldu? Ne patladı?"

Şaşkınlık büyüktü; çünkü, her ne kadar patlamalar olağan hale geldiyse de, bu güçte olanına ilk kez **Taslanı**yordu ve herkes bu değişimin farkındaydı.

Yıkımın olduğu yöre belirlenmeye çalışılıyordu; herkes tahminde bulunuyor, falanca sokak, filanca yapı, kulüp, tiyatro veya mağazanın adı geçiyordu.

Georges Clair saatini cebine koyarken "Çelik kartelinin yapısı havaya uçtu," dedi.

Caroline gözlerine dolan şaşkınlıkla ona baktı. Sonra kulağına fısıldadı:

"Siz biliyor muydunuz? Bunu bekliyor muydunuz?... Yoksa siz..."

Genç adam çok sakin yanıtladı:

"Bu kent yok olmalı."

Genç kız düşte gibi onu tamamladı:

"Ben de öyle düşünüyorum."

Ve ikisi de sakin bir yürüyüşle işlerine döndüler.

3.

O günden sonra anarşist eylemler bir hafta boyunca aralıksız sürdü. Çok sayıda kurban vardı; bunlar çoğunlukla yoksul kesimden insanlardı. Bu cinayetler tüm halkı öfkelendiriyordu. Ama özellikle, kartellerin yaşamasına izin verdiği küçük esnaf, yani otelci, lokantacı ve bakkallar arasında nefret daha büyüktü. Kalabalık semtlerde ev kadınlarının dinamitçilere en ağır cezalar verilmesini isteyen haykırışları duyuluyordu. Piyasa birden durdu ve bundan ilk zarar gören küçük esnaf oldu; bunlar anarşistleri yakalarlarsa cezalarını kendi elleriyle vereceklerini söylüyorlardı. Fabrika işçileri ya ilgisizdiler ya da şiddet kullanılmasına karşıydılar; işlerin yavaşlamasını yakın bir lokavt ve işsizliğin öncüsü gibi görüyorlardı; bu konuda, patronlarla savaşımda en güçlü silah olarak grevi gören sendikalarla karşı karşıya geldiler; tüm iş kolları, afişçiler dışında, iş bırakmak istemiyorlardı.

Polis çok sayıda insan tutukladı. Ülkenin her yanında çağrılan askeri birlikler kartel yapılarını, milyarderlerin köşklerini, kamu yapılarını, bankaları ve büyük mağaza-

lan korumakla görevlendirdiler. Onbeş gün kadar bir süre patlama olmadan geçti. Bundan, az sayıda oldukları varsayılan dinamitçilerin tümünün öldüğü veya kaçtığı sonucuna varıldı. Huzur önce yoksullarda geri geldi. En yoksul semtlerde iki üç yüz bin asker buralardaki ticareti canlandınnca "Yaşasın asker!" diye tempo tutuldu.

Korkuyu daha geç yaşamış olan zengin kesimin rahatlaması da daha geç oldu. Borsada yükselişe oynayanlar bir iyimserlik havası yaratıp düşüş çabalarını önlediler; piyasa yeniden canlandı. Çok satışlı gazeteler bu devinimi desteklediler; yurtsever bir kalem gücüyle, sarsılmaz sermayenin birkaç çapulcunun verdiği gözdağına boyun eğmediğini ve tüm engellere karşın kamu zenginliğini artırmayı sürdürdüğünü yazdılar. Patlamalar görmezden gelinip her şey unutulmaya çalışıldı. Pazar günleri at yarışlarında, inci ve elmaslarıyla ağırlaşmış sosyete hanımları tribünlerde yeniden boy gösterdiler. Kapitalistlerin olaylardan etkilenmediğini görmek sevinç yarattı. Milyarderler yine alkışlandılar.

Ertesi gün Güney Garı, petrol karteli yapısı ve yeni yapılmış olan Morcellet katedrali havaya uçtu; otuz ev yandı; nhtımlarda başlayan bir yangın söndürüldü. İtfaiye işçileri büyük özveri ve yiğitlik gösterdiler. Uzayan çelik merdivenlerini ustaca kullanıyorlar, otuzuncu katta alevler içinde kalmış zavallılara ulaşabiliyorlardı. Askerler düzeni sağlamakta başarılı olunca iki tayın bedeli aldılar. Fakat, bu yeni sabotajların paniğe yol açmasını önleyemediler. Paralarını alıp gitmek isteyen milyonlarca insan bankaların önünde kuyruk oldu; bankalar iki üç gün ödeme yapıp sonra kepenkleri indirince ayaklanmalar oldu. Kaçan-

lar bagajlarıyla tren istasyonlarını dolduruyor, zorlayarak trenlere biniyorlardı. Yiyecek stoklayıp mağaralara sığınmak isteyen bazıları da marketlere akın edince askerler süngü takıp dükkânların önüne siper oldular. Kamu yöneticileri çok çaba gösterdiler. Yeni tutuklamalar oldu, suçlular için gıyabi tutuklama kararları çıkarıldı.

Daha sonraki üç hafta boyunca bir yıkım yaşanmadı. Opera yapısında, hükümet konağında ve Borsa'da patlamamış bombalar bulunduğu söylentisi yayıldı. Sonra da, bunların sorumsuz kişiler veya deliler tarafından bırakılmış konserve kutuları olduğu anlaşıldı. Yakalanan bir adam savcı karşısında bombalama olaylarının baş suçlusu olduğunu ve tüm yardakçılarının öldüğünü söyledi. Gazetelerde yayınlanan bu itiraflar halkın rahatlamasını sağladı. Fakat, ancak soruşturmanın sonuna doğru bu adamın eşi görülmemiş bir yalancı olduğu anlaşıldı.

Mahkemelerce görevlendirilen bilirkişiler kullanılan patlayıcı türünü saptayabilecek hiçbir parça bulamadılar. Varsayımlara göre, yeni patlayıcı radyumdan açığa çıkan bir gazdı; fitil olarak boşlukta yayılan elektrik dalgaları kullanılıyordu; ama en uzman kimyacılar bile kesin bir şey söyleyemiyorlardı. Sonunda bir gün, Meyer Oteli önünden geçmekte olan iki polis memuru kaldırım kıyısında yumurta biçiminde, tenekeden yapılmış, bir ucunda fitil olan bir cisim buldular. Büyük bir özenle yerinden alıp Belediye laboratuvarma götürdüler... Uzmanlar bunu incelemek üzere çevresinde toplandıkları sırada yumurta patladı, yapının kubbesi laboratuvarm üzerine çöktü. Aralarında Topçu Generali Collin ve ünlü Profesör Tigre de bulunan tüm uzmanlar öldüler.

Kapitalist toplum bu yeni yıkımla yok **olmaya karşı** direndi. Büyük bankalar yine gişelerini açtılar, kredilerin yarısını altın, yarısını da devlet kağıdıyla ödeyeceklerini bildirdiler. Hisse senedi ve mal borsaları, işlemler durma noktasında olduğu halde, seansları açık tutmaya karar verdiler.

Bu arada, ilk tutuklamaların sorgusu bitmişti. Bunlar hakkındaki iddianame, başka koşullarda yetersiz görülebilirdi, ama yargıçların çalışkanlığı ve kamuoyunun öfkesi aradaki farkı kapatıyordu. Duruşmanın başlamasından bir gün önce Adalet Sarayı havaya uçtu; büyük çoğunluğu yargıç ve avukat olan sekiz yüz kişi öldü. Öfkelenen halk cezaevlerini bastı, tutukluları linç etti. Düzeni sağlamak için gönderilen birlikler taş ve tabanca kurşunlarıyla karşılandılar; birçok subay atlarından yuvarlanıp ayaklar altına alındılar. Askerler ateş açtı; çok sayıda ölü ve yaralı vardı. Kamu güçleri sonunda duruma egemen oldu. Ertesi gün Merkez Bankası havaya uçtu.

O günden sonra, işitilmedik şeyler oldu. Daha önce grev yapmak istemeyen fabrika işçileri kundakçılık yapan işsizlere katıldılar, devrimci marşlar söyleyerek kentte dolaştılar, limanda buldukları petrol varillerini alevlerin üzerine eklediler. Patlamaların ardı kesilmiyordu. Bir sabah dev Posta Sarayımın bulunduğu yerde üç kilometre boyunda ve mantar biçiminde dev bir duman bulutu yükseldi; yapı yok olmuştu.

Kentin yarısı alevler içindeyken, öbür yansı olağan yaşamını sürdürüyordu. Sabahları sütçü arabaları teneke sesleriyle caddelerden geçiyorlardı.

Issız bir sokakta yaşlı bir sarhoş bir duvarın önüne

oturmuş, şişesini bacaklarının arasına almış, peynir ekmek yiyordu. Tüm kartel başkanları görevleri basındaydılar. Bunlardan bazdan kahramanca bir sadelikle işlerini yürütüyorlardı. Şehit bir milyarderin oğlu olan Raphael Box şeker kartelinin genel kurulunda tüm ortaklarla birlikte havaya uçtu. Cenaze töreni görkemli oldu; kortej yol boyunca moloz yığınları arasından geçmek zorunda kaldı.

Zenginlerin olağan işbirlikçileri uşak, memur, komisyoncu ve menacerlerin zenginlere olan sarsılmaz güvenleri sürüyordu. Havaya uçan bankanın memurları yıkıntılar arasından topladıkları para, mücevher ve senetleri tüm kentte dolaşıp sahiplerine teslim etmeye çalıştılar, bu uğurda bir kısmı alevler arasında ölüp gitti.

Fakat, artık gerçeği görme zamanı gelmişti: görünmez bir güç kentin efendisi olmuştu. Patlama sesleri artık olağan duruma gelmişti. Sokak lambaları çalışmaz olduğundan, geceleri tüm kent karanlığa gömülüyor, akıl almaz şiddette suçlar işleniyordu. Yalnızca, daha az hasar görmüş olan yoksul semtler direniyorlardı. Oralarda gönüllü milisler düzeni sağlıyor; yağmacılar hemen kurşuna diziliyor, her köşe başında kan gölü içinde, elleri arkadan bağlı, dizleri üzerine çökmüş, gözleri mendille örtülü ve karnında suçu yazılmış cesetler görülüyordu.

Yıkıntı kaldırmak ve ölüleri gömmek giderek zorlaşıyordu. Kısa sürede ceset kokulan dayanılmaz duruma geldi. Yayılan bulaşıcı hastalıklar sayısız ölü ve sakat bıraktı. Geride kalanlann işini de açlık görüyordu.

îlk patlamadan yüz kırk bir gün sonra, sahra ve kuşatma birliklerinin kente girdiği günün akşamı, artık ateşten bir çemberle sanlmış kentin yoksul bir mahallesinde, ayakta ka-

labilmiş evlerden birinin çatısında, Caroline ve Georges el ele tutuşmuş, kenti seyrediyorlardı. Caddelerden şen şarkılar yükseliyor, aklını yitirmiş insanlar dans ediyorlardı.

"Yarın herşey bitecek," dedi genç adam. "Böylesi daha iyi."

Saçları dağınık ve yüzünde alevlerin izi yansıyan genç kız çevrelerini saran alev çemberini acı bir gülümsemeyle seyrediyordu:

"Evet, böylesi daha iyi," dedi o da.

Ve sonra, yok edicinin kollarına atılıp onu çılgınca öptü.

Federasyonun diğer kentleri de bu karışıklık ve terörden etkilendiler. Sonra, düzen sağlandı. Devlet kurumlarında düzeltimler yapıldı; törelerde bazı değişiklikler oldu; ama tüm ülke başkentin yok oluşuna alışamadı ve eski dirliğini bulamadı. Ticaret ve sanayi durdu; uygarlık, eskiden özellikle geldiği bu ülkeyi bıraktı. Ülke kısır ve hastalıklı bir ülkeydi artık, onca yıl milyonlarca insanı doyuran topraklar çöl olmuştu. Fort Saint-Michel tepesinde yaban atlan göründü.

Günler çeşmelerin suyu gibi aktı, yüzyıllar sarkıtların ucundaki sular gibi damladı. Avcılar unutulmuş kentin tepelerinde ayı izi sürmeye geldiler; çobanlar koyunlarını, çiftçiler sabanlarını oraya sürdüler; bahçıvanlar armut ağaçlarının gölgesinde marul bahçeleri açtılar. Bu gelenler zengin değillerdi; sanat bilmiyorlardı; kulübelerinin